

CEJANO

RUKKILILL

TES-anoj kun gastoj el Tallinn, Estona Agrikultura Universitato, aprilo 1998:

1-a vico: Madis Linnamägi, Inge Põdersalu, Helve Leis, Virve Ernits, Hilja Sarapuu

2-a vico: Ene Vaikmäe, Edda-Merike Pelt, Ruti Kamla, Kertu Põder

3-a vico: Reet Urbanik, Anne Sulb, Ahto Kaljusaar

4-a vico: Olaf Langsepp, Karl Nõmmoja, Tõnu Hirsik, Aare Metsamärt, Jüri Homenja, Enn Ernits

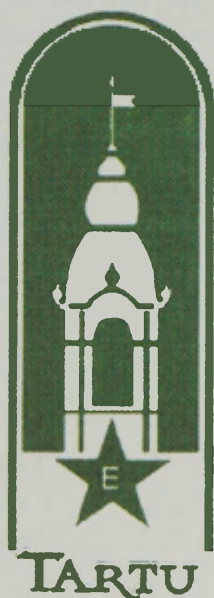
CEJANO

Almanako de la Tartua Esperanto-Societo

RUKKILILL

Tartu Esperanto Seltsi almanahh

1

2003

**Selle almanahhi väljaandmist toetas EV Kultuuriministeeriumi
Hasartmängumaksu Nõukogu (leping 29. septembrist 2001).
Täname!**

Eldonanto / Kirjastaja:

Tartua Esperanto-Societo /
Tartu Esperanto Selts
Kalda tee 6–109, 50703 Tartu, Estonio
tel +372 7 481 055
mobiil +372 50 98 647
forsel@hot.ee

Redakcio / Toimetus: Enn Ernits, Madis Linnamägi

Arvutikiri: autorid, Karmen Linnamägi, Siiri Rebane,
Julia Semjonova

Foto: autorid, seltsi arhiiv

Preso / Trükk: OÜ PAAR, Ilmatsalu 3g, 51014 Tartu
tel +372 7 168 151, faks +372 7 168 150
info@paar.ee
www.paar.ee

ISSN 1736-051X

© Tartu Esperanto Selts
Cejano / Rukkilill 1/2003
Tartu 2003

ENHAVO. SISUKORD

Saateks. Enkondukaj vortoj	5
FOTOJ PRI AGADO DE LA SOCIETO.	
PILTE SELTSI ELUST	I–VI
OFICIALAJ DOKUMENTOJ	8
Deklaracio pri la esenco de la esperantismo. Deklaratsioon esperantismi olemusest	8
Rezolucioj de Unesko. UNESCO resolutsioonid	10
INTERLINGVISTIKO. ESPERANTOLOGIO	14
<i>Aleksandr D. Duliĉenko</i> . Rusaj aŭtoroj en “Fundamenta Krestomatio”	14
<i>Otto Back</i> . Esperanto-Spuren im Occidental. Esperanto-spuroj en Occidental. Resumo. Esperanto Traces in Occidental. Abstract. Esperanto mõjud oksidentaalis. Kokkuvõte	23
EL HISTORIO DE LA ESPERANTO-MOVADO	35
<i>Enn Ernits</i> . "La kanto de Vanemuine" de Fr. R. Faehlmann en Esperanto. Fr. R. Faehlmanni “Vanemuise laul” esperanto keeles. Kokkuvõte	35
<i>Agnes-Asta Marand</i> . Unua kurso kaj reviviĝo de la movado. Esimene keelekursus ja esperantoliikumise taaselustumine. Kokkuvõte.....	39
PERSONOJ	41
<i>Aleksandr D. Duliĉenko</i> 60 (Estone kaj Esperante)	41
<i>Madis Linnamägi</i> 60 (Estone kaj Esperante)	43
Forpasis poligloto Pent Nurmekund	45
ESPERANTO KAJ MI	49
<i>Ester Barkala (Põder)</i> . Mondamikeco.....	49
<i>Ruti Kamla</i> . Esperanto kaj mi.....	50
<i>Edda-Merike Pelt</i> . Nia vojaĝo al Zagreb.....	51
LITERATURO	55
Originalaĵoj	
<i>Lehti Kangur</i> . Vojaĝo al Vieno.....	55
<i>Küllli Volmer</i> . Pasporta servo – kial do ne?	61

Tradukaĵoj

<i>Leena Gross</i> . <i>La vivo</i> . Traduko de Enn Ernits.....	62
Hara Kirĉit. Traduko de Enn Ernits.....	64
<i>Juvan Ŝestalo</i> v. <i>Sekreto de Sorni-nai</i> . Fragmento. Traduko de Enn Ernits	65
<i>Friedebert Tuglas</i> . <i>Notturmo</i> ... Traduko de Enn Ernits.....	72
<i>Aleksandr S. Puŝkin</i> . Al A. P Kern. Traduko de Boris Kolker	74

VARIAĴOJ	75
<i>Marko Kolk</i> . <i>Briĝo</i>	75

BIBLIOGRAFIO	77
Interlingvistikaj verkoj de prof. d-ro Aleksandr D. Duliĉenko....	77
Bibliografio de Esperanto-Klubo de Tartu en 1979–1988.....	85

FOTOJ PRI AGADO DE LA SOCIETO
PILTE SELTSI ELUST

Kun svedoj en la societejo, 09.04.94:

1-a vico: Piret Neitsov, Harold Brown (Svedio), Kristen Neitsov,
Edda-Merike Pelt, Kerstin Rohdin (Svedio), Jüri Homenja

2-a vico: Enn Ernits, Allan Sonn, Ruti Kamla, Reet Urbanik, Elisabeth Laas

Jüri Homenja, Jaak Vaas (sidas), Külli Volmer, Evelin Einaru, 09.04.94

Kerstin Rohdin (Svedio), Jüri Homenja, Elisabeth Laas. 09.04.94

**Veteranoj de TES fone de la societa standardo, 09.04.94:
Leida Leivategija, Elisabeth Laas (1921–95), Tarvo Avestik (1916–98),
Ida Kippasto**

78-a Universala Kongreso en Hispanio, Valencia, 1993

80-a Universala Kongreso en Finnlando, Tampere, 1995

Agrablan Virinan Tagon! Societa arta poŝtkarto por la 8-a marto, 1983

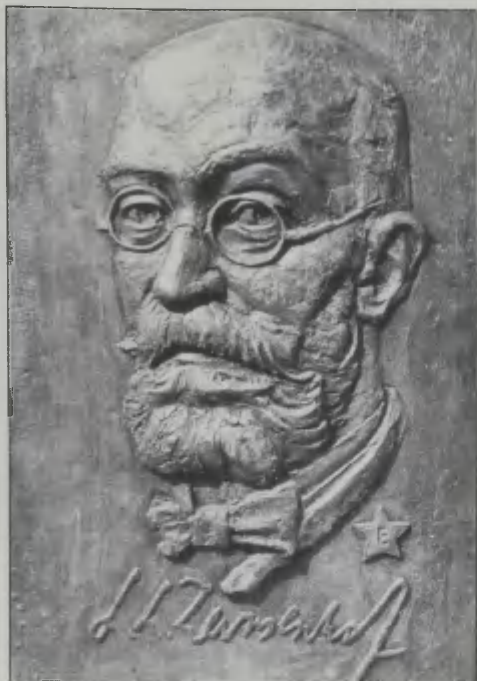
Gajan Kristnaskon! Societa arta poŝtkarto, 1984

VI Estona renkonto de lernantoj, Elva, 1987 artaĵo de Lembit Lepp

VI Estona olimpiado de Esperanto, Tartu, 1987. Artajo de Lembit Lepp

**Bronza portreto de L. L. Zamenhof,
102 x 75 cm, 1986. Skulptisto Aulin
Rimm (1930–99)**

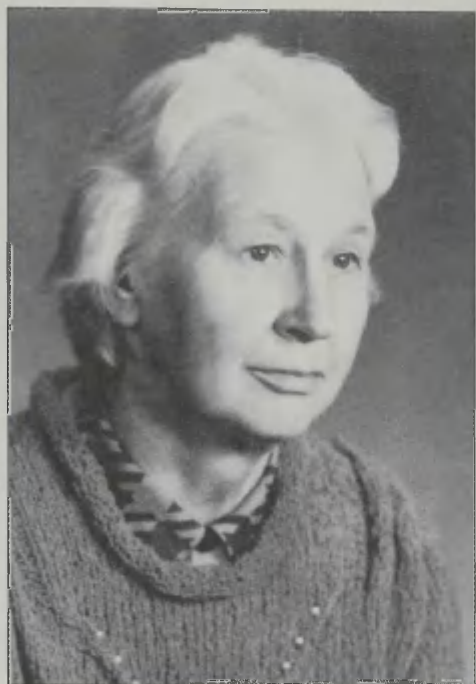
**Aleksandr D. Duličenko, profesoro
de la Tartua Universitato,
Honora Membro de TES**

Madis Linnamägi, 1985

Enn Ernits, 1985

Ruti Kam la, 1986

Edda-Merike Pelt, 1986

Lehte Kangur (1926-2000), 1986

Agnes-Asta Marand, 1986

SAATEKS

Rahvusvahelise keele probleem on sama vana kui inimkond. Seni on rahvusvaheliselt domineeriva keele rollis olnud majanduslikult ja sõjaliselt tugeva riigi keel. Ühe keele monoloog ei ole kunagi kestnud kaua, ei kesta ka praegu. Kui inimkond on suutnud infotehnoloogias jõuda praeguse uskumatult kõrge tasemeni, siis suudab ta ka poliitiliselt otsustada üheainsa ühtse, lihtsa ja täiusliku keele küsimuse. See keel saab olla vaid plaankeel, sest vaid selles saab tagada globaalset neutraalsust. Usume, et otsus küpseb ja teostub 21. sajandil.

Esperanto on üks kahe tuhande aasta jooksul loodud paljudest plaankeeltest. Ta on tänu õnnestunud ülesehitusele ja sõnavarale levinuim. Enamikes riikides elavad esperanto keelt mõistvad inimesed moodustavad ülemaailmse esperantoühiskonna. Selles ühiskonnas omandatud keelelisi ja kultuurilisi kogemusi saab ÜRO globaalkeele lahendamisel kasutada. UNESCO on neid kogemusi juba ammu tunnustanud.

Nagu kogu Euroopa, elab ka Eesti suurte ja pidevate muutuste keerises. Seepärast on selle trükise üllitumine lähiajaloo olude kajastus. Almanahh oli koos juba kümme aastat tagasi Tartu Esperanto Seltsi (TES) 80. aastapäeva eel, et saaks käidud teele tagasi vaatama hakata. Nimi "Rukkilill" oli väga tähtis riikliku taasiseseisvumise ajal, sest ta on rahvuslill. Üleminekuaastad ühelt majanduslikult formatsioonilt teisele kujunesid paraku raskeks. Meil on rõõm aasta enne 90. sünnipäeva Eesti Kultuurkapitali toetusel osa tehtud tööst üllitada, nüüd muidugi uuendatud kujul.

Võõrvõimude ja riigikorra vaheldumise tõttu on mitu korda muutunud TES-i nimi ja tegevuse vormid. Ja seda kõike vaid ühe inimee jooksul. Vene impeeriumis olime Tartu Esperantistide Selts (*Dorpata Esperantista Societo*; Dorpat, Derpt, Jurjev = Tartu). Saksa ja Nõukogude okupatsioonide ajal oli 1956. aastani organisatsiooniline tegevus keelatud. Liikmeskond aga elas ja tegutses edasi. Pärast J. Stalini surma sai esperanto vabaks: ta võis tegutseda Tartu Esperantoklubina mõnes riiklikus asutuses range poliitilise kontrolli all. Isegi vabariiklik esperantistide ühendus ei saanud olla juriidiline isik. Mihhail Gorbatšovi algatatud uutmärguline ja avalikustamine võimaldas TES-il 1988. aastal taastada oma juriidiline staatus ja nimi. Põhikiri kinnitab juriidilist järjepidevust 1914. aastast.

Tartu Esperanto Selts kui kodanikeühendus (vabaühendus, mittetulundusühing) on ühiskonna kolmanda sektori liige. Tänapäeva demokraatlik maailm on tsiviilühiskonna ülesehitamise ja kaitsmise maailm, ta peab kolmandat sektorit avaliku ja erasektoriga võrdväärseks, sest just siin saavad inimeste huvid ja väärtused avalduda ja kristalliseeruda. Era- ja avalik sektor on mõttetud, kui nad ei toimi inimese heaks. Kodanikeühendused ongi inimese kaasaegse eksistentsi mõttekuse baromeetrid. Eesti oli aastail 1918–1940 kodanike tegevuse demokraatliku korralduse poolest esirinnas, Eesti aastail 1991–2003 on vaid õpipoisi rollis,

sest avalik sektor (seadusandja, riigiasutused, omavalitsused) ei oska veel piisavalt kodanikeühendusi usaldada ja nende tegevust soosida.

Käesolevas numbris on oluline koht interlingvistikal ja sellealasel bibliograafial, sest Tartu on ikka olnud keeltevahelise suhtlemise problemaatika uurimise keskus. Loomulikult on kogumikus esperantismi avavad dokumendid.

Järgmises numbris tuleb juttu pedagoogilisest tegevusest, mille aktiivsusele viitavad tagakaane ja pilditahvlite fotod. Täiesti käsitlemata on isetegevuskonkursid “Kannel”, mis tõid Tartusse külalisi Tšukotkalt ja Hiinast kuni Brasiiliani. Kõigest sellest tulevikus.

Esperantoühenduste tegevuse ülevaated peavad jõudma trükisõnasse. Muidu ei ole ajaloo mosaiik täielik. Eks ebatäieliku pildi pärast soovitavadki maailma juhtivad ajaloolased (näiteks Pierre Nora ja Michel Pastoureau) ajalugu iga 20–30 aasta pärast uuesti kirjutada.

Madis Linnamägi, esimees

ENKONDUKAJ VORTOJ

Problemo de la internacia lingvo estas samolda kiel la homaro. Ĝis nun internacie dominis lingvo de iu ekonomie kaj milite forta ŝtato. Monologo de unu lingvo neniam daŭris longe, ne daŭros ankaŭ nun. Kiam la homaro kapablis en infoteknologio akiri la nunan nekredoble altan nivelon, ĝi kapablas politike decidi la problemon de la sola, facila kaj perfekta lingvo. Tiu lingvo povas esti nur planlingvo, nur en ĝi eblas garantii globalan neŭtralecon. Ni kredas, ke la decido maturiĝos kaj efektiviĝos en la 21-a jarcento.

Esperanto estas unu el multaj dum du jarmiloj kreitaj planlingvoj. Ĝi estas la plej disvastiĝinta dank' al sukcesintaj strukturo kaj vortprovizo. Tutmonde vivantaj homoj, scipovantaj la lingvon Esperanto, efektivigas la mondan Esperanto-socion. UNO povas utiligi la lingvajn kaj kulturajn spertojn, akiritajn en la Esperanto-socio, solvonte la problemon de la globala lingvo. UNESKO jam delonge agnoskis la spertojn.

Kiel la tuta Eŭropo, vivas ankaŭ Estonio en kirloŝtormo de grandaj kaj konstantaj ŝanĝoj. Apero de la presaĵo estas pro tio respiegulo de cirkonstancoj de la lasta historio. La almanako estis kompilita jam antaŭ dek jaroj okaze de la 80-a datreveno de la Tartua Esperanto-Societo (TES), por komenci ririgardon al la pasinta vojo. La nomo “Cejano” gravegis dum la ŝtata resendependiĝo ĉi ĝi estas nacia floro. La transiraj jaroj de unu ekonomia formacio al alia fariĝis tamen malfacilaj. Ni ĝojas eldoni helpe de la Estona Kulturkapitalo parton de la preparita verko antaŭ la venontjara 90-jariĝo, kompreneble multe ŝanĝite.

La nomo kaj agadformoj de la TES estas kelkfoje ŝanĝintaj pro alternado de fremdaj potencoj kaj ŝtatordo. Kaj tio okazis nur dum unu homa vivoaĝo. Ni nomiĝis en la Rusa imperio Dorpata Esperantista Societo

(Dorpat, Derpt, Jurjev = Tartu), dum la Germaniaj kaj Sovetia okupadoj estis la organizacia agado malpermesita ĝis 1956. La membraro tamen ekzistis kaj agadis. Post morto de J. Stalin Esperanto liberigis, eblis agadi kiel Tartua Esperanto-klubo en iu ŝtata institucio sub severa politika kontrolo. Eĉ la respublika unuiĝo de esperantistoj ne rajtis jura staton. La iniciatita far Miĥail Gorbaĉev *perestroika* kaj *glasnost* ebligis al TES en 1988 rehavi sian juran staton kaj nomon. La statuto konstatas juran kontinuecon ekde 1914.

TES kiel civitana unuiĝo (libera unuiĝo, neprofito organizaĵo) apartenas al la tria sektoro de la socio. La moderna demokratia mondo estas mondo de konstruo kaj protekto de la civila socio, ĝi konsideras la trian sektoron egala kun la publika kaj privata sektoro, ĉar ĝuste ĉi-tie povas interesoj kaj valoroj de homoj montriĝi kaj kristaliĝi. La publika kaj privata sektoroj estas sensencaj, se ili ne funkcias por la homo. La civitanaj unuiĝoj estas sencobarometroj de la nuna homstado. Estonio en 1918–1940 elstaris en Eŭropo pro demokrata regulado de civitana agado, Estonio en 1991–2003 rolas nur kiel lernanto, ĉar la publika sektoro (parlamento, ŝtataj institucioj, komunumaj registaroj) ne scipovas ankoraŭ sufiĉe fidi la civitanajn unuiĝojn kaj favori ilian agadon.

En la sekvonta numero ni verkos pri pedagogia agado, al kies aktiveco indikas fotoj sur la dorsa kovrilo kaj kolortabuloj. Entute ne estas traktitaj la amatorartaj konkursoj “Kannel”, kiuj kunvenigis al Tartu gastojn de Ĉukotka kaj Ĉinio ĝis Brazilo. Pri tio estonte.

Revuoj pri agado de Esperanto-unuiĝoj devas atingi libroformon. Alie la mozaiko de historio ne estas perfekta. Certe pro la malperfekto rekomendas la gvidaj mondaj historiistoj (ekzemple Pierre Nora kaj Michele Pasteurau) reverki la historion post ĉiuj 20–30 jaroj.

Madis Linnamägi, prezidanto

DEKLARACIO PRI LA ESENCO DE LA ESPERANTISMO

(Aceptita en la lasta laborkunsido de la Bulonja Kongreso: Kunsido de la 9a de aŭgusto 1905)

Ĉar pri la esenco de la Esperantismo multaj havas tre malveran ideon, tial ni subskribintaj, reprezentantoj de la Esperantismo en diversaj landoj de la mondo, kunvenintaj al la internacia kongreso Esperantista en Boulogne-sur-Mer, trovis necesa laŭ la propono de la aŭtoro de la lingvo Esperanto doni la sekvantan klarigon:

1. La Esperantismo estas penado disvastigi en la tuta mondo la uzadon de lingvo neŭtrale homa, kiu “ne entrudante sin en la internan vivon de la popoloj kaj neniom celante elpuŝi la ekzistantajn lingvojn naciajn”, donus al la homoj de malsamaj nacioj la eblon kompreniĝadi inter si, kiu povus servi kiel paciga lingvo de publikaj institucioj en tiuj landoj, kie diversaj nacioj batalas inter si pri la lingvo, kaj en kiu povus esti publikigataj tiuj verkoj, kiuj havas egalan intereson por ĉiuj popoloj. Ĉiu alia ideo aŭ espero, kiun tiu aŭ alia esperantisto ligas kun la Esperantismo, estos lia afero pure *privata*, por kiu la Esperantismo ne respondas.

2. Ĉar en la nuna tempo neniu esploranto en la tuta mondo jam dubas pri tio, ke lingvo internacia povas esti nur lingvo *arta*, kaj ĉar el ĉiuj multegaj provoj, faritaj en la daŭro de la lastaj du centjaroj, ĉiuj prezentas nur teoriajn projektojn, kaj lingvo efektive finita, ĉiuflanke elprovita, perfekte vivipova kaj en ĉiuj rilatoj pleje taŭga montriĝis nur unu sola lingvo, Esperanto, tial la amikoj de la ideo de lingvo internacia, konsciante ke teoria disputado kondukos al nenio kaj ke la celo povas esti atingita nur per laborado praktika, jam de longe ĉiuj grupiĝis ĉirkaŭ la sola lingvo *Esperanto* kaj laboras por ĝia disvastigado kaj riĉigado de ĝia literaturo.

3. Ĉar la aŭtoro de la lingvo Esperanto tuj en la komenco rifuzis unu fojon por ĉiam ĉiujn personajn rajtojn kaj privilegiojn rilate tiun lingvon, tial Esperanto estas “nenies propraĵo”, nek en rilato materiala, nek en rilato morala.

Materiala mastro de tiu ĉi lingvo estas la tuta mondo kaj ĉiu deziranto povas eldonadi en aŭ pri tiu ĉi lingvo ĉiajn verkojn, kiajn li deziras, kaj uzadi la lingvon por ĉiaj eblaj celoj; kiel spiritaj mastroj de tiu ĉi lingvo estos ĉiam rigardataj tiuj personoj, kiuj de la mondo Esperantista estos konfesataj kiel la plej bonaj kaj plej talentaj verkistoj en tiu ĉi lingvo.

4. Esperanto havas neniun personan leĝdonanton kaj dependas de neniu aparta homo. Ĉiuj opinioj kaj verkoj de la kreinto de Esperanto havas, simile al la opinioj kaj verkoj de ĉiu alia Esperantisto, karakteron absolute

privatan kaj por neniu devigan. La sola unu fojo por ĉiam deviga por ĉiuj Esperantistoj fundamento de la lingvo Esperanto estas la verketo “Fundamento de Esperanto”, en kiu neniu havas la rajton fari ŝanĝon. Se iu dekliniĝas de la reguloj kaj modeloj donitaj en la dirita verko, li neniam povas pravigi sin per la vortoj “tiel deziras aŭ konsilas la aŭtoro de Esperanto” Ĉiun ideon, kiu ne povas esti oportune esprimata per tiu materialo, kiu troviĝas en la “Fundamento de Esperanto”, ĉiu Esperantisto havas la rajton esprimi en tia maniero, kiun li trovas la plej ĝusta, tiel same, kiel estas farate en ĉiu alia lingvo. Sed pro plena unueco de la lingvo al ĉiuj Esperantistoj estas rekomendate imitadi kiel eble plejmulte tiun stilon, kiu troviĝas en la verkoj de la kreinto de Esperanto, kiu [la] plej multe laboris por kaj en Esperantisto kaj [la] plej bone konas ĝian spiriton.

5. Esperantisto estas nomata ĉiu persono, kiu scias kaj uzas la lingvon Esperanto, tute egale por kiaj celoj li ĝin uzas. Apartenado al ia aktiva societo Esperantista por ĉiu Esperantisto estas rekomendinda, sed ne deviga.

El: Esperantista Dokumentaro, kajero 1 (Aŭg. 1906), p. 31–32; Enciklopedio de Esperanto I, 1979.

DEKLARATSIOON ESPERANTISMI OLEMUSEST

(Vastu vöetud esimesel ülemaailmsel esperantokongressil Boulogne-sur-Meris Prantsusmaal 9. augustil 1905)

Seetötu, et esperantismi olemuse kohta on paljudel inimestel väga ebaõige arusaamine, meie, allakirjutanud, esperantismi esindajad maailma eri maadest, tulnud kokku esperantistide rahvusvahelisele kongressile Boulogne-sur-Meris, leidsime esperanto keele autori ettepanekul vajaliku olevat selgitada järgmist.

1. Esperantism on püüe levitada kogu maailmas neutraalse keele kasutamist, mida rahvaste siseellu tungimata ja kõige vähemalgi määral tahtmata kõrvale tõrjuda eksisteerivaid rahvuskeeli, annaks eri rahvustest inimestele võimaluse suhelda üksteisega, mis võiks olla rahukeeleks nendes maades, kus erinevad rahvused võitlevad üksteisega keele pärast ja milles võiks avaldada kõiki rahvaid võrdselt huvitavaid töid. Iga muu aade või lootus, mida üks või teine esperantist seob esperantismiga, on tema *isiklik* asi, mille eest esperantism ei vastuta.

2. Seetötu, et tänapäeval enam ükski uurija kogu maailmas ei kahtle selles, et rahvusvaheliseks keeleks võib olla ainult *kunstlik* keel, ja kuna kõik viimase kahe aastasaja jooksul tehtud katsed kujutavad endast ainult teoreetilisi projekte, kuid tõeliselt väljatöötatud, igati proovitud, täiesti elujõulise ja igas suhtes kõige sobivama keelena näitas end üksainus keel – esperanto –, siis rahvusvahelise keele pooldajad, teades, et teoreetilised vaidlused ei vii kuhugi, ja et eesmärk on saavutatav ainult praktilise tööga,

grupeerused juba ammu üheainsa keele – *esperanto* – ümber ja töötavad selle levimise ning kirjanduse rikastamise nimel.

3. Kuna esperanto keele autor loobus alatiseks kõikidest isiklikest õigustest ja privileegidest keele suhtes, siis on esperanto nii materiaalselt kui ka moraalselt “eikellegi omand”

Selle keele materiaalseks omanikuks on kogu maailm ja iga soovija võib välja anda selles keeles või selle keele kohta kõiki töid, mida ta tahab, ja kasutada keelt kõikvõimalikel eesmärkidel; selle keele vaimseteks omanikeks loetakse alati neid, keda esperantomaaailmas tunnustatakse selle keele kõige paremateks ja kõige andekamateks kirjanikeks.

4. Keegi ei ole esperantole seaduseandjaks ja ta ei sõltu ühestki inimesest. Kõik esperanto looja arvamused ja tööd, nii nagu iga teiseigi esperantisti omad, on absoluutselt *isiklikku* laadi ja need pole mitte kellelegi kohustuslikud. Ainus esperanto keele alus, mis on alatiseks kõigile esperantistidele kohustuslik, on “*Fundamento de Esperanto*” (“*Esperanto alus*”, 1905), milles keegi ei tohi teha muudatusi. Kui keegi kaldub kõrvale reeglitest ja näidistest, mis on esitatud nimetatud raamatus, siis ei saa ta end kunagi õigustada “nii soovib võib annab nõu esperanto autor” Iga idee, mida ei saa väljendada selle materjali baasil, mis leidub “*Esperanto alustes*”, on igal esperantistil õigus väljendada omamoodi, nii nagu tema meelest on kõige õigem, ja nagu tehakse igas teises keeles. Keele täieliku ühtsuse nimel on aga kõikidel esperantistidel soovitatav jälgendada nii palju kui võimalik seda stiili, mida on kasutanud esperanto looja oma töödes, kes töötab kõige rohkem esperanto heaks ja esperanto keeles ja kõige paremini tunneb selle olemust.

5. Esperantistiks nimetatakse iga isikut, kes oskab ja kasutab esperanto keelt, ükskõik, mis eesmärgil ta seda teeb. Kuuluvus mingisse aktiivsesse esperantoühingusse on igale esperantistile soovitatav, aga mitte kohustuslik.

REZOLUCIOJ DE UNESKO

IV.1.4.422 La Ĝenerala Konferenco, diskutinte la Raporton de la Ĝenerala Direktoro pri la Internacia Peticio favora al Esperanto;

IV.1.4.4221 Notas la rezultojn atingitajn per Esperanto sur la kampo de internaciaj intelektaj interŝanĝoj kaj por la proksimigo de la popoloj de la mondo;

IV.1.4.4222 Rekonas, ke tiuj rezultoj respondas al la celoj kaj idealoj de Unesko;

IV.1.4.4223 Notas, ke pluraj Ŝtatoj-Membroj informis pri sia preteco enkonduki aŭ ampleksigi la instruadon de Esperanto en siaj lernejoj aŭ superaj edukaj institucioj, kaj petas tiujn Ŝtatojn-Membrojn informadi la Ĝeneralan Direktoron pri la rezultoj atingitaj sur tiu kampo;

IV.1.4.4224 Komisias la Ĝeneralan Direktoron sekvi la kurantan evoluon en la uzado de Esperanto en scienco, edukado kaj kulturo, kaj

tiucele kunlabori kun Universala Esperanto-Asocio en aferoj koncernantaj ambaŭ organizaĵojn.

Ĝenerala Konferenco de Unesko, Montevideo, 1954

UNESCO RESOLUTSIOONID

IV.1.4.422 Ŭldkonverents, arutanud peadirektori aruannet esperanto suhtes soodsa rahvusvahelise palvekirja kohta;

IV.1.4.4221 Märgib tulemusi, mis on saavutatud esperanto vahendusel rahvusvahelise intellektuaalse vahetuse ja maailma rahvaste lähendamise vallas;

IV.1.4.4222 Tunnustab, et asjaomased tulemused ŭhtivad UNESCO eesmärkide ja ideaalidega;

IV.1.4.4223 Märgib, et paljud liikmesmaad on teatanud oma valmisolekust juurutada vōi laiendada esperanto űpetamist koolides vōi kõrgemates haridusasutustes ning palub neil liikmesmaadel teatada peadirektorile sellel alal saavutatust;

IV.1.4.4224 Teeb peadirektorile űlesandeks jälgida jooksivaid arenguid esperanto kasutamisel teaduses, hariduses ja kultuuris, ning teha sel eesmärgil koostōid Ŭlemaailmse Esperanto Assotsiatsiooniga mõlemat organisatsiooni puudutavates küsimustes.

UNESCO űldkonverents, Mondevideo, 1954

FESTADO DE LA CENTJARIGŔ DE ESPERANTO

La Ĝenerala Konferenco,

Konsiderante, ke ĝi en sia sesio de 1954, okazinta en Montevideo, per la rezolucio IV.1.4.422-4224 notis la rezultojn, atingitajn pere de la internacia lingvo Esperanto sur la kampo de internaciaj intelektaj interŝanĝoj kaj reciproka kompreniĝo inter la popoloj de la mondo, kaj rekonis, ke tiuj kongruas kun la celoj kaj idealoj de Unesko,

Memorigante, ke Esperanto intertempe faris konsiderindan progreson kiel ilo de kompreniĝo inter popoloj kaj kulturoj de malsamaj landoj, penetrante en la plimulton de la regionoj de la mondo kaj la plimulton de la homaj agadoj,

Rekonante la grandajn eblecojn, kiujn Esperanto prezentas por la internacia kompreniĝo kaj la komunikado inter popoloj de malsamaj naciecoj,

Notante la tre gravan kontribuon de la Esperanto-movado, kaj precipe de Universala Esperanto-Asocio, al la disvastigado de informoj pri la agado de Unesko, same kiel ĝian partoprenon en tiu agado,

Konscia pri la fakto, ke en 1987 oni festos la centjariĝon de la ekzisto de Esperanto,

1. **Gratulas** la Esperanto-movadon okaze de ĝia denta datreveno;

2. **Petas** la Ĝeneralan Direktoron daŭre sekvi kun atento la evoluon de Esperanto kiel rimedo por plibonigi la komprenon inter malsamaj nacioj kaj kulturoj;

3. **Invitas** la Ŝtatojn-Membrojn marki la centjariĝon de Esperanto per konvenaj aranĝoj, deklaroj, eldono de specialaj poŝtmarkoj kaj simile, kaj instigi al la enkonduko de studprogramo pri la lingvo-problemo kaj pri esperanto en siaj lernejoj kaj siaj institucioj de supera edukado;

4. **Rekomendas** al la internaciaj neregistaraj organizaĵoj aliĝi al la festado de la centjariĝo de Esperanto kaj pristudi la eblecon utiligi Esperanton kiel rimedon por disvastigi inter siaj membroj ĉiajn informojn, inkluzive de tiuj pri la agado de Unesko.

Ĝenerala Konferenco de Unesko, Sofio, 1985

ESPERANTO KEELE SAJANDA AASTAPÄEVA TÄHISTAMINE*

UNESCO Üldkonverentsi resolutsioon 11.11

23 C/COM.IV/2

Annexe – Recommendations

Partie III – page 14

Üldkonverents,

Arvestades, et Üldkonverents oma 1954. a istungjärgul Montevideos vastuvõetud resolutsioonis IV.1.422-4224 märkis ära tulemusi, mida rahvusvahelise keele esperanto abil on saavutatud rahvusvahelise intellektuaalse vahetuse alal ja üksteisemõistmise arendamisel maailma rahvaste vahel, ja tunnistas, et need tulemused langevad ühte UNESCO eesmärkide ja ideaalidega,

Juhtides tähelepanu sellele, et esperanto on vahepeal saavutanud suurt edu kui vahend arendamiseks eri maade rahvaste ja kultuuride üksteisemõistmist, levides enamikesse maailma regioonidesse ja suuremale osale inimegevusest,

Tunnustades esperanto keele suuri potentsiaalseid võimalusi rahvusvahelises üksteisemõistmises ja eri rahvusest inimeste suhtlemisel,

Märkides esperantoliikumise ja eriti Ülemaailmse Esperanto-Assotsiatsiooni suurt panust informatsiooni levitamisel UNESCO tegevuse kohta, aga samuti tema osavõttu UNESCO tegevusest,

Olles teadlik, et 1987. aastal tähistatakse esperanto keele sajandat aastapäeva,

1. **Õnnitleb** esperantoliikumist seoses tema sajanda aastapäevaga;

2. **Teeb** Peadirektorile **ettepaneku** edaspidi tähelepanelikult jälgida esperanto keele kui eri rahvuste ja kultuuride üksteisemõistmise parendamise vahendi edasist arengut;

3. **Kutsub üles** Liikmesriike tähistama esperanto keele sajandat aastapäeva vastavate üritustega, deklaratsioonidega, spetsiaalsete postmarkide väljaandmisega jne, aga ka kaasa aitama oma koolides ja kõrgkoolides programmide evitamiseks, mis käsitlevad keeleprobleemi ja esperantot;

4. **Soovitab** rahvusvahelistel valitsusvälistel organisatsioonidel võtta osa esperanto keele sajanda aastapäeva tähistamisest ja uurida esperanto keele kasutamise võimalust oma liikmete hulgas igat liiki informatsiooni levitamise vahendina, kaasa arvatud informatsioon UNESCO tegevuse kohta.

Vastu võetud UNESCO Üldkonverentsil Sofias 8. novembril 1985

* Tõlge vene ja esperanto keelest

RUSAJ AŬTOROJ EN "FUNDAMENTA KRESTOMATIO"

Aleksandr D. Duliĉenko

Al Rusio apartenas unu el la elstaraj lokoj en la mondo pri formado kaj evoluigo de interlingvistikaj ideoj kaj pri movado por la internacia helpa lingvo. Se temi pri interlingvistika teorio, la kontribuon de Rusio kaj USSR (= Unio de Sovetaj Socialismaj Respublikoj) en ĝi bone respegulas la brila nomvico: Jan N. Baudouin de Courtenay, Vladimir K. Rozenberger, Petr E. Stojan, Edgar von Wahl, Roman F. Brandt, Ernest K. Drezen, Nikolaj V. Juŝmanov, Nikolaj S. Trubeckoj, Evgenij D. Polivanov... En la 19a jarcento estis kompilitaj minimume 12 projektoj kaj skemoj de universala kaj internacia helpa lingvo, kies aŭtoroj estis N. S. Iljin, A. Grimm, D. N. Ĉernuŝenko, V. G. Ŝercl, M. N. Glubokovskij, S. I. Baranovskij, A. F. Starĉevskij, E. G. Gurin, A. G. Lakide, V. K. Rozenberger kaj unu anonima aŭtoro (Дуличенко, 1990). Senperan rilaton al Rusio havas ankaŭ la kreinto de la internacia lingvo Esperanto.

Zamenhof, Esperanto kaj Rusio

Ludovik Lazar Zamenhof naskiĝis en la pola parto de la tiama Rusa imperio, patrina lingvo estis por li la rusa ("Mia patrina lingvo estas la rusa"; Zamenhof 1980, p. 288). Notinde, ke el la projektoj de internacia lingvo, kreitaj en Rusio senpere antaŭ la kreo de Esperanto, en la jaro de ĝia apero kaj tuj post ĝia apero, la projekto de Zamenhof evidentiĝis la plej sukcesa. Enhavo de la rusiaj projektoj, kronologie ĉirkaŭantaj la naskiĝjaron de Esperanto, estas sufiĉe karakteriza por dinamiko de aliroj al la lingvoprojektado: la projekto de M. N. Glubokovskij, nomita *tutmondesciensa lingvo* (*всемирно-научный язык*; 1880) estis unu el la lastaj aprioraj konstruaĵoj, kiel, cetere, ankaŭ *ideografio* (*идеография*; 1887) de S. I. Baranovskij; la projekto de *vera (viva) tutmonda lingvo* [*настоящий (живой) всемирный язык*; 1889] de A. F. Starĉevskij estis konstruita pere de aposterioraj principoj (plibonigo de la angla lingvo), kiujn sufiĉe sukcese realigis Zamenhof en la lingvo Esperanto.

Estas konate, ke aprobo de Esperanto unuafoje okazis sur la rusa tero, tial neharde la unuan periodon de ĝia praktika funkciado oni prave nomas "rusa". El mil personoj, inkluditaj en la unuan liston de la homoj, praktike posedantaj Esperanton, 919 personoj estis rusianoj. Ĝuste ĉi tie la lingvo estis aprobata por buŝa parola komunikado; Rusio (kaj Pollando) iĝis, krome, patrolando de la unuaj Esperantaj tradukantoj kaj verkantoj. Fone de

la dirito, iĝas komprenebla la influo, kiu respeguliĝis en la "Fundamenta Krestomatio" (FK), kompilita far Zamenhof el la plej bonaj Esperantaj kreaĵoj de la unuaj 15 (!) jaroj de funkciado. Kiel konate, FK estis unuafaje eldonita en 1903. En la studo ni uzas la 17an eldonon, aperintan 1954 en Anglio (Zamenhof:1954).

Fundamenta Krestomatio: kritika studo

El la lingvo-normiga vidpunkto FK havas kanonecan (netuŝeblecan) karakteron, kvankam estas absolute evidente, ke dum la pasintaj cent jaroj (ekde 1903) en la lingvo Esperanto okazis diversmanieraj ŝanĝoj en ĉiuj niveloj: grafisma-ortografia, fonetika, leksika-semantic, morfologia kaj sintaksa. De eldono al eldono en FK ĉiam pliiĝas komentoj al tiuj lingvaj paraleloj, kiuj aperas en Esperanto rezulte de ĝia praktika uzado en diversaj specoj de komunikado. La lingvaj komentoj en FK estas sufiĉe regulaj (sed tio ne signifas, ke ili ĉiam estas trafaj), sed komentoj de nelingva karaktero praktike mankas. Dum legado aperas multaj demandoj, pri kiuj G. Waringhien rimarkigis siatempe en la esperantologia monografio "Lingvo kaj vivo" kaj kiuj ĝis nun, laŭ nia scio, ne trovis pli-malpli konsekvencajn respondojn. Tiel, G. Waringhien prave skribis pri la 17a reeldono: "Nu, oni povas diri, ke la historia dokumentado preskaŭ tute mankas: ne nur oni ne indikas la daton de publikigo de ĉiu peco en "La Esperantisto", sed eĉ oni ne indikas, kiujn partojn verkis Zamenhof: mem... Rezulte, neklaras kiu estas S. Frug (p. 333), Vejnberg (345) kaj Boheme (361)?.. Kaj ne estus superflue, en aldona noto, doni almenaŭ kelkajn informojn pri la kunlaborintoj de tiu "Krestomatio", ilia nacio, ilia numero en la Jarlibro ktp..." (Waringhien, p. 271).

Manko de tiaspecaj komentoj al unu el la plej gravaj libroj de Esperanto rezultigas miskomprenojn, kiuj plimultiĝas de eldono al eldono. Inter alie, en la ĵus citita monografio de G. Waringhien estas frazo, kiu povas naski novajn miskomprenojn: "Oni hazarde instruas nin, ke Nadson estas rusa poeto (p. 370 de FK)" (Waringhien, p. 271). Tamen Semjon Jakovleviĉ Nadson (1862–1887) vere estas rusa poeto-lirikisto kaj ne ekzistas kialoj por pridubi tion.

Aparte maltrankviligas (ĝenas) familinomaj misaĵoj de rusaj aŭtoroj en FK, kiujn la eldonistoj ne korektas kun enviinda konsekveneco kaj konstanteco. Tiel en la 17a eldono tute senprobleme "kunvivas" I. Lojko kaj J. Lojko (korektas la unua), S. Borovko kaj N. Borovko (korektas la dua); sur paĝoj 59, 486–487 estas prezentita J. Seleznev, kaj sur paĝo 364 I. Seleznet*: ambaŭ formoj estas malkorektaj (eraraj). Tie ĉi temas pri Ivan Seleznev.

El la dirito klaras, ke novaj eldonoj de FK, se ili ne enhavos necesan dokumentadon kaj korektojn, malfaciligos uzadon de FK kaj plikomplikigos tiun rolon, kiun destinis por tiu klasika libro mem la kreinto de Esperanto.

Strukturo de FK kaj loko de rusaj aŭtoroj en ĝi

FK estis kompilita por prezenti modelan lingvon, realigitan en diversaj funkciaj sferoj. La libro havas krom la antaŭparolo jenan ĝenran-enhavan strukturon:

- 1) lernocelaj tekstoj: Ekzercoj
- 2) esperantologiaj tekstoj: Artikoloj pri Esperanto, Aldono
- 3) scienc-popularigaj tekstoj: El la vivo kaj scienco
- 4) belartaj tekstoj

La lastaj estas distribuitaj far Zamenhof, jene:

- a) fabeloj kaj legendoj
- b) anekdotoj
- c) rakontoj
- e) poezio

La rusaj aŭtoroj prezentiĝas en la kvara ĝenro. La unuaj tri ĝenroj estis verkitaj aŭ tradukitaj far Zamenhof, mem kaj kelkaj aliaj aŭtoroj. Ĉi-tie ni intence ne traktas la tekstojn de Zamenhof, ĉar la kontribuo de la kreinto de Esperanto devas esti studita aparte.

Laŭ niaj kalkuloj la tuta amplekso de la literaturaj-belartaj tekstoj, verkitaj aŭ tradukitaj far la rusaj aŭtoroj (sen Zamenhof), okupas unu trionon.

La kvantan distribuon de aŭtoreco kun konsidero de la ĝenroj donas la sekvanta tabulo:

Aŭtoroj	Fabeloj kaj legendoj	Anek- dotoj	Rakontoj	Poezio	
				Sen tekstoj de Zamenhof	Zamen- hofaj tekstoj
Rusaj	2	28	3	25 (+1)*	19
Nerusaj	5	67	5	27 (+1)*	
				52	19
Teksto- kvanto laŭ ĝenroj	5	95	8	71	

Tie estas 181 literaturaj-belartaj tekstoj. La tabulo montras, ke la rusaj aŭtoroj okupas en la plej gravaj ĝenroj (fabeloj kaj legendoj, rakontoj kaj poezio) gravan parton, proksimiĝantan al 50%. Nur en la ĝenro Anekdotoj la rusaj aŭtoroj prezentiĝas malpli.

* La versaĵo de M. Ju. Lermontov "Mi eliras" tradukita far J. Janowski, estas aŭ inkludita aŭ ekskludita.

Klasifikaj principoj de "rusaj" tekstoj

La "rusajn" tekstojn en FK, eblas klasifiki diverse – depende de tio, kiuj kriterioj sekvas kiel bazo de distribuo. Ni uzos du ĉefajn kriteriojn, uzante la datumojn de la tabulo:

1. **Laŭ la ĝenera strukturo** ĉiuj tekstoj de FK eniĝas la opozicion *belartaj tekstoj – nebelartaj tekstoj*. Ĉi-kaze la "rusa" parto estas respiegulita nur en la unua komponento de la opozicio. La "rusaj" belartaj tekstoj dividiĝas ĉi-kaze je poeziaj kaj prozaj, t.e. ili estas prezentitaj en ambaŭ belartaj makroĝenroj. La poeziaj tekstoj nombras 25 (+1), dum la seriozaj prozaj nur 5 plus 28 mikrotekstoj de la fako Anekdotoj. Jam tiuj statistikaj datumoj indikas, ke en la unua jardekkvino de la Esperanta funkciado estis preferata la poezia ĝenro.

2. **Laŭ la teksta genezo** ĉiuj "rusaj" tekstoj havas makroopozicion *originalo – traduko*.

La originalaj verkoj, t.e. kreitaj far aŭtoroj-esperantistoj, havas trionon de ĉiuj "rusaj" belartaj tekstoj (se ĉi-kaze konsideri Anekdotojn kiel unu komuna teksto), kio, nature, atendeblas, ĉar eksto de originalaj poetoj eblas nur post pli malpli daŭra lingva funkciado, funkcia aprobo de la internacia artefarita lingvo kaj organiziĝo de li-malpli stabila movado por la lingvo.

La "rusaj" tradukitaj verkoj distingiĝas pro sia granda diverseco kaj montras larĝan belartan horizonton de iliaj Esperantaj tradukintoj. Ĉiuj tekstoj formas opozicion, kiun eblas prezenti kiel *traduko de rusa teksto (aŭtoro) – traduko de nerusa teksto (aŭtoro)*. Malgraŭ tio, ke konsiderinde dominas la Esperantaj tradukoj de la rusaj tekstoj (aŭtoroj), la ekzisto de la opozicio atestas tion, ke la rusaj tradukintoj trairis la naciajn kadrojn, celis veran internaciecon (kion devigas la lingvo Esperanto), provis respieguli en la formiĝanta Esperanta literaturo modelojn de la tutmonda arta procezo. El proksimume dudek tradukitaj tekstoj apartenas preskaŭ triono al nerusaj aŭtoroj, tradukitaj Esperanten far rusaj tradukintoj.

Originalaj verkoj de rusaj aŭtoroj

Zamenhof lokigis en FKon nur du prozajn tekstojn de rusaj aŭtoroj. Ili estas la rakonto "Artur" (p. 114–129) de Vasilij Devjatnin, unu el la fruaj kaj fruktodonaj Esperantaj poetoj kaj verkistoj, kaj la rakonto "Nokto" (p. 86–100), verkita far iu "Enbe el Odeso" Verŝajne konsentendas kun G. Waringhien, kiu supozis, ke "Enbe" estas la Esperanta tradukisto Nikolaj Borovko: "(Enbe, pĝ. 86, estas probable Nikolao Borovko)" (Waringhien, p. 271).

Ĉiuj aliaj verkoj (iom pli ol deko) estas poeziaj. Inter ĉiuj rusaj poeziaj nomoj, prezentitaj en FK, la nomo de Vasilij Devjatnin estas la plej

konata. La rusa parto de la poezia fako komenciĝas ĝuste per liaj verkoj: "Printempo" (p. 315), "Ŝipeto" (p. 315), "Sciuro kaj papago" (p. 316).

Tri versaĵoj estas de Ivan Seleznev: "Kanto" (p. 346), "Ne riproĉu la sorton" (p. 364–365), "Revo" (p. 365).

Aliaj aŭtoroj prezentiĝas per po unu versaĵo: "Plendo" (p. 347) de Mihail Solovjov (ĉu ne traduko?), "Aŭtuno" (p. 347) de D. Jegorov, "La turo babilona" (p. 331–333) de M. Goldberg. De A. Kofman estas ampleksa poezia teksto "Filino de Iftah" (p. 348–353), kreita laŭ la konataj bibliaj motivoj.

Tradukoj de nerusaj tekstoj

La rusaj aŭtoroj tradukis plejmulte verkojn el la germana literaturo. Supozeblas, ke la tradukoj estis faritaj rekte el la germana, kvankam por plena certeco necesas tamen estontece efektiviĝi tekstologian kaj tradukologian analizon pri germanlingvaj originaloj kaj iliaj rusaj tradukoj, komparante ilin kun la tradukoj Esperantaj.

Vasilij Devjatnin montriĝas denove aktiva per tri verkoj: "Infano de zorgo" (p. 321–323) de J. Herder; versaĵoj "Espero" (p. 323) kaj "Garantio" (p. 324–328) de F. Schiller

Poeziajn verkojn de H. Heine tradukis E. Wahl kaj A. Kofman: la unua tradukis la versaĵon "Ĉe l'maro" (p. 373), la dua la konatan versaĵon "La sklavoŝipo" (p. 353–357). Kun certa rezervo ĉi tien eblas klasifiki ankaŭ la versaĵon "Malgrand-rusa kanteto" (p. 359–360) de I. Lojko – ĝi estas libera traduko de la ukraina popola kanto.

La lasta, ampleksa teksto "Nova Dio" (p. 333–339), tradukita far M. Goldberg, apartenas al iu S. Frug, pri kiu G. Waringhien en sia libro "Lingvo kaj vivo" demandas: "Kiu estas S. Frug?" (Waringhien, p. 271).

Al la poeziaj tradukoj aldonendas du malgrandaj prozaĵoj. La unuan tekston "Aleksandro Macedona" kun la subtitolo "Orienta historia legendo el V. Jabec" (p. 22–24) tradukis (el la ĉeĥa?) N. Kuŝnir. La duan tekston "Kiu estas bona amiko de la viro" ("sudrusa popol-rakonto") tradukis iu K. Hübert. Estas malfacile diri, ĉu temas pri sud-rusa aŭ ukraina verko.

Tradukoj de rusaj tekstoj

Same kiel en la antaŭe prezentitaj tipoj de tekstoj – originalaj kaj tradukitaj nerusaj – tiel ĉi tie dominas la poeziaj. Se ekkludi el la vidkampo 28 tekstojn de la fako Anekdotoj, tradukitaj far rusaj tradukintoj, tiam prozaĵo estas nur unu verko. Temas pri la malgrandampleksa rakonto "La forgesita pipo" (p. 109–114) de A. Edelmann en traduko de I. Kaminski. La poezia parto de la tradukoj feliĉe enhavas klasikajn nomojn de la rusa poezio.

Miĥail Jurjeviĉ Lermontov (1814–1841) estas pleje reprezentita en FK. Laŭ la kvanto de la verkoj (5) li okupas pli ol duonon de ĉiuj tradukoj (aliaj aŭtoroj estas reprezentitaj per 4 tekstoj). Ĉiujn verkojn de Lermontov tradukis 5 homoj -- krom la al ni jam konataj Vasilij Devjatnin, Miĥail Solovjov kaj Ivan Lojko ankaŭ L. Sokolov kaj la polo J. Janowski. Tri verkoj de Lermontov estas la plej konataj, ilin enhavas ĉiuj krestomatiaj kaj lernolibroj de la rusa literaturo kaj ili estas studataj en lernejoj. Tio estas "Tri palmoj" (p. 367–369) en traduko de M. Solovjov, "La velo" (p. 366) en traduko de L. Sokolov kaj fine la romanciĝinta "Mi eliras" (p. 346–347) traduke de J. Janowski. Krome en FK estas ankoraŭ la versaĵo "Anĝelo" (V Devjatnin, p. 316–317) kaj la versaĵo "Profeto" (I. Lojko, p. 360–361).

La rusan poezian genion Aleksandr Sergejeviĉ Puŝkin (1799–1837), fundamenton de fundamentoj de la rusa klasika literaturo, reprezentas la ampleksa versaĵo "Husaro" (p. 317–321) traduke de V Devjatnin.

L. L. Zamenhof inkludis en FK-on ankaŭ la rusan klasikulon Ivan Andrejeviĉ Krylov (1769–1844) per lia fablo "Cigno, ezoko kaj kankro" (p. 339) traduke de M. Goldberg.

Ni trovas ĉi-tie ankoraŭ la malgrandan versaĵon "Ne diru" (p. 370, S. Ŝatunovskij) de Semjon Jakovleviĉ Nadson (1862–1887). Mem Zamenhof tradukis la versaĵon "La homa vojo" (p. 312–313) de B. N. Delvig.

Konkludo

Nia traktado atentigas pri la kontribuo, kiun la rusaj aŭtoroj kaj tradukintoj donis al formado de la Esperantaj kanonecaj tekstoj-modeloj. Tamen la "rusa temo" en FK atendas pluajn traktadojn, gravajn kiel el la historia-kultura, tiel ankaŭ el teoria vidpunktoj.

El la historia-kultura vidpunkto estas grave priskribi la personecon de ĉiuj rusaj aŭtoroj kaj tradukintoj reprezentitaj en FK. Bedaŭrinde, en la esperantologia literaturo estas konataj nur la nomoj, kiuj sisteme okupiĝis pri originala aŭ traduka Esperantlingva kreado. Mirigas, ke ne ĉiuj aŭtoroj kaj tradukintoj, inkluzive la rusaj, reprezentitaj en FK, respeguliĝis en la "Enciklopedio de Esperanto" La dua eldono aperis en 1979 kaj estas stereotipaĵo de la unua eldono (1933). Tie ni trovas nur kelkajn rusajn nomojn: N. Borovko, V Devjatnin, A. Kofman, I. Seleznev, M. Solovjov, S. Ŝatunovskij kaj E. Wahl. Sed pri la tradukintoj I. Lojko, L. Sokolov, M. Goldberg, N. Kuŝnir, ankaŭ pri P Koĉergov, J. Polupanov, J. Kaminski, D. Jegorov estas neniam informoj. Ni esperas, ke iu nova eldono de la enciklopedio inkludos ĉiujn rusajn kaj ne nur rusajn aŭtorojn, kiuj tial aŭ alial troviĝas en FK.

El la teoria vidpunkto gravas kompara (konfronta) tekstologia kaj lingvo-stila studo pri rusa originalo de ĝia Esperanta traduko, poste tio ankaŭ kompara (konfronta) analizo pri du kaj pliaj tradukoj de la sama teksto (aŭtoro), ĉar la samajn verkojn traktis ankoraŭ diversaj Esperantaj tradukintoj.

Gravas esperantologia studo pri rus-teksta lingvaĵo, kiel cetere pri lingvaĵo de la tuta "rusa periodo" en la historio de Esperanto. Kiel ni jam rimarkis, la postaj editoroj de FK komentas jam pri parte notitaj vortformadaj kaj gramatikaj formoj, influitaj de la rusa lingvo kaj iĝintaj jam nenormaj. La komentoj gravas, sed ne sufiĉas por plene sinteze karakterizi la "rusan redakcion" de la origina Esperanto.

Ni aldonas al la studo du verkojn de M. Ju. Lermontov kaj A. S. Puŝkin – Esperante (el FK) kaj ruse.

Aldono АНГЕЛ

По небу полуночи ангел летел,
И тихую песню он пел;
И месяц, и звезды, и тучи толпой
Внимали той песне святой.

Он пел о блаженстве безгрешных духов
Под кущами райских садов;
О Боге великом он пел, и хвала
Его непритворна была.

Он душу младую в объятиях нес
Для мира печали и слез;
И звук его песни в душе молодой
Остался – без слов, но живой.

И долго на свете томилась она,
Желанием чудным полна;
И звуков небес заменить не могли
Ей скучные песни земли.

М. Ю. Лермонтов. Собрание сочинений в четырех томах: Стихотворения.
Москва: Художественная литература, 1983, т. 1, с. 233.

ANGĜELO

En mezo de nokto, en blua ĉielo,
Traflugis kaj kantis plej bela anĝelo.
Kaj nuboj kaj steloj kaj lun' en irado
Atenis kun ĝojo je l' sankta kantado.

Li kantis feliĉajn, neniam pekantajn
Spiritojn, kun Di' en ĉielo loĝantajn;
Li kantis pri Patro ĉiela kaj tera –
Kaj lia laŭdado ne estis malvera.

Animon tre junan en brakoj li tenis;
En mondo malgaja naskiĝi ĝi venis.
Kaj sono de l' kanto en juna animo
Restadis sen vort', sed kun viva estimio.

Tre longe en mondo ĝi estis premata,
Je^{*} revo mirinda pri Di' plenigata!
Kaj ŝanĝi la kanton de l' sankta sincero
Ne povis por ĝi ĉiuj kantoj de l' tero.

La versaĵon de M. Ju. Lermontov tradukis V. Devjatnin. Fundamenta Krestomatio,
p. 316–317.

ГУСАР

Скребницей чистил он коня,
А сам ворчал, сердясь не в меру:
"Занес же вражий дух меня
На распроклятую квартиру!

Здесь человека берегут,
Как на турецкой перестрелке,
Насилу шей пустых дадут,
А уж не думай о горелке.

Здесь на тебя как лютый зверь
Глядит хозяин, а с хозяйкой...
Не выманишь за дверь
Ее ни честью, ни нагайкой.

То ль дело Киев! Что за край!
Валяются сами в рот галушки,
Вином – хоть пару поддавай,
А молодежи-молодушки!

Ей-ей, не жаль отдать души
За взгляд красотки *чернобровой*,
Одним, одним не хороши..."
– А чем же? Расскажи, служивый. <...>

А. С. Пушкин. Сочинения в трех томах. Москва: Художественная литература,
1985, т. 1, с. 512.

Legu De.

HUSARO

Ĉevalon sian li purigis,
Estante forte kolerega,
Kaj diris: "Min diablo igis
En loko loĝi malbonega!

Ni ĉiam tie ĉi restadas
En turka kvazaŭ batalado:
Nur solan supon ni manĝadas
Kaj eĉ ne pensas pri drinkado.

Kaj mastro tie ĉi malbona,
Malbonan havas li edzinon ...
Nek via skurĝ', nek vorto bona
Admonas tie ĉi virinon!

Jen urbo Kiev! Lando kia!
En buŝon falas mem buletoj,
Kaj vinon havas domo ĉia,
Kaj kiaj tie virinetoj! ...

Ne estas eĉ domaĝ', je Dio,
Sin mem pro ili pereigi!
Malbone estas nur per tio..."
– Per kio? volu min sciigi! – <...>

La versaĵon de A. S. Puŝkin tradukis V. Devjatnin. Fundamenta Krestomatio, p. 317–318.

Literaturo

Дуличенко А. Д. Международные вспомогательные языки. Таллинн: Валгус, 1990.

Enciklopedio de Esperanto I–II. 2a eld. Budapeŝto, 1979.

Privat E. Historio de la lingvo Esperanto. Deveno kaj komenco 1887–1900. Hago: Internacia Esperanto-Instituto, [s. j.].

Waringhien G. Lingvo kaj vivo: Esperantologiaj eseoj. La Laguna: J. Régulo – eldonisto, 1959.

Zamenhof L. L. Fundamenta krestomatio de la lingvo Esperanto. 17a eldono. Rickmansworth: The Esperanto Publishing Co Ltd, 1954.

Zamenhof L. L. Plena verkaro 7 Kioto, 1980.

ESPERANTO-SPUREN IM OCCIDENTAL

Otto Back

I. Ein breites Publikum hat die Namen dreier künstlicher Welthilfssprachen zur Kenntnis genommen: Esperanto, Ido und Volapük. Der Name Occidental ist dagegen nicht über interlinguistische Kreise hinausgedrungen. Und die Chancen dafür, daß sich dies ändern könnte, stehen schlecht: Denn die Anhängerschaft Occidentals, das zudem seit 1948/1949 den Namen Interlingue führt,¹ ist wahrscheinlich nur noch mit einer zweistelligen Zahl zu beziffern.² Dennoch hat diese Plansprache (Semiplansprache? – vgl. Blanke 1985: 108) während einiger Jahrzehnte des 20. Jahrhunderts den interlinguistischen Diskurs aktiv mitgeprägt. Auch kritische Betrachter heben die relativen Qualitäten dieser Schöpfung Edgar de Wahls³ hervor: So erkennt Detlev Blanke (1985: 157–158) dem Occidental-Interlingue den Rang "der wohl ausgewogensten naturalistischen Sprache" zu; de Wahl habe "den für die naturalistischen Systeme wohl bedeutendsten Kompromiß zwischen den beiden schwer zu vereinbarenden Polen *Natürlichkeit* (d.h. Imitation romanischer Sprachen) und *Regelmäßigkeit* gefunden" (A.a.O., 163.)

Nur kurze Zeit befand sich Occidental im Aufwind – etwa von Mitte der 20er bis gegen Ende der 30er Jahre. Damals trat es dem Esperanto und dem Ido als ernst zu nehmender Mitbewerber entgegen und vermochte namentlich viele Idisten an sich zu ziehen. Ab 1951 erwuchs in dem neuen System Interlingua (von Alexander Gode) auf dem Feld des Naturalismus eine Konkurrenz, die dem scheinbar so ähnlichen und kurz zuvor fast namensgleich gewordenen Occidental-"Interlingue" verhängnisvoll geworden ist.

Aber in jener nun lang zurückliegenden Epoche, in der Zwischenkriegszeit, als Aktivisten Occidentals, Esperantos und Idos einander erhitzte polemische Schärmützel lieferten, war Occidental der Hauptrepräsentant des Naturalismus in der Interlinguistik.⁴ Von daher mag es überraschen, daß Occidental Esperanto-Spuren aufweisen soll. Doch de Wahls Sprache steht tatsächlich in zwei Traditionen: in der naturalistischen, das ist klar; aber dazu auch irgendwo am Rande in der Tradition von Esperanto und dessen "Abkömmling" Ido. Occidental besitzt in seinem Wortschatz einiges, was es Esperanto und Ido verdankt. De Wahl selbst bekennt sich dazu (1934: 102):

¹ Zur Namensänderung: Matejka (1945); [Berger] (1948); [Berger] (1949); [Matejka] (1980). – Ich verwende hier den Namen Occidental, weil das Thema einen Zeitabschnitt betrifft, wo dieser vom Autor de Wahl gewählte Name in Geltung stand – wie auch der Gegenstand dieser Untersuchung das Sprachsystem des Occidentals der 20er und 30er Jahre ist.

² Das "Adressarium 1999" der Interlingue-Union, ein Faltblatt, gibt 25 Namen aus 14 Ländern an.

³ Zum Werdegang de Wahls (1867–1948): de Wahl (1927, 1930); Berger 1946; Duličenko 1987 – Zur Geschichte Occidentals: Stenström 1997 – Bibliographie: Blanke 1985: 328–329; Duličenko 1990: 220.

⁴ Zum Begriff des Naturalismus in der Interlinguistik: Carlevaro (1976, 1972); Blanke (1985: 157–161).

"Yo opine que omnicos vermen bon, experimentat ja in Esp-o, li max expandet e max old L.I. [,] deve esser utilisat anc in Occ."⁵ Ähnlich auch, als es darum geht, die Form des Wortes für 'bei' (*che*) zu rechtfertigen: "[...] yo adoptet li form ja usat in Espo e Ido, do conosset de omni interlinguistes." (A.a.O., 101.)⁶

Das bedeutet doch wohl: Beim Sprachen-Bilden gilt es, weiter zu bauen auf dem, was andere an Brauchbarem geschaffen haben, ähnlich also wie in Technik und Wissenschaft, und weniger geht es um Originalität, wie in der Kunst. Dennoch, die Art, wie de Wahl aus dem vorgegebenen spröden Stoff ethnischer Sprachen die Strukturen Occidentals gestaltet hat, läßt einen Sinn für Harmonie und Eleganz erkennen, der es verdient, künstlerisch genannt zu werden.⁷

2. Im Wortschatz Occidentals finden sich also Esperanto-Elemente. Ihr Weg führt in der Regel aus dem Esperanto zunächst ins Ido, bevor sie ins Occidental gelangen. Die meisten Esperanto-Spuren im Occidental sind somit zugleich Ido-Spuren. Seltener wird Ido übersprungen, so daß Esperanto und Occidental ein Wort gemeinsam haben und Ido ein davon abweichendes.⁸

Unter Esperanto-Spuren oder Esperantismen sind hier zu verstehen: Wörter, Wortstämme, Wortbildungsaffixe, allenfalls auch strukturelle Charakteristika, hinsichtlich derer mit Sicherheit festzustellen oder mit Wahrscheinlichkeit zu vermuten ist, daß sie aus dem Esperanto ins Occidental übernommen wurden oder (was teilweise auf das Gleiche hinausläuft) daß für ihre Aufnahme ins Occidental aus einer ethnischen Sprache das Vorbild Esperantos im jeweiligen konkreten Fall den entscheidenden Anstoß gegeben hat. (Für Ido-Spuren, Idismen gilt Analoges.)⁹

Nach welchen Kriterien ist nun ein Occidental-Element als Esperantismus anzusehen – abgesehen von den Fällen, wo dazu eine Aussage de Wahls vorliegt?

⁵ "Ich bin der Meinung, daß alles wirklich Gute, das bereits in Esperanto, der verbreitetsten und ältesten internationalen Sprache, erprobt ist, auch in Occidental benutzt werden soll."

⁶ "Ich übernahm die schon in Esperanto und Ido gebrauchte, somit allen Interlinguisten bekannte Form."

⁷ Vgl. de Wahl (1937): Zamenhof habe Stilempfinden besessen, Couturat und Rosenberger seien bloße Techniker gewesen.

⁸ Occidental besitzt auch Wörter, die nur aus Ido und nicht aus Esperanto stammen können; sie sind nicht Gegenstand dieser Untersuchung. Beispiele: *ca* 'ob' und Fragepartikel (Ido *ka[d]*); *standar* 'sich (gut, schlecht etc.) befinden'; *til* 'bis', (Dagegen Esp. *ĉu, farti, ĝis*.)

⁹ Ein wichtiges Werk zum vorliegenden Thema: Vilborg 1989ff. Dieses etymologische Wörterbuch Esperantos vermerkt zu den meisten Stichwörtern auch die Äquivalente in Ido, Occidental und Interlingua/Gode, gegebenenfalls samt Kennzeichnung als Esperantismus; dies begrifflicherweise ohne Kommentar, da es ja nur Randthema des Werks ist. In dem mir zur Verfügung stehenden Material der Bände bis einschließlich "R" finde ich 24 Occidentalwörter als Esperantismen bezeichnet. Meine diesbezüglichen Befunde decken sich weitgehend, aber nicht in jeder Einzelheit mit denjenigen Vilborgs.

Übereinstimmung des Occidental-Elements mit einem entsprechenden Esperanto-Element in Form und Inhalt sind natürlich eine notwendige Voraussetzung, jedoch keine ausreichende. Wesentlich sind nähere Details bezüglich der Herleitbarkeit aus ethnischen Sprachen: Auf wie viele und welche ethnische Sprachen läßt sich das betreffende dem Esperanto und dem Occidental gemeinsame Element zurückführen? Je *reichlicher* es durch ethnische Sprachen abgestützt ist, desto *weniger* ist an einen Esperantismus im Occidental zu denken. Denn Internationalismen¹⁰, mehrsprachig verbreitete Wörter (und Affixe) lateinischer und romanischer Herkunft (einschließlich mittransportierter Gräzismen) sind in Plansprachen vom Schlage Esperantos wie auch Occidentals ja von vornherein zu erwarten; ihr übereinstimmendes Vorkommen in diesen beiden ist deshalb für sich allein noch kein Hinweis auf einen Einfluß Esperantos auf Occidental. Aufmerksam wird der Spurensucher hingegen, wenn in beiden die gleichen Germanismen, Slawismen oder gar identische schwer etymologisierbare Elemente auftreten; wenn ein Element, das beiden Plansprachen gemeinsam ist, hier wie da die gleiche formale oder semantische Abweichung gegenüber seinem ethnosprachlichen Etymon zeigt; sodann auch im Fall mancher übereinstimmender Komposita.

3. Die Tatsache als solche, daß Occidental wie Esperanto das Mittel der Wortkomposition verwendet, ist gewiß nicht als Esperantismus zu werten. Dieses Verfahren existiert auch in einigen anderen plansprachlichen Systemen vor dem Auftreten Esperantos, so namentlich im Volapük.

Ähnliches gilt für das Vorhandensein germanischer Wortstämme im Occidental, wie z.B. *land*, *litt* 'klein', *mann*, *nin* '9', *svimmar* 'schwimmen', *strax* 'sofort', *til* 'bis'. Die Germanismen Occidentals sind weniger zahlreich als diejenigen Esperantos und decken sich mit diesen nur zum Teil (vgl. 4.5). Übrigens enthalten auch ältere Plansprachensysteme einiges an germanischem Material.

Manches Occidental-Wort mag auf den ersten Blick als Esperanto-Spur anmuten und weist doch bei näherem Zusehen auf ältere Ursprünge oder auf Allgemeineres hin. So kam die Idee, das Wort für 'man' aus dem Französischen zu beziehen (*on*), vor de Wahl nicht nur Zamenhof, sondern noch vor ihm Schleyer und davor Pirro. Überdies findet sich *on* 'man' auch in Systemen, die in derselben Ideenwerkstatt wie die Vorformen Occidentals entstanden: in Lotts Mundolingue, in Rosenbergers Idiom Neutral, in Beermanns Novilatiin.¹¹ Ein Nacheinander braucht nicht allemal auf Entlehnung zu beruhen, und gute Ideen können in der Luft liegen. So mag es sich auch mit dem lateinischen und zugleich slawischen Wortstamm *dom-* in Volapük, Esperanto und Occidental verhalten.¹²

Auch Occ. *ti* 'diese/r/s' möchte man zunächst für eine Adaptierung von Esp. *tiu* halten. Aber die t-Wurzel kann auch selbständig aus ethnischen

¹⁰ S.: Braun/Schaeder/Volmert (Hrsg.) 1990. In Bezug auf Plansprachen: Verloren van Themaat 1980; Gode 1951: xviiff.

¹¹ Charakterisierungen dieser Systeme in Couturat/Leau (1903) und [1907], s. jeweils "Table des matières"

¹² Vilborg (1989ff., 1: 100) bezeichnet Occ. *dom* wohl unzutreffend als Esperantismus.

Sprachen gewonnen sein. Denn das dazugehörige *to* 'dies' ist slawisch gestützt (allerdings auch gleich Ido *to* 'jenes') und die *t-/qu-*Alternanz von *ti* und seinem Echo-Wort *qui* 'wer' findet sich wieder in Occ. *tal/qual* 'solch-/welch-', *tande/quande* 'dann/wann' etc. aus romanischen bzw. lateinischen Quellen.

4. Nun zu sicheren oder höchst wahrscheinlichen Esperanto-Spuren im Occidental.¹³

4.1. Die auffallendste dieser Spuren dürfte die Präposition *ye* sein (: *je/ye*). Eine Präposition dieser Art vorzusehen, war ein sehr glücklicher Gedanke Zamenhofs gewesen, und de Wahl war gut beraten, das Verfahren auch für Occidental nutzbar zu machen. (Vgl. Jespersen 1928: 161–162; Manders 1947: 326, 329.) Ob sich freilich an Stelle von *je* bzw. *ye* nicht eine weniger apriorisch anmutende Wortgestalt hätte finden lassen, ist eine gesonderte Frage. (Vgl. Berger 1944; Vilborg 1989ff., 2: 110.)

4.2. Die hier und in 4.3 folgenden Esperantismen, ebenfalls der Klasse der Strukturwörter (bzw. derjenigen der Derivationsmorpheme) zugehörig, sind ethnosprachlich einigermaßen motivierbar, wenn auch ohne eindeutige Zuordenbarkeit.

yen 'hier ist/sind'; sieh da' (: *jen/yen*), nach lat. *en*, vielleicht zusammen mit dt. *jene-*. In den 30-er Jahren von de Wahl durch *vi* (aus *vider* 'sehen') ersetzt. (Vgl. Wahl 1935: 62; Vilborg 1989ff., 2: 110.)

do 'also' (: *dol*=) aus frz. *donc* und zugleich dt. *doch*. In späterer Umgestaltung: *dunc*. (Vgl. Wahl 1934: 53; Vilborg 1989ff., 1. 99.)

for(-) 'weg(-)' (: *for*=), nach dt. *fort* und ital. *fuori* (wie in *fuoruscito* 'Verbannter', eigentlich "Hinausgegangener"). (Vgl. Vilborg 1989ff., 2: 51.)

-ijar (Suffix + Themavokal + Infinitivendung *-r*) 'in etwas übergehen, zu etwas werden' (: *-igji*), angeregt durch ital. *-eggiare*.¹⁴ (Anders Ido: *-eskar*.)

pri 'von = über (ein Thema)' (: *pri*=) aus griech. *peri*; diese Form hatte das Wort in den Anfängen Occidentals. (Vgl. Wahl 1934: 102; Berger 1944; Back 1998: 372, Fn. 7; Vilborg 1989ff., 4: 87.)

4.3. *tra* 'durch' (: *tra*=) ist in Parallele mit *trans* 'über ... hinaus' (: *trans*=) zu sehen, wofür letzteres an sich problemlos wäre.

Im Lateinischen sind *trans-* und *tra-* als Präfixe lediglich phonologisch bedingte Varianten eines Morphems, vgl. *transferre*, *traducere*. Diese Alternanz setzt sich in den romanischen Sprachen fort, vgl. frz. *transférer*, *traduire*. Eine Bedeutungs differenzierung ist damit nicht verbunden. Übrigens liegen die Bedeutungen von *trans* und *tra* in Esperanto (sowie Ido und Occidental) verhältnismäßig nahe beieinander (so daß etwa PIV 1970: 1129 s.v. *trans* eine Erläuterung des semantischen Unterschieds für erforderlich hält). Im Russischen ist das nächstliegende Übersetzungsäquivalent für beide dasselbe: *čerez*.

¹³ Schreibkonventionen ab 4.1 innerhalb der Klammern: Nach dem Doppelpunkt die parallele Esperanto-Form; gegebenenfalls nach Schrägstrich die entsprechende Ido-Form; ist sie mit der Esperanto-Form schreibungsgleich, so wird sie durch "=" ersetzt.

¹⁴ Dazu de Wahls Rechtfertigung (1922: 21): "-ijar es li sam quam italian -eggiare [,] portug. -ejar, do natural e bon." Aber diese Suffixe haben nicht die gleiche Funktion wie *-ijar*!

Zamenhof nutzte offenbar das ursprünglich nicht-semantische Nebeneinander von lat. *trans(-)* und *tra-*, um die ihm (unter anderem aus dem Deutschen) geläufige semantische Unterscheidung 'über ... hinaus'/'durch' im Esperanto auszudrücken. Bei der Zuordnung der Bedeutung 'durch' zu *tra* konnte er sich besonders auf frz. *à travers*, ital. *attraverso* 'durch' samt *traverser* bzw. *attraversare* 'überqueren' stützen. Für die Wahl, dessen romanische Quellsprachen sich nicht auf Französisch und Italienisch beschränken, kommen als Motivierung von Occ. *tra* 'durch' auch noch span. *a través* und *atravesar* hinzu. Man kann Esp. (Ido, Occ.) *tra* somit einfach aus dem Bestandteil *tra-* der genannten romanischen Wörter herleiten. Hingegen hat dieses plansprachliche Wort für 'durch' offenbar nichts zu tun mit der gleich lautenden italienischen Präposition *tra* 'zwischen' (auch als Präfix verwendet) aus lat. *intra*.

Die Esperanto-Spur bei all dem besteht darin, daß die zwei Esperanto-Präpositionen samt ihrer spezifischen Bedeutungszuordnung sich im Occidental wiederfinden.

por 'für' (: *por/=*) und *pro* 'wegen' (: *pro/=*). *Por* aus frz. *pour*, mit vielleicht gern wahrgenommenem Anklang an engl. *for*. *Por* aus lat. *pro*, das aber nur am Rande auch kausale Bedeutung hat, hingegen in heutigem international weit verbreiteten Verständnis mit der Bedeutung 'für' assoziiert wird. Die auf Zamenhof zurückgehende und von de Wahl (1934: 102) verteidigte semantische Zuordnung der beiden formverwandten Präpositionen ist somit nicht unproblematisch. Eine von den zwei Sprachschöpfern vermutlich nicht beachtete Unterstützung leistet ihnen allerdings das Tschechische, wo *pro* die Bedeutung 'wegen' hat. – (Vgl. Vilborg 1989ff., 4: 79, 88.)

Auch hier also in Esperanto und Occidental übereinstimmende Zuordnung von äußerer Form und Semantik bei den Paargliedern eines Wörterpaares. (Oder, kritischer formuliert: Occidental folgt hier Esperanto im Aufnehmen von Wörterpaaren mit bedenklicher Verwechslungsgefahr.) In 4.4 folgen weitere Beispiele dieses Phänomens, nun aus dem Bereich der reinen Inhaltswörter (Autosemantika).

4.4. *attender* 'warten' und *atenter* 'aufmerken'¹⁵ (: *atendi* und *atenti*) – jenes aus frz. *attendre*, ital. *attendere*, dieses aus der etymologisch damit verbundenen Wortsippe von lat. *attentus/a/um* 'aufmerksam'. Es soll nicht unerwähnt bleiben, daß die Wahl von *at(t)end-* für die Bedeutung 'warten' nicht eben glücklich ist, da dieser Stamm ja im Englischen und Spanischen eine durchaus andere Bedeutung hat. (Ido: 'warten' – *vartar* bzw. *expektar*: 'aufmerken' – *atencar*.)

lettre 'Brief' (: *letero/letro*) stützt sich auf Englisch, Französisch und Italienisch; *littere* 'Buchstabe' (: *litero/=*) auf Latein. – *nepot* (-e, -o, -a) 'Enkel/in' (*nepo/=*) aus lat. *nepos*, -tis und *nev* (-e, -o, -a) 'Neffe/Nichte' (: *nevo/=*) aus frz. *neveu*, engl. *nephew* ['nevju:]. – *nobli* 'edel' (: *nobla/=*) und *nóbil* 'adelig' (*nobela/=*) aus den in mehreren Sprachen vertretenen Fortsetzungen von lat. *nobilis*, mit beiden Bedeutungen. – *polve* 'Staub' (:

¹⁵ Spätere Schreibung: *atender*, *atenter*.

polvo(=) und *pulvre* (später *púlvere* 'Pulver' (: *pulvoro/pulvero*). Die Zuordnung der Wörter mit *-r-* zur Bedeutung 'Pulver' kann sich u.a. auf dt. *Pulver*, engl. *powder*, frz. *poudre* stützen. Gemeinsame Etymologie letztendlich lat. *pulvis*, *-eris*. – *provar* 'versuchen' (: *provi/probar*) und *pruvar* 'beweisen' (: *pruvi/pruvar*). Quelle ist lat. *probare*; die Formen mit *-o-* können sich auf dt. *probieren* berufen, diejenigen mit *-u-* auf frz. *prouver* und engl. *prove* [pru:v]. Es fällt auf, daß Occidental die gegenüber den Esperanto-Formen deutlichere Differenzierung der Ido-Formen nicht übernommen hat.

Beispiele für Wortpaare von je ungleicher etymologischer Herkunft: *liber* 'frei' (: *libera*=) aus lat. *liber/-era/erum* und *libre* 'Buch' (: *libro*=) aus lat. *liber*, *-bri*. – *pople* 'Pappel' (*poplo*=) und *pópul* 'Volk' (: *popolo/populo*); das erste aus lat. *populus* ['po:-], das zweite aus *populus* ['po-].

4.5. Des Esperanto-Einflusses verdächtig ist ein Occidental-Wort, wie in 2 erwähnt, unter anderem dann, wenn es gleich dem entsprechenden Esperanto-Wort aus nicht-lateinisch-romanischer Quelle stammt.

4.5.1. Besondere Beachtung verdienen Wörter von teilweise slawischer Herkunft:

brov(e) 'Braue' (: *brovo*=) aus russ. *brov'* urverwandt mit den bedeutungsgleichen germanischen Wörtern und hier namentlich an die Schreibform von engl. *brow* erinnernd. (Vgl. Vilborg 1989ff., 1: 67.)

plug 'Pflug' (: *plug[i]/plug[ar]*) mit einem sowohl in germanischen als auch in slawischen Sprachen vertretenen Wortstamm. (In Esperanto und Ido hat er verbalen Charakter.) (Vgl. Vilborg 1989ff., 4: 74.)

sam 'der/die/dasselbe' (: *sama*=), dessen Stamm Esperanto aus seinen Quellsprachen Englisch, Polnisch und Russisch rechtfertigen kann (*same*, *samy/a/e*, *samyj/aja/oe*) und Occidental zusätzlich auch aus dem Schwedischen (*den-/detsamma*). (Vgl. de Wahl 1934: 102.)

Diese zugleich germanisch und slawisch gestützten Esperantismen repräsentieren jeweils einen größeren ethnosprachlichen Raum, als es ihre lateinisch-romanischen Äquivalente täten, bzw. in Interlingua/Gode tun – vgl. dessen *supercilio*, *aratro* und *mesme* mit Occ. *brov*, *plug* und *sam*.

Eine Esperanto-Spur mit slawischem Hintergrund ganz anderer Art ist Occ. *dejorar* 'Dienst haben' (: *dejori/dejurar*) aus russ. *dežurit'* dieses aus frz. (*être*) *de jour*. (Vgl. Vilborg 1989ff., 1: 87.)

4.5.2. Occidental-Esperanto-Parallelen mit lediglich germanischer Etymologie lassen sich durch folgende Beispiele veranschaulichen:

bed 'Beet' (: *bedo*=), *ber* 'Beere' (: *bero*=), *drashar* 'dreschen' (: *draši/drashar*), *dronar* 'ertrinken', engl. 'drown' (: *droni/dronar*), *fingre* 'Finger' (: *fingro*=), *gast* 'Gast' (: *gasto*=), *glass* ('Trinkglas' (: *glaso*=), *hem* 'Heim' (: *hejmo/hemo*), *land* 'Land' (: *lando*=), *mild* 'mild' (: *milda*), *nest* 'Nest' (: *nesto*=), *trincar* 'trinken' (: *trinki/drinkar*), *ya* 'ja' (satzmodifizierend) (: *ja/ya*),¹⁶ *yes* 'ja' (Antwort), engl. 'yes' (. *jes/yes*).

¹⁶ Bezüglich des Vorkommens im Jiddischen ist in Vilborg 1989ff., 2: 109 der Hinweis "Back 1980" zu ersetzen durch "Gold 1980".

4.6. Wortstämme lateinisch-romanischer Herkunft (einschließlich des latiniden Anteils des Englischen) sind im Wortschatz Occidentals wie Esperantos zwar gewissermaßen der Normalfall, aber selbst bei dieser Art von Parallelen ist Esperanto-Einfluß dann zu vermuten, wenn übereinstimmende Form oder Bedeutung vorliegt, namentlich auch bei Herleitbarkeit des Wortes aus nur einer ethnischen Sprache. Beispiele:

che 'bei' (: *êe/che*) nur aus frz. *chez* (vgl. de Wahl 1934: 101). – *composter* 'setzen' (im Buchdruck) (: *komposti/kompostar*) gegenüber den ethnosprachlichen Stämmen *compos-* und *composit-* sowie dem ital. Partizip *composto*. (Vgl. Vilborg 1989ff., 3: 46.) – *luar* 'mieten' (: *lui* – aber Ido *lokacar*) nur aus frz. *louer*. – *plendir* '(be)klagen' (: *plendi/plendar*) aus frz. *plaindre*. – *pruntar* 'entleihen' (: *prunti/pruntar*) nur aus frz. *emprunter*. – *serchi* 'suchen' (: *serçi/serchar*) aus engl. *search*, dieses aus altfrz. *cerchier*. – *spruzzar* 'spritzen' (: *špruci* – aber Ido *spricar*) aus ital. *spruzzare*. – *quancam* 'obwohl' (: *kvankam/quankam*) aus lat. *quamquam*. (Vgl. Vilborg 1989ff., 4: 75.) (In späterem Occidental-Interlingue durch *benque*, *etsi* ersetzt.) – Dazu das Suffix *-ach-* (pejorativ) (: *-aĉ-/ach-*) aus ital. *-acc(i)-*. – Diesen Beispielen anzuschließen, wiewohl deutlich aus zwei ethnischen Sprachen herleitbar: *buchar* (Subst.), engl. *butcher* (Subst. und Verb). (Vgl. Vilborg 1989ff., 1: 67.)

4.7. Schließlich ergibt sich die Vermutung einer Esperanto-Spur im Occidental bisweilen aufgrund des parallelen Vorkommens bestimmter komplexer Wörter wie: Kompositum, Affix-Ableitung, Zusammenrückung. Beispiele sind: *vispunctu* 'Gesichtspunkt' (: *vidpunkto/vidpunto*); *famconosset* 'berühmt' (: *famkonata*). Derartige Wortbildungen dürften den frühen Occidentalisten, die ja größtenteils aus den Reihen der Idisten und Esperantisten kamen, unwillkürlich in die Feder geflossen sein. Nannten die Anhänger Occidentals einander doch noch gegen Ende der 20-er Jahre *samideanes*, bis dann das nicht mehr an Esp. *samideanoj* gemahnende *coidealistes* in Gebrauch kam. Jener frühen Phase gehört auch *preferli* 'vorzugsweise, lieber' an – mit dem später aufgegebenen Adverb-Suffix *-li* gebildet, ein unverkennbares Echo von Esp. *preferere*. An seine Stelle traten später *preferibil(men)*, *precipue*. Das Occidental-Wort *intot* 'insgesamt, überhaupt' läßt als Vorbild Esp. *entute* (Ido *entote*) erkennen. (Und das Esperanto-Wort scheint angelehnt zu sein an dt. *insgesamt* und poln. *w ogóle* oder auch *wcale*.)

Bemerkenswert ist das ebenfalls hergehörige *denov* 'wieder, von neuem'. Ist es eine Kopie von Esp., Ido *denove*? Aber andererseits verwenden mehrere europäische Sprachen eine Verbindung des Wortstammes für 'neu' mit einer Präposition der Bedeutung 'von': So schon altgriech. *ek kainês*, lat. *denuo* (aus *de novo*), dann u.a. frz. *de nouveau*, dt. *von neuem*, poln. *znowu*, russ. *snova*. Demnach hätte sich das Occidental-Wort *denov* allein schon nach solchen Vorbildern und ohne Einwirkung von Esperanto bzw. Ido ergeben können.¹⁷

¹⁷ Während dem Occidental-Wort *denov* zur Rechtfertigung die zahlreichen ethnosprachlichen Vorbilder genügen, muß Esp. *denove* sich strengere Maßstäbe gefallen lassen; nämlich die Frage, welche Funktion *de-* hier habe? Eine Verbindung aus *de* und

5. Esperanto-Spuren im Occidental mit ihren vielen Facetten ergeben sich daraus, daß Occidental sich historisch wie strukturell in einem Bereich befindet, wo zwei Entwicklungslinien des Plansprachenschaffens einander nahe kommen: Einerseits die Schule des Naturalismus, wonach die Welthilfssprache schon potentiell in den europäischen Internationalismen-Beständen bereit liege und aus diesen nur herausgefiltert zu werden brauche. Andererseits die Versuche, Esperanto umzugestalten – beginnend mit Zamenhofs unverwirklichten Änderungsvorschlägen von 1894 (vgl. u.a. Couturat/Leau [1907]): 28–35 und 52, Anm. 1), dann in das Reformsystem Ido mündend, das seinerseits zu weiteren neuen Entwürfen Anlaß gab, "quasi Reformen des Esperanto auf zweiter Ebene" (Blanke 1985: 197). Monnerot-Dumaine (1960: 77) erwähnt unter den "systèmes dérivés de l'Ido" auch de Wahls System von 1909, eine Vorstufe Occidentals. Wäre Occidental demnach auch ein "Idide" (wenn der Ausdruck gestattet ist) und in weiterer Folgerung ein indirekter Esperantide? "All recent attempts [somit auch Occidental] show an unmistakable family likeness", urteilt Jespersen (1928: 52). Diese Familienähnlichkeit ist schon geringer bei Interlingua/Gode aus 1951. Es weist kaum noch etwas auf, was man Esperanto-Spur nennen möchte. Die Grenze, bis zu der die Anregungen Esperantos reichen, schließt Occidental noch ein und läßt Godes Interlingua außerhalb.

Bibliographie

a) Zitierte Literatur

- Back, Otto** (1998): "La unua teksto en Occidental" In: *Menade bal püki bal* (Festschrift für Reinhard Haupenthal). Saarbrücken: Iltis, 369–375.
- Berger, Ric** (1944): "Plagiat lingues" In: *Cosmoglotta/B* 65: 133–135.
 – (1946): "Vive de Edgar de Wahl". In: *Cosmoglotta/A* 130: 17–31.
- [**Berger, Ric**] (1948): "Pri li nomine de nor lingue" In: *Cosmoglotta/B* 96: 7 ["R.Bg."].
- [**Berger, Ric**] (1949): "Li nomine de Occidental" In: *Cosmoglotta/B* 100: 9 ["R.Bg."].
- Blanke, Detlev** (1985): *Internationale Plansprachen. Eine Einführung*. Berlin: Akademie-Verlag, 408 S.
- Braun, Peter/Schaeder, Burkhard/Volmert, Johannes** (Hrsg.) (1990): *Internationalismen* (= Reihe Germanistische Linguistik, 102). Tübingen: Niemeyer, 193 S.
- Carlevaro, Tazio** (1976; 1972): "Die naturalistische Schule in der Interlinguistik". In: Haupenthal, Reinhard (Hrsg.) (1976): *Plansprachen* (= Wege der Forschung, 325). Darmstadt: Wissenschaftliche

nov ergibt doch nicht den Inhalt 'wieder'! Folglich hätten die Esperanto-Wörterbücher *denov-* als separaten Wortstamm anzuführen.

- Buchgesellschaft, 331–347. – Ursprünglich: *The naturalistic school in interlinguistics* (= Linguistische Berichte, Papier 20). Braunschweig: Vieweg (1972), 14 S.
- Cosmoglotta** [Offizielles Organ Occidentals bzw. Interlingues. Zitierungen mit den fortlaufenden Heft-Nummern, gegebenenfalls mit Serienbezeichnungen A, B.]
- Couturat, Louis/Leau, Léopold** (1903): *Histoire de la langue universelle*. Paris: Hachette, 576 S. – Siehe Hauptenthal (Hrsg.) (1979).
- Couturat, Louis/Leau, Léopold** [1907]: *Les nouvelles langues internationales*. Paris: Couturat, 113 S. – Siehe Hauptenthal (Hrsg.) (1979).
- Duličenko, A[leksandr] D[mitrievič]** (1987): "Ob interlingvističeskoj dejatel'nosti È. Valja" In: *Interlinguistica Tartuensis* 4, 87–117.
- (1990): *Meždunarodnye vspomogatel'nye jazyki*. Tallinn: Valgus, 448 S.
- Code, Alexander** (1951): *Interlingua-English, a dictionary of the international language*. New York: Ungar, 415 S.
- Hauptenthal, Reinhard** (Hrsg.) (1979): *Louis Couturat - Léopold Leau: Histoire de la langue universelle*. Beigebunden ist *Les nouvelles langues internationales*. Mit einem bibliographischen Nachtrag von Reinhard Hauptenthal. Hildesheim, New York: Olms, 709 S.
- Jespersen, Otto** (1928): *An international language*. London: Allen & Unwin, 196 S.
- Manders, W[ilhelmus] J[ohannes] A[rnoldus]** (1947): *Vijf kunsttalen*. Purmerend: Muusses, 386 S.
- Matejka, A[lphonse]** (1945): "Li nomine de nor lingue" In: *Cosmoglotta/B* 72, S. 73.
- [**Matejka, Alphonse**] (1980): "Remarca del Redaction". In: *Cosmoglotta* 282, 4–6. [Nicht gezeichnet.]
- Monnerot-Dumaine, M[arcel]** (1960): *Précis d'interlinguistique générale et spéciale*. Paris: Maloine, 211 S.
- PIV** (1970): *Plena ilustrita vortaro de Esperanto*. Paris: SAT, 1304 S.
- Stenström, Ingvar** (1997): *Occidental-Interlingue. Factos e fato de un lingua international*. Varberg: Societate Svedese pro Interlingua, 40 S.
- Verloren van Themaat, W. A.** (1980): "La internacia vortaro kaj ĝia signifo por la dezirinda formo de planlingvo" In: Szerdahelyi, István (Hrsg.): *Miscellanea interlinguistica*. Budapest: Tankönyvkiadó, 237–259.
- Vilborg, Ebbe** (1989ff): *Etimologia vortaro de Esperanto*. Malmö: Eldona Societo Esperanto. Bände: 1 (A–D), 1989, 104 S.; 2 (E–Ĵ), 1991, 114 S., 3 (K–M), 1993, 128 S.; 4 (M–P), 1995, 124 S.
- [**Wahl, Edgar de**] (1922): "Lingual questiones" In: *Kosmoglott* [Reval] 1922, nr. 4, 20–22. ["E.W."]
- Wahl, E[dgar] de** (1927, 1930): "Interlinguistic reminiscencies" In: *Cosmoglotta* 41, 54–64; 68, 11–18.
- (1934): "Linguistic responses" In: *Cosmoglotta* 95, 53–54 ["E.W."]; 98, 101–102.
- (1935): "Linguistic responses" In: *Cosmoglotta* 103, 61–62.

- (1937): "Li lingue international – un artistic problema". In: *Cosmoglotta/A* 118, 97–98.

b) Ido- und Occidental-Wörterbücher

- Dyer, L[uther] H.** (1924): *English-Ido dictionary*. London: International (Ido) Society of Great Britain, 392 S.
- Feder, Kurt** (1919): *Großes Wörterbuch Deutsch-Ido*. Lüsslingen: Ido-Weltsprache-Verlag, 823 S.
- Berger, Ric** (1947): *Fundamental vocabularium de Occidental*. Chapelle (Vaud): Institute Occidental, 164 S.
- Gär, Josef** (1928): *Deutsch-Occidental Wörterbuch*. Reval: Kosmoglott, 460 S.
- Matejka, A[lphonse]** (1945): *Wörterbuch Occidental-Deutsch und Deutsch-Occidental*. Chapelle (Vaud): Institute Occidental, 133 S.
- Wahl, E[dgar] de** (1925): *Radicalium directiv del lingue international (Occidental) in 8 lingues*. Tallinn: Ühiselu, 180 S.

Rimarko de TES

En la "Informilo por interlingvistoj", eldonata de Centro de Esploro kaj Dokumentado pri la monda lingvo-problemo (CED), n-ro 45 (2/2003), p 2–10, estas la lasta ampleksa "Bibliografio pri eldonaĵoj en kaj pri Occidental-Interlingue", kompilita de Ingvar Stenström.

Edgar de/von Wahl

ESPERANTO-SPUROJ EN OCCIDENTAL

Resumo

Kreita de Edgar de Wahl (Tallinn, Estonio) kaj publicita komence de la dudekaj jaroj, la helplingvo Occidental (poste alinomita Interlingue) baldaŭ fariĝis serioza defianto de Esperanto kaj Ido. Ĝi rolis grave en interlingvistika disputado dum pluraj jardekoj, ĝis laŭgrada perdo de anaro sub la premo de Interlingua, planlingvo de A. Gode. Tamen eĉ kritike juĝantaj fakuloj agnoskas la rimarkindajn internajn kvalitojn de Occidental – la provon atingi regulecon kadre de naturalisma lingvosistemo. Occidental'on eblas rigardi kiel situantan en kontakta zono inter du ĉefaj tendencoj de lingvofarado: inter naturalismo kaj – tio eble surprizas – la tradicio de Esperanto, ĉar de Wahl, elektante vortradikojn por sia lingvosistemo, plurfoje ĉerpis el Esperanto kaj ties devenanto Ido, aŭ estis stimilita de ili. La kontribuaĵo pritraktas la rezultajn spurojn de Esperanto en la vortprovizo de Occidental. Ĝi diskutas kriteriojn por identigo kaj klasifiko de la leksikaj esperantismoj kaj prezentas multnombrajn ekzemplojn.

ESPERANTO TRACES IN OCCIDENTAL

Abstract

Designed by Edgar de Wahl (Tallinn, Estonia) and published in the early 1920s, the auxiliary language Occidental (later renamed Interlingue) soon became a serious challenger to Esperanto and Ido. It played an important part in interlinguistic debate for several decades until it gradually lost followers under the pressure of A. Gode's Interlingua. Nevertheless, even critically minded specialists pay tribute to Occidental's remarkable intrinsic qualities – the attempt to achieve regularity within a naturalistic language scheme. Occidental can be viewed as a project situated at the interface of two major currents in language design: naturalism and, perhaps surprisingly, the Esperanto tradition. In fact, de Wahl, in selecting word-stems for his language scheme, repeatedly drew on, or was influenced by Esperanto and its descendent, Ido. The paper deals with the resulting traces of Esperanto in the lexicon of Occidental, it discusses criteria for the identification and classification of lexical Esperantisms and presents numerous examples.

ESPERANTO MÕJUD OKSIDENTAALIS

Kokkuvõte

Edgar von Wahli (Tallinn) loodud ja 1920-ndate aastate alguses avaldatud abikeel *occidental* (hiljem: *interlingue*) muutus peagi tõsiseks esperanto ja ido konkurendiks. Ta mängis tähtsat osa interlingvistilistes vaidlustes paljude aastakümnete jooksul, kuni ta kaotas järk-järgult pooldajaid A. Gode'i plaankeekele *interlingua* survele. Sellele vaatamata tunnustavad isegi kriitiliselt meelestatud asjatundjad oksidentaali märkimisväärseid olulisi väärtusi – katset saavutada reeglipärasust loomuliku keelesüsteemi raames. Oksidentaali võib vaadelda kui kahe peamise keeleloomingu suuna, naturalismi ja – see võibolla üllatab – esperanto traditsiooni vahel asuvat projekti, sest E. von Wahl lähtus sageli oma keelesüsteemi jaoks sõnatüvede valimisel esperantost ja tema järglaskeelest *ido*'st või oli neist mõjutatud. Käesolev uurimus käsitleb esperanto mõju oksidentaali sõnavaras, toob esile esperantismide identifitseerimise ja klassifitseerimise kriteeriumid ja esitab arvukalt näiteid.

Represita el "Studoj pri interlingvistiko: Festlibro por Detlev Blanke" (Kava-Pech, Praha, 2001). Agrablan permeson donis la aŭtoro Otto Back, la redaktoroj kaj la festanto d-ro Detlev Blanke. Dankon!

EL HISTORIO DE LA ESPERANTO- MOVADO

“LA KANTO DE VANEMUINE” DE FR. R. FAEHLMANN EN ESPERANTO

Enn Ernits

Saulcerĭte Neilande publikigis interesan artikolon, en kiu estas pritraktita la vivo kaj agado de Rŭdolfs Lĭbeks (1854–1908). Li estis la unua latva esperantisto kaj aŭtoro de la unua Esperanto-lernolibro (1889), aperinta ekster Varsovio. Legante ĉi-tiun artikolon mi eksciis, ke en la lernolibro estas publicita iu historia legendo sub la titolo “La monto 'Dom' apud Dorpat” (Neilande 1998: 249). Temas ja pri la konata monteto Toomemägi, laŭlitere ‘Katedrala monto’, en la urbo Tartu. Mi petis la aŭtorinon de la biografio de R. Lĭbeks sendi al mi kserokopion de la legendo el la menciita, numtempe nur en kelkaj ekzempleroj konserviĝinta lernolibro. Baldaŭ mi ricevis la kserokopion, por kiu mi dankas al la estimata Saulcerĭte Neilande.

La menciita, anonima legendo okazigis surpriza: ĝi estas tradukaĵo de la artefarita, nepopolvevena mito “La kanto de Vanemuine” de la estona verkisto Friedrich Robert Faehlmann (vd. Faehlmann 1899). La aŭtoro de la mito estis inspirita de la “Finna mitologio” de Christfrid Ganander (tradukis la kreinto de la estonlingva literaturo Kristjan Jaak Peterson) kaj la finna nacia eposo “Kalevala” (Eesti kirjanduse ajalugu, 1965: 497). La mito de Fr. R. Faehlmann aperis la unuan fojon en 1840 en la germana lingvo. Poste ĝi estas kelkfoje publikigita en la germana, estona, sveda kaj finna lingvoj (rig. Eesti kirjandus, 1978: 55).

Laŭ la manuskripta bibliografio de Hilda Dresen ni povus aserti, ke la Esperanto-traduko de la mito “La kanto de Vanemuine” aperis unuafoje 1911 en la lernolibro de Jakob Rosenberg (Eesti kirjandus, 1978: 5, 54), sed nia trovaĵo montras, ke fakte ĝi estas publikigita 20 jarojn pli frue ol la traduko de J. Rosenberg.

Por la historio de la estona literaturo estas esenca, ke la legaĵo de R. Lĭbeks estas la unua, kvankam anonima traduko de iu-ajn verko de la estona aŭtoro en Esperanto. La unua estonacia esperantisto estas konata jam el la jaro 1892. En la sekvonta jaro esperantiĝis la instruisto Vilhelm Vaher, kiu ekesperantigis la estonan literaturon (poezion) en 1894, sekve kvin jarojn post R. Lĭbeks (Enciklopedio 2000: 6, 82).

R. Lĭbeks ne tradukis la miton de Fr. F. Faehlmann laŭ la originalo, sed laŭ teksto, kiun adaptis C. Sallmann kaj publikigis almenaŭ dufoje en siaj krestomatios de la germana lingvo por lernantoj (1876, 1882)

(Fählmann 1876: 110; Eesti kirjandus, 1978 deskribas nur la eldonon el la jaro 1882). La kompilinto de la menciita lernolibro Carl Johann Ernst Bernhard Sallmann (1837–1904) laboris kiel supera instruisto pri religio kaj germana lingvo en la Tallinna katedrala lernejo (Deutschbaltisches, 1970).

Antaŭ la analizo de la traduko de R. Lībeks ni pritraktu kelkajn adaptitajn lokojn en la teksto de C. Sallmann. Pro la adaptado lia teksto estas 8% pli mallonga ol la originalo. En kelkaj lokoj la teksto estas revortigita. Tri unuaj frazoj de la enkonduko de la mito estas forlasitaj. Anstataŭ tio C. Sallmann aldonis laŭ la alia mito “Estiĝo de la rivero Emajōgi” de Fr. F. Faehlmann, ke Toomemägi – la monteto kun katedralaj ruinoj en Tartu (germanlingve *Domberg bei Dorpat*; la menciado de Tartu estas aldonado de C. Sallmann) – kreiĝis rezulte de fosado de la rivero fare de bestoj. La adaptita teksto de C. Sallmann enhavas ankaŭ malekzaktaĵojn. Ekzemple la frazo de Fr. F. Faehlmann *sie eine Festsprache erlernen sollten, nämlich den Gesang* (laŭ Faehlmann 1999: 39, 50) ‘ili devis parkerigi la festlingvon, nome la kantadon’ estas verkita tiel: *um sie die Festsprache, den Gesang zu lehren* ‘por instrui la festlingvon, la kantadon al ili’ Pro tio ankaŭ la sama frazo en la teksto de R. Lībeks estas ankaŭ malekzakta.

Nun pri la traduko de R. Lībeks. La titolo de la mito estas anstaŭigita per alia (rig. literaturon). R. Lībeks ne sciis, ke la germanlingva *Domberg* signifas la katedralan monteton, tial ĝi estas tradukita *monto Dom*. La aldonajo de C. Sallmann pri fosado de la rivero Emajōgi estas forlasita. Anstataŭ la originala *ein heiliger Hain* ‘sankta bosko’ (ĉe Sallmann: *Auf dem Berge mit seinem Hain* ‘sur la monto kun sia bosko’) troviĝas neekzakta *sankta kampeto*.

Precipe la komenco de la mito estas malekzakte kaj mallongigite tradukita (komparu: Faehlmann 2000). La Esperanto-formo de la nomo *Vanemuno* estas derivita el la germana formo *Wannemunne*. En la traduko ne estas dirite, ke Vanemuine estas dio de kantado, kvankam en la krestomatia de C. Sallmann tio evidentiĝas per la titolo). La bukla hararo de la kantodio estas ŝanĝita en aŭran, la ordigado de vestoj en ĝian purigadon. En la traduko la muzikinstrumento estas nomita laŭ germana modelo kiel *harfo*. Tamen en la fundamento de Esperanto ekzistis jam la vortoj *harpo* kaj pli taŭga *citro* (Zamenhof 1963: 97, 114; nuntempe ankaŭ *kantelo*, Ojalo 1999: 75). La originalan *das neckende Echo* ‘logincitanta eĥo’ R. Lībeks tradukis per la vorto *resonanto*. Tio estas siaspeca, sed taŭga derivaĵo. Pro nesciataj kaŭzoj en unu loko *la boskaj arboj* estas anstaŭigitaj per *montoj kaj intermontoj*. La germana *Embach* ‘Emajōgi’ estas transdonita en la malekzakta formo *Embat*.

La mito estas relative ĝuste tradukita, krom la komenca parto. Por konfirmi la diriton ni prezentas jenan fragmenton kaj komparas ĝin kun la originalo (la teksto de C. Sallmann ne havas esencajn diferencojn):

Nur der Mensch faßte Alles, daher sein Gesang bis in die Tiefen des Herzens und hinauf zum Wohnsitz der Götter dringt. Und der Alte sang von der Größe des Himmels und von der Pracht der Erde, vom Schmuck der

Embachufer und ihrer einstigen Verzauberung, und vom Glück und Unglück des Menschengeschlechts (Faehlmann 1999: 41).

Nun la sama fragmento el la lernolibro de R. Lībeks:

Sole homo komprenis tutan kanton. Tial kantado homa iras de profundaĵoj de kora ĝis plej altaj loĝejoj de Dioj. Vanemuno kantis pri grandegeco de ĉielo, pri beleco de tero, pri belegeco de bordoj de la Embat kaj pri feliĉo kaj malfeliĉo de homa gento (Faehlmann 1889: 46).

22.

La monto „Dom“ apud Dorpat.

Sur la hodiaŭa monto „Dom“ apud urbo Dorpat estis iam sankta kampeto. Tie ĉi estis loko, kien Vanemuno kunvokis homojn kaj bestojn por ellerni paroladojn kaj kantojn de festo.

Tiam fariĝis en la aero granda bruado; Vanemuno sin flugetis teron. Li ordigis sian oraju harojn kaj barbon, purigis vestojn kaj komencis ludadon sur la harfo. Komence li ludis antaŭludon, sed poste ludis kanton mem, kiu tuis ĉiujn aŭdantojn kaj ankaŭ lin mem. Ĉia kunvokajo aŭdegis preĝete la kanton de Vanemuno. Rivero „Embat“ sinĉesis de fluado, la vento forgesis sin rapidigi, arbaro, birdoj kaj bestoj aŭdis profunde tuisitaj, kaj resonanto mem sin rigardis trankvile tra folioj. Sed ne ĉiuj de aŭdantoj komprenis tutan kanton. Montoj, kaj intermontoj jeaŭskultis bruegadon, kiu estis al Dio subirinte. Embat' malforgesis vestojbrueton, kaj ĉiuprentempe, kiam Embat' fluegas, ĝi bruas tiel, kiel aŭdis en la tiu fojo. La vento alpropris la malmolajn sonojn. Al kelkaj bestoj agrablis sonaĵojn de turnado de turniletoj, kaj aliaj enprenis en la senco sonoretadon de ludfadenoj de harfo. La kantantaj birdoj ellernis antaŭludon, aparte - la luscino* kaj alaŭdo.** La fiŝoj estis plej malfeliĉaj, ĉar ili elmaltiris

* luscino laŝtigala.

** alaŭdo zifruŝa.

La paĝo de la lernolibro kun la komenco de la mito pri Vanemuine.

La traduko de J. Rosenberg estas konsiderinde pli ekzakte (nur *ornamo* kiel ekvivalento de la germana *Schmuck* ne estas tute taŭga en tiu konteksto):

Nur homo komprenis ĉion; tial penetras lia kantado en profundajon de la koroj kaj supreniras al loĝejo de dioj. La maljunulo kantis pri grandiozeco de la ĉielo kaj beleco de la tero, pri la bordornamo de Emajōgi kaj pri ilia antikva eleganteco, pri la feliĉo kaj malfeliĉo de homaj gentoj (Rozenberg 1911: 44).

R. Lībeks treege adaptis la finparton de la mito:

Fine Vanemuno flugis je la ĉielo al sian avarulon [?!]. Tie li kantas kaj ludas senfine. Sole indaj oreloj povas aŭdi la belan kantadon de Vanemuno.

‘Avo’ estas neĝuste tradukita verŝajne pro la parta simileco de *avo* kaj *avara*, kiuj troviĝas jam en la Fundamento de Esperanto (Zamenhof: 1963: 90). R. Lībeks ne tradukis du lastajn frazojn de la originalo kaj adaptaĵo de C. Sallmann.

El la nuntempa starpunkto la traduko de “La kanto de Vanemuine” ne estas bona. Tamen ni devas konsideri la aferon de la vidpunkto, ke la tradukanto estas mallongiginta la tekston por lernoceloj kaj tial elektinta por lernantoj pli simplajn vortojn, ekzemple *fari laŭe* anstataŭ *imiti* kaj *ludfadeno* anstataŭ *kordo*. Ambaŭ vortoj troviĝas jam en la Fundamento de la internacia lingvo. Krom tio ni devas konsideri la fakton, ke Esperanto estis tiam nur dujara. En la sama jaro 1889, kiam aperis la lernolibro de R. Lībeks, aperis ankaŭ la unua nacilingva-Esperanta vortaro (Holzhaus 1969: 492), kiun la tradukanto verŝajne ne povis uzi. Ĉu la latindevena *luscino* en lia traduko anstataŭ la ĝusta germandevena *najtingalo* estas ligita kun tiu fakto, ni ankoraŭ ne scias.

Literaturo

- Deutschbaltisches** biographisches Lexikon 1710–1960. Köln; Wien; Böhlau, 1970.
- Eesti** kirjandus vōrkeeltes: Bibliograafianimestik / Koostanud M. Mauer. Tallinn, 1978.
- Eesti** kirjanduse ajalugu 1. Esimestest algetest XIX sajandi 40ndate aastateni / Toimetanud A. Vinkel. Tallinn, 1965.
- Enciklopedio** pri la Estona Esperanto-movado / Kompilis J. Ojalo. Tallinn, 2000.
- Faehlmann, Fr. R.** Teosed 1 / Koostanud M. Lepik, E. Aaver, H. Laanekask, K. Metste. Tartu, 1999.
- [**Faehlmann, Fr. R.**]. La monto 'Dom' apud Dorpat. – Starptautiska waloda "La lingvo internacia" no Dr. Esperanto / Sastahdijis R. Libeks. Riga, 1889.
- Fählmann, F.** Wannemunne, der Orpheus der Esten. – Deutsches Lesebuch für höhere Lehranstalten, 2 / Zusammengefasst v. C. Sallmann. Reval, 1876.

Neilande, S. Rudolfs Lībeks (1854–1908) kaj la Unua Libro por latvoj. Menade bal pŭki bal: Festlibro por Reinhard Haupenthal. 1998, p. 245–253.

Ojalo, J. Eesti-esperanto sõnaraamat. Tallinn, 1999

Rozenberg, J. Esperantaj legaĵoj: Facila legolibro kun gramatiko por Estoj = Esperanto lugemised: Kerge lugemiseraamat ja grammatik eestlastele. Revelo; Tallinn, 1911.

Zamenhof, L. L. Fundamento de Esperanto. 9a eldono kun enkondukoj, notoj kaj lingvaj rimarkoj de A. Albault. Marmande, 1963.

FR. R. FAEHLMANNI "VANEMUISE LAUL" ESPERANTO KEELES

Kokkuvõte

Esimese läti esperantisti Rudolf Lībeksi koostatud esperanto keele õpikus (1889) on esmakordselt avaldatud, tõsi küll anonüümselt, Friedrich Robert Faehlmanni kunstmüüt "Vanemuise laul" Asjaomane tõlge on tehtud Carl Sallmanni (1837–1904) saksakeelse lugemiku (1876, 1882) adapteeritud teksti vahendusel. "Vanemuise laul" on eesti kirjaniku teose esimene tõlge esperanto keelde. Enne käesoleva kirjutise avaldamist väideti, et eesti kirjandust hakati esperanto keelde tõlkima alles 1894. aastal ning "Vanemuise laul" ilmus 1911. aastal Jakob Rosenbergi tõlkes.

UNUA CORSO KAJ REVIVIĜO DE LA MOVADO

Agnes-Asta Marand

Aütune 1956 la Esperanto-movado en Tartu reviviĝis. En la gazeto "Edasi" aperis anonco, ke komenciĝos kurso de Esperanto. Kvankam mi loĝis en Nõo, mi decidis partopreni la kurson.

La kurso komenciĝis en oktobro. Ĝin partoprenis kelkdeko da homoj, kaj gejunuloj kaj gemaljunuloj. La lernado okazis en la kulturdomo de la regiono Tartu, en Kalevi str. 24. Nuntempe tie situas Sõbra Maja (Domo de Amiko). Nia instruisto estis sinjoro Raimund Haabvere.

Post la kurso oni refondis ankaŭ la organizaĵon sub la nomo Esperanto-Rondo de Tartu. Unu fojon semajne kunvenis 15–20 samideanoj en la kulturdomo de la urbo Tartu en Hariduse strato (nuntempe Kompanii strato). Ili konversaciis, legis Esperantajn gazetojn kaj ĵurnalojn, prezentis referaĵojn. La rondon gvidis la sinjoroj Raimund Haabvere kaj Andres Sikk. Nin vizitis ofte sinjoro Pent Nurmekund, docento de la Tartua Universitato.

Mi memoras kelkajn partoprenantojn de la Esperanto-rondo: Piia Eenlaid, Aino Härmet, Maie Jakobson, Mari Tiirmaa, Kalju Laar, sinjoro Purro kaj M. Kalling.

Pere de la klubo multaj gesamideanoj trovis leteramikojn en Estonio kaj aliaj landoj. Mi interkorespondadis multe da jaroj kun esperantistoj el Rumenio kaj Bulgario.

Mi partoprenis la laboron de la E-rondo (poste E-klubo) ĝis 1959, tiam estiĝis por mi paŭzo. En la jaro 1979, kiam la Esperanto-movado pli vigliĝis, mi tuj partoprenis la agadon de la Esperanto-Klubo de Tartu.

ESIMENE KEELEKURSUS JA ESPERANTOLIIKUMISE TAASELUSTUMINE

Kokkuvõte

Tartus taastus esperantoliikumine 1956. aasta sügisel. Esimene keelekursus toimus oktoobris Tartu rajooni kultuurimajas Kalevi tänaval Raimund Haabvere ettevõtmisel paarikümnele soovijale. Pärast kursust loodi linna kultuurimajas Hariduse tänaval (praegune Kompanii tänav) esperantoring, mida juhtisid R. Haabvere ja Andres Sikk. Kord nädalas kogunes sinna 15–20 esperantisti, kes vestlesid esperanto keeles, pidasid ettekandeid ja lugesid esperantokeelset perioodikat.

PERSONOJ

ALEKSANDR D. DULITŠENKO 60

Euroopa Keeleaastal on ümmargune sünnipäev polüglott Aleksandr D. Dulitšenkol. Juba noore keeleteadlasena sai A. Dulitšenkost kahe vastandliku suuna esindaja nagu olid akadeemik Paul Ariste või Moskva professor E. Bokarjov. Kõik kolm on uurinud väikesi, ka hääbuvaid keeli ja ülemaailmse keele probleeme. A. Dulitšenko on maailmamees mõlemal alal – slavistikas ja interlingvistikas. Kui P. Ariste oli interlingvistina ja esperantistina üle Liidu kuulus, nii et isegi Kamtšatkalt tuldi tema juurde esperanto keele eksamit sooritama, siis A. Dulitšenko tähtsus interlingvistikas on kaugelt suurem. Tartust sai tänu A. Dulitšenkole tuntud interlingvistikakeskus.

Oma vaateid on ta enim valgustanud Tartu Ülikooli toimetistes "*Interlinguistica Tartuensis*", mille asutaja ja peatoimetaja ta oli. Monograafias "Rahvusvahelised abikeeled" (Tallinn, 1990, 448 lk, entsüklopeediline esitus, venekeelsed selgitused) käsitleb ta ca 900 keeleprojekti, sh nelja Eestimaal koostatud plaankeelt (vt O. Backi artiklit oksidentaalist). Nõukogude ajal oli plaankeelte uurimine ja viljelemine poliitiliselt küllaltki ebasoovitav tegevus, vaatamata UNESCO kahele soosivale resolutsioonile (1954. ja 1985; vt ülal). Küllap saab maailma keeleprobleem kunagi mõistliku ja õiglase lahenduse nagu maailma elukorralduski. Inglise keele võidukäik ei saa olla lõplik lahendus. Terrorirünnak Maailmakaubanduse Keskuse tornmajadele USA-s oli rünnak ka keele ja eluviisi vastu.

A. Dulitšenko tuli Tartusse Turkmeeniast 1976. aastal, kuid on sündinud Krasnodari kraisis. Ülikooli vene keele õppetoolis sai ta professori kutse 1982. aastal, olles eelnevalt Valgevenes kaitsnud doktoritööd slaavi pisikirjakeelte alal. A. Dulitšenko uurimistööd käsitlevad vähetuntud ja väikesearvuliste slaavi rahvaste kirjakeeli nagu russiini, kašuubi, burgenland-horvaadi, ljaši, kaikavi, tšakavi jpt keeli – üle 370 uurimuse on ilmunud 20 keeles, sh üle 10 raamatu. Paljud neist on trükivalgust näinud ülikooli toimetistes "*Slavica Tartuensis*", enamik aga välismaa slavistikaväljaannetes. Münchenis on temalt ilmunud kaks monograafiat ka "suurte" keelte kohta: "Vene keel XX sajandi lõpus" (1994, 347 lk) ja "NSVL 'perestroika' etnosotsiolingvistikas" (1994, 583 lk).

A. Dulitŝenko on Eesti Slavistide Komitee president, Rahvusvahelise Slavistide Komitee, Ülemaailmse Esperanto-Assotsiatsiooni, San Marino Rahvusvahelise Teaduste Akadeemia, Kaŝuubi Instituudi jne liige, Tartu Esperanto Seltsi auliige. Hinnatud lektorina on ta käinud enam kui 20 Euroopa ja Ameerika ülikoolis, loengutegevus viis ta sünnipäeva eel Itaaliasse.

30.10.2001

Madis Linnamägi

Autori märkused

1. Artikkel ilmus kärbetega ajalehes Postimees, 30.10.2001.
2. Seltsi ettepanekul autasustati A. D. Dulitŝenkot Eesti Vabariigi Valgetähe 4. klassi ordeniga 2003. aastal.

ALEKSANDR D. DULIČENKO 60

En la Eŭropa Lingva Jaro havas rondan naskiĝtagon la poligloto Aleksandr D. Duliĉenko. Jam en juna sciencista aĝo li okupiĝis kun du antipodaj lingvistikaj direktoj simile al akademiano Paul Ariste aŭ la Moskva profesoro E. Bokarev Ĉiuj tri estas studentaj malgrandajn, eĉ elmortantajn lingvojn kaj problemojn de la monda lingvo. A. Duliĉenko estas mondulo en du sferoj – slavistiko kaj interlingvistiko. Kiam P. Ariste kiel interlingvisto kaj esperantisto estis fama en Sovetio – eĉ el Kamĉatko oni venis al li por ekzameniĝi en Esperanto –, tiam la graveco de A. Duliĉenko en interlingvistiko estas multege pli granda. Tartu fariĝis danko al li konata centro pri interlingvistiko.

Siajn vidpunktojn li estas prilumiginta en la scienca serio de la Tartua Universitato “*Interlinguistica Tartuensis*”, kies fondinto kaj ĉefredaktisto li estis. En la monografio “Internaciaj helplingvoj” (Tallinn, 1990, 448 lk, enciklopedia kompilado, ruslingvaj komentoj) li pritraktas pli ol 900 lingvoprojektoj, i.a. kvar planlingvoj, kompilitaj en Estonio (vd. artikolon de O. Back pri *Occidental*). En Sovetio estis okupiĝo kaj esplorado de planlingvoj sufiĉe maldezirata agado, spite du favorajn resoluciojn de UNESKO (1954 kaj 1985, vd. supre). Certe la monda lingvo-problemo iam trovos justan kaj prudentan solvon kiel la monda vivordo. La nuna triumiro de la angla ne povas esti fina solvo. La terora atako al la Monda Komerca Centro en Usono estis ankaŭ atako kontraŭ lingvo kaj vivmaniero.

A. Duliĉenko venis al Tartu el Turkmenio en 1976, sed estas naskiĝinta en Krasnodara distrikto (Rusio). La titolon profesoro li ricevis 1982 en la universitata katedro pri rusa lingvo, estinte antaŭe doktoriĝinta en Bjelorusio pri slavaj etaj literaturaj lingvoj. La studoj de A. Duliĉenko

pritaktas literaturajn lingvojn de malmulte konataj kaj malgrandaj slavaj nacioj kiel la rusina, kaŝuba, burgenland-horvata, ljaŝa, kaikava, ĉakava ktp. lingvoj – pli ol 370 studoj estas aperintaj en 20 lingvoj, i.a. pli ol 10 libroj. Multaj el ili estas aperintaj en la universitata serio “*Slavia Tartuensia*”, la plejmulto tamen en eksterlandaj eldonadoj slavistikaj. En München aperis du liaj monografioj ankaŭ pri “grandaj” lingvoj: “Rusa lingvo fine de la XX jarcento” (1994, 347 p.) kaj “‘Perestroika’ de Sovetio en etnosociolingvistiko” (1994, 583 p.).

A. Duliĉenko estas prezidanto de la Estona Komitato de Slavistoj, membro de Internacia Komitato de Slavistoj, Universala Esperanto-Asocio, Internacia Scienca Akademio en San Marino, Kaŝuba Instituto ktp., Honora Membro de la Tartua Esperanto-Societo. Kiel alte taksata preleganto li estas vizitinta pli ol 20 universitatoj de Eŭropo kaj Ameriko. Prelegado kondukis lin ankaŭ dum la naskiĝtago al Italio.

30.10.2001

Madis Linnamägi

Rimarkoj

1. La artikolo aperis mallongigite en la ĵurnalo Postimees, 30.10.2001.
2. A. Duliĉenko estas honorita per la ordeno “Blanka stelo” (4-a klaso) de la Estona Respubliko en 2003.

MADIS LINNAMÄGI 60

Madis Linnamägi on sündinud 19. detsembril 1942 Pühajärve vallas Lõuna-Eestis. Ta õppis esialgu Vana-Otepääl, alates 1952. aastast Tartu Pedagoogilise Kooli (praegu Tartu Ülikooli õpetajate seminar) harjutuskoolis ja Tartu 8. Keskkoolis. Sõjaväeteenistuse järel astus M. Linnamägi Saraatovi ülikooli ja pärast Eestisse naasmist jätkas õpinguid Tartu ülikoolis, mille lõpetas 1972. aastal saksa filoloogi ja interlingvistina.

Noor filoloog asus õpetajana tööle Tartu Pedagoogilise Kooli, õpetades samal ajal saksa keelt Tartu ülikoolis ja pedagoogilise kooli harjutuskoolis. Seejärel oli ta Tartu rajooni haridusosakonna metoodik ja aastail 1981–1986 ALMAVÜ Tartu rajoonikomitee esimees. 1986. aastal kutsuti M. Linnamägi Kambja põhikooli direktoriks. Seal algatas ta 300-aastaste koolide liikumise. Tema initsiatiivil püstitati Kambja kanti esialgse ühe mälestuskivi asemel kümme rahvahariduse ajaloo seotud monumenti. Tema ettevõtmisel asutati rahvakoolide mälestusmedal ja Ignatsi Jaagu medal. 1989. aastal algatas M. Linnamägi B. G. Forseliuse Seltsi rajamist, mille tegevuses on ta 1990. aastast alates. Samaaegselt tegutseb ta seltsi üllitiste vastutava toimetajana. Samast ajast peale organiseerib M.

Linnamägi B. G. Forseliuse Seltsi õpireise Euroopasse. Käesoleval ajal töötab ta ka Eesti Põllumajandusmuuseumi teadurina.

M. Linnamägi hakkas esperantistikks 1957 aastal. Ta õppis ülikoolipäevil akadeemik Paul Ariste juures lisaerialana interlingvistikat. M. Linnamägi organiseeris esperantoringi keskkoolis, juhatas esperantokursusi ja Tartu ülikooli interlingvistika ringi (1968–1972). Alates 1979. aastast hoogustas ja mitmekesisistas M. Linnamägi olulisel määral Tartu Esperantoklubi (praeguse seltsi) tegevust. Sellest ajast peale on ta olnud seltsi president. Peale selle on M. Linnamägi olnud Nõukogude Esperantistide Assotsiatsiooni Eesti osakonna, pärastpoole Eesti Esperantoliidu eestseisuse liige (1997 aastani). Ta kuulub Ülemaailmse Esperanto Assotsiatsiooni liikmeskonda ja San Marino Rahvusvahelise Akadeemia teaduskolleegiumi. Paaril viimasel aastal on ta õpetanud esperanto keelt rahvusvahelise ülikooli “Emonor” tudengitele.

M. Linnamäe initsiatiivil ja organiseerimisel on korraldatud rohkesti esperantistide isetegevuskonkursse "Kannel" (1982–1991), esperantost huvitatud kooliõpilaste suvelaagreid ja keeleolümpiaade. Ta on võtnud osa interlingvistika- ja esperantokongressidest ning -konverentsidest Euroopas ja Aasias. Näiteks osales ta 1989. aastal loenguga Aasia esimesel esperantoõpetamise konverentsil Guangxis (Lõuna-Hiina). Ta organiseeris neli bussireisi ülemaailmsetele esperantokongressidele (Bergen, Wien, Valencia, Tampere).

M. Linnamägi oli Tartu ülikooli toonase teadussarja *Interlinguistica Tartuensis* toimetuse liige. Ta on avaldanud mitukümmend artiklit kultuuriloost ja esperantoloogiast. Agara seltsitegevuse eest on M. Linnamägi pärjatud Valgetähe viienda klassi ordeniga (2002).

Enn Ernits

MADIS LINNAMÄGI 60

Madis Linnamägi naskiĝis la 19-an de decembro 1942 en la komunumo Pühajärve en Sud-Estonio. Komence li lernis en Vana-Otepää, ekde 1952 en la ekzerca lernejo de la Tartua Pedagogia Lernejo (nuntempe pedagogia seminario de la Universitato Tartu) kaj la Tartua 8-a mezlernejo. Post la milita servo M. Linnamägi studis en la Saratova Universitato kaj Tartua Universitato, kie li iĝis germana filologo kaj interlingvisto en 1972.

La juna filologo eklaboris kiel instruisto en la Tartua Pedagogia Lernejo, instruante samtempe la germanan lingvon en la universitato kaj ekzerca lernejo de la Tartua Pedagogia Lernejo. Poste li estis metodikisto de kleriga filio de la Tartua distrikto kaj 1981–1986 prezidanto de la Tartua distrikta komitato de VSKAF Ekde 1986 M. Linnamägi laboris kiel direktoro en la bazlernejo Kambja en la suda parto de Estonio. Tie li iniciatis la movadon de 300-jaraj popollernejoj en Estonio. Sub lia iniciato en Kambja kaj ĉirkaŭe estis starigitaj anstataŭ unu ŝtonmonumento deko da

monumentoj, ligitaj kun historio de la estona popolklerco. Krome li fondis kelkajn medalojn por pedagogoj. Li iniciatis en 1989 la B. G. Forselius-Societon, kies aganta prezidanto li estas ekde 1990. Samtempe li funkcias kiel responda redaktisto de eldonaĵoj de la societo. Ekde 1991 M. Linnamägi organizas studvojaĝojn de la Forselius-societo al Eŭropo. Nuntempe li laboras ankaŭ kiel scienca laboristo de la Estona Agrikultura Muzeo.

M. Linnamägi esperantiĝis en 1957 Dum la universitata periodo li studis interlingvistikon ĉe akademiano Paul Ariste. M. Linnamägi organizis en la 8-a mezlernejo Esperanto-rondon, gvidis Esperanto-kursojn kaj interlingvistikan rondon de la Tartua Universitato en 1968–1972.

Ekde 1979 M. Linnamägi aktivigis la agadon de la Tartua Esperanto-Klubo (nune Societo), estante ĝia prezidanto. Li estis estrarano de la Estona Filio de Asocio de Sovetaj Esperantistoj kaj poste de la Estona Asocio de Esperanto (ĝis 1997). M. Linnamägi apartenas al la membraro de Universala Esperanto-Asocio kaj al la Scienca Kolegio de la Akademio Internacia en San Marino. Dum kelkaj jaroj li instruis Esperanton al studentoj de la internacia universitato "Emonor"

M. Linnamägi iniciatis kaj organizis multajn amatorartajn konkursojn "Kannel" por esperantistoj (1982–1991), somerajn renkontiĝojn kaj lingvajn olimpiadojn de Esperanto-gelernantoj. Li partoprenis kelkajn interlingvistikajn kaj Esperanto-kongresojn kaj -konferencojn en Eŭropo kaj Azio. Ekzemple en 1989 li partoprenis (kun prelego) la Unuan Azian konferencon de Esperanto-instruado en Guangxi (Sud-Cinio). Li organizis aŭtobusajn vojaĝojn al UK-oj (Bergen, Wien, Valencia, Tampere)

M. Linnamägi estis unu el la redaktistoj de iama scienca serio de la universitato Tartu "*Interlinguistica Tartuensis*" Li publicis kelkdek artikolojn pri historio de la estona kulturo kaj esperantologio. Por sia fervora agado M. Linnamägi estis en 2002 honorita per la ordeno "Blanka stelo" (5a klaso) de la Estona Respubliko.

Enn Ernits

FORPASIS POLIGLOTO PENT NURMEKUND

(6.12.1906–28.12.1996)

Pent Nurmekund (ĝis 1936 li havis la nomon Arthur Roosmann) estis en Tartu same fama kiel akademiano Paul Ariste pri sia kono de multaj lingvoj. Kiam Paul Ariste verkis en siaj enketoj pri kono de 33 lingvoj, superas Pent Nurmekund lin kelkoble. Li finis la Tartuan universitaton per magistra grado pri la provansala lingvo en 1935, poste perfektigis sin en Danio, Germanio, Francio. Laboris dum milito en la Tartua universitato. La batalado en la estonaj militaj unuoj kontraŭ la Sovetia armeo en la lasta milito kaŭzis militkaptadon kaj malfavorajn laborlokojn. Eĉ sian sciencan gradon li sukcesis reregistri nur en 1968.

Lia plej grava merito estas restarigo de instruado de orientaj lingvoj, okazanta ĝis nun en la universitata orientalistika kabineto. Liaj sciencaj artikoloj tuŝis plejparte orientajn lingvojn. Pro tio li estis fama precipe en Oriento.

En decembro 1996 oni multe verkis kaj bildigis televide okaze de lia 90-jariĝo. En la intervjuo li esprimis ankoraŭfoje sian amon al la provansala lingvo. Al la demando “Kiom da lingvoj Vi scipovas?” li respondis: “Mi ne scias, ĉar ne scias, kion kompreni sub scipovo de lingvo” Antaŭ du jaroj li ankoraŭ instruadis la araban kaj persan lingvojn al studentoj de la teologia fakultato.

Pent Nurmekund konis Esperanton. Li vizitis kelkfoje nian E-societon kaj rakontis kun humoro kiel li ekokupiĝis kun Esperanto. En 1956 mortis la Sovetia diktatoro Josif Stalin kaj la esperantistoj denove komencis propagandi Esperanton kiel internacian komunikilon, lingvon de amikeco. Aperis gravaj artikoloj de akademiano Paul Ariste favore al Esperanto en la periodaĵoj *Edasi*, *Keel ja Kirjandus* kaj *Tartu Riiklik Ülikool*. En Baltio ekagis ankaŭ neesperantistoj, volinte per Esperanto kontraŭstari la rusan lingvon. Tiel la universitata registaro devigis Pent Nurmekund kaj alian faman filologon Villem Ernits instrui Esperanton al studentoj. P Nurmekund ne konis antaŭe la lingvon, trovis ie instruileton *Esperanto-ŝlosilo* (en la universitata scienca biblioteko estis Esperanta literaturo ankoraŭ 1968 en aparta katalogo, nedisponibla al simpla leganto) kaj dank’ al sia bonega kono de eŭropaj lingvoj komencis vere instrui Esperanton.

En lia parola Esperanto abundis latinaĵoj kaj francaĵoj. Sed intereson pri la monda lingvo-problemo li havis. Lin interesis akireblaj lingvoj aŭ unuope aŭ kompare.

Okaze de la 90-jariĝo aperis lia unua versaĵaro “Kõllanõmme” (poezia nomo de por li ĉarma bieno: ~ Flava erikejo). Post morto la studenta korporacio “Veljesto” aperigis artikolaron “Keeltemaailm” (Mondo de lingvoj).

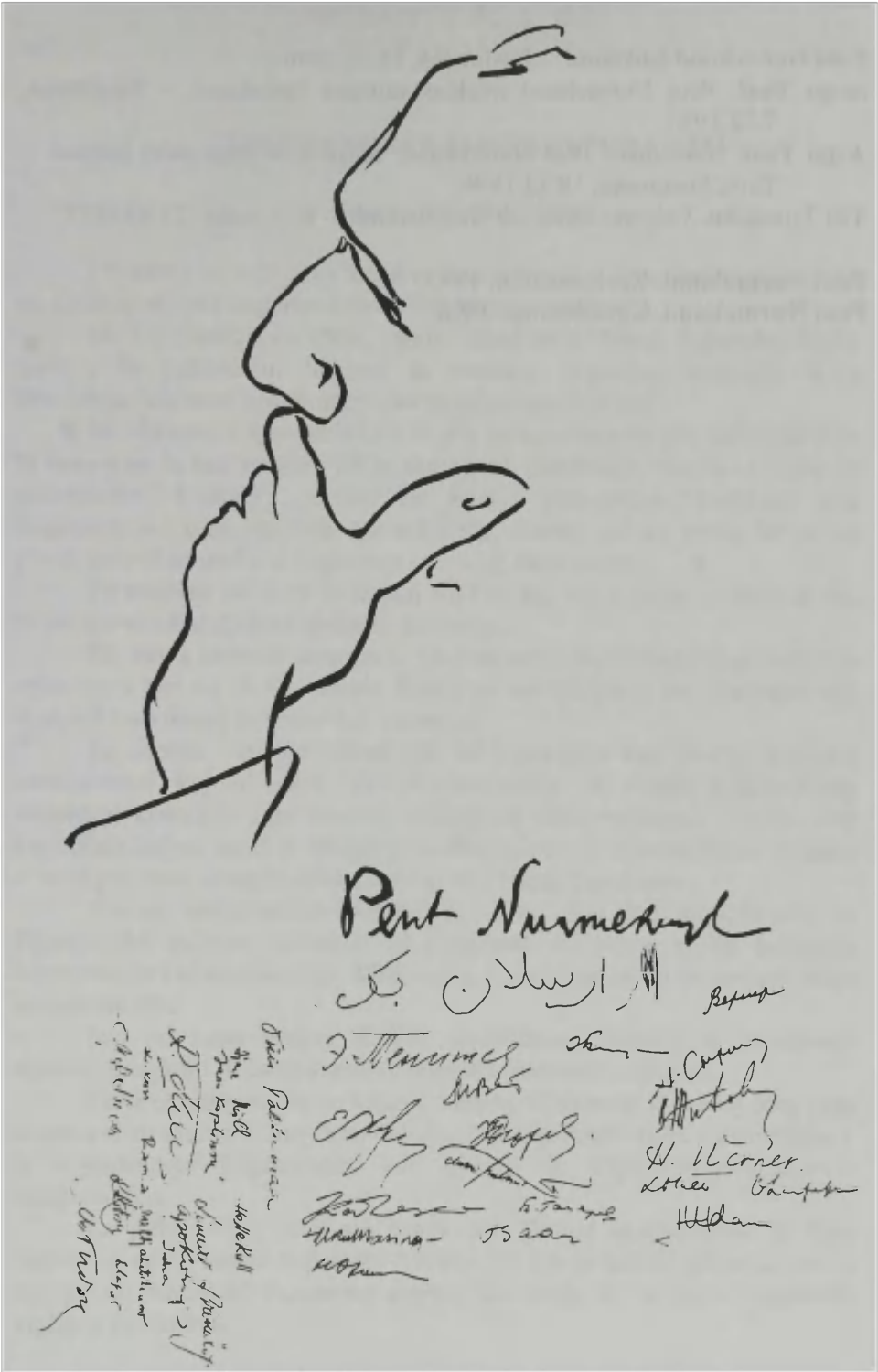
Li estis redakciano de la konata universitata serio *Interlinguistica Tartuensisa*. La ĉefredaktoro profesoro Aleksandr Duliĉenko petis de li kontribuojn. En la unua kajero (1982) aperis lia artikolo “Sur le parler creole d’Haïti” (Pri la kreola lingvo en Haitio) sur 21 paĝoj.

Dum unu konversacio en lia hejmo li transdonis al la Tartua E-societo sian portreton. Tre simplan, faritan profile per unu linio kaj kun multaj aŭtogramoj de konataj filologoj sub ĝi. La portreto videblas en la societejo apud la kupra portreto de akademiano Paul Ariste.

Verda memoro pri Pent Nurmekund restas en niaj koroj.

16.01.1997

Madis Linnamägi

Fotajo pri la portreto (57x 40 cm) de Pent Nurmekund.

Kelkaj publikaĵoj pri/de Pent Nurmekund

Pent Nurmekund lahkunud. – Postimees, 31.12.1996.

Argo Taal. Pent Nurmekund avaldas esimese luulekogu. – Postimees, 7.12.1996.

Argo Taal. Keelemees Pent Nurmekund: maailm on väikeseks jäänud. – Tartu Postimees, 18.12.1996.

Tiit Tuumalu. Veljesto tutvustab Nurmekundi. – Postimees, 25.09.1997.

Pent Nurmekund. Keeltemaailm. 1997.

Pent Nurmekund. Kõllanõmme. 1996.

ESPERANTO KAJ MI

MONDAMIKECO PER ESPERANTO

Ester Barkala (Pöder)

Pli multe ol 100 jaroj ekzistas Esperanto kiel internacia lingvo. Sed en diversaj tempoj Esperanto havis flusojn kaj malflusojn.

Mi esperantiĝis en 1986, vintre, kiam en la Tartua Esperanto-klubo instruis la tutmondan lingvon la erudicia Esperanto-instruisto Riho Joassoone, kiu nun, bedaŭrinde, jam ne estas inter vivuloj.

Mi ekkaptis Esperanton kiel la plej bonan rimedon por interrilati kun la homoj en la tuta mondo. En la sama jaro, printempe, okazis en Tartu la artfestivalo “Kannel” en kiu mi kuraĝe partoprenis, kvankam mia lingvoscipovo estis nesufiĉa. Mi deklamis, kantis, sed mi sentis, ke mi ne povas interrilati perfekte Esperante kun aliaj esperantistoj.

Pli malfrue mi estis en kelkaj BET-oj kaj tiuj aranĝoj montris al mi, ke mi devas okupiĝi pri Esperanto pli multe.

Mi havis eblecon partopreni Universalajn Esperanto-kongresojn. La unua estis por mi la Universala Kongreso en Bergeno, en Norvegio, kaj tiam sekvis veturoj al Vieno kaj Valencio.

La mondo vastiĝis ĉirkaŭ mi. Mi rekontiĝis kun multaj interesaj esperantistoj, kaj mi sentis, ke mi estas feliĉa. Mi riĉiĝis je grandiozaj impresoj, konatiĝis kun diversaj nacioj kaj mia memsento decidis: nur Esperanto helpas solvi diversajn problemojn, pro tio miskompreno mankas – la lingvo estas komprenebla por ĉiuj, kiuj konas Esperanton.

Nun mi havas ankaŭ leteramikojn. Unu loĝas en Usono, la aliaj en Francio. Mi pensas, ke dank’ al Esperanto mi trovis al mi bonegajn leteramikojn kaj samfakulojn. Mi opinias, ke sen Esperanto mi neniam estus rekontinta ilin.

Sed mi ĉiam zorgas. Kelkaj esperantistoj forlasis la Esperanto-agadon, kvankam ili estas kapablaj organizi interesajn aranĝojn.

Certe ekzistas multe da kaŭzoj, limitoj, ekonomiaj kondiĉoj, kiuj tiras atenton al si; multaj homoj, kiuj vojaĝas kun esperantistoj, ne esperantiĝas – la vojaĝsocieto pligrandiĝas, sed kvanto de Esperanto-parolantoj – malgrandiĝas.

La jaro [1994] estas tre grava por Tartuaj esperantistoj: la 80-a datreveno de la Tartua Esperanto-Societo. Ni havas bonajn planojn, sed ĉu ĉiuj planoj sukcesos? Tamen mi esperas, ke agado per la lingvo Esperanto vigliĝos kaj daŭros.

ESPERANTO KAJ MI

Ruti Kamla

Mi kantis en la gea koruso “Vanemuine” de la kulturdomo “Sõprus” (Amikeco). Tie agadis ankaŭ la Tartua Esperanto-Klubo, kiu okazigis 1982 Esperanto-tagojn kun la unua amatorarta konkurso “Kannel” Nia koruso partoprenis la konkurson per Esperanta prezentado de kelkaj estonaj popolkantoj kaj gajnis la unuan lokon kun konkursa medalo. Post la koncerto estis organizita modela E-leciono, kiun gvidis la instruisto Riho Joassoone. Li instruis uzante nur la lingvon Esperanto. Ankaŭ mi partoprenis la lecionon kaj ĝi ege plaĉis al mi. Mi decidis komenci lernadon de Esperanto.

Post morto de mia edzo la lernado estis tre bona rimedo por eviti malgajajn pensojn. La lernado helpis min tre multe.

R. Joassoone donis al mi krom kutima instruado malgrandajn fabellibroj, kiujn mi reskribis kajeren kaj tradukis sur la apuda paĝo en la estonan, elskribante malfacilajn vortojn. Tiele ludante mi ellernis multe da vortoj.

Tre grave helpis min ankaŭ korespondado kun fremdlandaj esperantistoj. Kuraĝon ekparoli donis al mi la Universala Kongreso en Bergen, kie mi konstatis, ke multaj esperantistoj parolas same kiel mi – mallerte kaj malabundvorte.

Per Esperanto mi havas tre belajn spertojn. Dank’ al Esperanto mi traveturis preskaŭ la tutan Eŭropon. Sen Esperanto tio ne estus ebla. En 1989 mi koncertvojaĝis kun s-ino Edda-Merike Pelt tra Sud-Svedio. Edda-Merike rakontis pri la politika situacio en Sovetio kaj mi kantis estonajn popolkantojn. Oni eĉ transdonis nian prezentadon en la loka radio kaj televizio.

Dum la 30-aj Baltaj Esperanto-Tagoj en Tallinn koncertis en la urbodomo la konata Leningrada Ensemblo pri Malnova Muziko. La ensemblo gvidantino havis ĝuste naskiĝtagon. La prezidanto de la Estona Esperanto-Asocio Ahto Kaljusaar kaj mi iris ŝin gratuli. Ahto parolis kaj mi ekkantis la lulkanton de J. Brahms. La pianisto ekakompanis min, unuigis la viroj de la ensemblo, baldaŭ la virinoj kaj fine ankaŭ la naskiĝtagulino tre alte. Tio estis tre bela. Poste la ensemblanoj ĉirkaŭprenis kaj gratulis min, mirigante pri senekzerca kantado.

Lastajn jarojn mi okupiĝas kun blindulaj esperantistoj. Mi helpis al ili legi kaj traduki la esperantigitan verkon de A. H. Tammsaare “Mastro de Kōrboja” Ili legis per fingroj brajlskriban tekston kaj tradukis ĝin. Mi helpis trovi nekonatajn vortojn kaj kontrolis prononcadon. Tio estis por mi mem ankaŭ tre interesa kaj utila, por ne forgesi la lingvon.

NIA VOJAĜO AL ZAGREBO

Edda-Merike Pelt

Pri la lando

La trian veturtagon posttagmeze ni atingis per buso la limon de la kongresa lando Kroatio. Kun iom da timo, ĉar ĝi estis por ĉiuj tute fremda kaj nekonata lando – ĉu ne estos sovaĝa aŭ danĝera? Surprizo, surprizo – post ofte longa atendado sur limoj al Latvio, Litovio, Pollando, Slovakio kaj Hungario la formalajtoj sur la kroata limo iris plej rapide kaj ĝentile. Post 5 minutoj ni jam kuris ŝanĝi la kunojn en banko kaj tuj faris unuajn elspezojn en bela novkonstruita aĉetcentro.

Kroatio kiel Estonio estas freŝa memstara respubliko – ĝi liberiĝis de la Jugoslavia “protekto” en 1991. Bonaj novaj ŝoseoj, belaj vidaĵoj, bone kultivitaj kampoj – nenio rememoras pri la pasinta milito. Nur la sekvan semajnon veturante tra la lando ni vidis ankaŭ malplenajn vilaĝojn, forbruligitajn domojn kaj kuglospurojn sur la muroj de forlasitaj domoj.

La oficiala statistiko diras:

La areo de Kroatio estas 56 542 km², la linio de akvobordo estas grandega – 5835 kilometroj, inkluzive la bordoj de 1185 insuloj. Estas 2 grandaj insuloj – Krk kaj Cres, entute nur 66 insuloj estas loĝitaj, aliaj estas malgrandaj kaj nur ornamas la pejzaĝon. La klimato estas kontinenta en la norda montara regiono kaj milda mediteranea en la ĉemara regiono.

La loĝantaro nombras 4,5 milionoj kaj la plejparto estas naciece kroatoj. La naciminoritatoj estas serboj, hungaroj, slovakoj, italoj. La ĉefa religio estas romkatolika. Kompreneble la kulturo de la lando estas ankaŭ miksaĵo de multaj ĉirkaŭ antaj kulturoj kaj influoj.

Pluraj kulturaj kaj historiaj monumentoj estas sub protekto de Unesko: fama urbocentro de Dubrovnik, Palaco de la romia imperiestro Diokleciano en Split, kelkaj preĝejoj, nacia parko “Lagoj de Plitvice” ktp.

Pri Zagrebo

Zagrebo, la ĉefurbo de Kroatio, estas malnova mezeŭropa urbo kun pli ol 900 jaroj da verkita historio. Unuafoje oni menciis ĝin jam en la jaro 1094. Ĝi lokiĝis sur la kruciĝo de pluraj vojaĝdirektoj, tio akcelis la ekonomian, kulturalan, politikan kaj eklezian evoluon en la mezepoka Eŭropa. En 1557 Zagrebo iĝis ĉefurbo de Kroatio, en 1606 tie estis fondita la unua gimnazio, en 1669 la universitato kaj en 1862 la urbo ligiĝis per fervojo al la mondo.

La nuntempa Zagrebo kun 900 000 homoj estas metropolo de kroatoj loĝantaj en patrujo kaj de tiuj elmigrintaj al diversaj flankoj de la mondo.

Alveturante Zagrebon ni volis trovi nian komunloĝejon, kiu situis apud stacidomo. Ŝajnis esti facila tasko – en ĉiu urbo la stacidomo kaj

urbodomo estas la lokoj, kien vojon povas montri eĉ infanoj. Niaj ŝoforoj havis nur la mane desegnitajn mapojn, senditan de LKK – tute malutilan... Dum la tuta horo ni demandis pri vojo, sed tamen misveturis, preterveturis eble la plej malbelajn kaj malpurajn lokojn le la urbo ĝis finfine trovis nian loĝejon. Por niaj kunveturantoj, 16 turistoj, tio restis bedaŭrinde la sola konatiĝo kun Zagrebo. Mi tuj veturigis ilin al la banloko Opatija kaj poste estis vane konvinki ilin, ke fakte Zagrebo estas belega urbo.

Ĝi vere estas belega kun regule kvadrataj stratoj, multaj fortaj arboj kaj florabundo, imponaj barokstilaj palacoj kaj loĝdomoj. Ĝi grave similas al Vieno, la kialo estas simpla – dum longa tempo Kroatio subiĝis la Aŭstro-Hungaran Imperion.

Estas kaj la Malnova Urbo kaj la Supra Urbo (al la lasta veturigas malnova kablotramo), hejmecej mezepokaj urbomuroj kaj pordegoj. Meze de la Supra Urbo rektiĝas la preĝejo de Sankta Marko, tegmento kovrita per koloraj tegoloj, kiuj formas 2 grandajn kolorajn blazonojn de la urbo. La preĝejon ĉirkaŭ as en kvar direktoj majestaj konstruaĵoj portantaj la ŝtatan flagon kaj apud pordo ŝildojn de diversaj ŝtataj institucioj aŭ de la urba registaro.

La koro de la urbo estas la grandega placo de Josip Jelaĉiĉ. Interalie, plejparto de la stratoj kaj placoj nomiĝas je personoj. Al la placo de Jelaĉiĉ gvidas multaj larĝaj komercaj stratoj kun abundo de luksaj vendejoj kaj mallarĝaj bonetosaj piediraj stratetoj. Je kelkcent metroj estis granda bazaro, plena de allogaj malmultekostaj fruktoj. La tramhaltejon de la placo traveturis ĉiuj tramlinioj de la urbo, ankaŭ ni ĉiutage ŝanĝis tie la tramon.

La placon ĉirkaŭ is bele renovigitaj malnovaj domegoj kaj modernaj altkonstruaĵoj el vitro kaj metalo. Laŭ longe de la placo estis cent metrojn longa benko el marmoro, kiu konservis sunan varmon ĝis nokto. Sidante sur la varma benko en milda suda vespero, rigardante la homojn – gajajn, amikajn, senzorgajn – forgesiĝas la hejma vivo kaj problemoj. La sola deziro estas – haltu, tempo!

La urbo Zagrebo bonege gastigis la esperantistaron. Antaŭ la Universala Kongreso de UEA la plej legata kroata ĉiutaga gazeto “Večernij list” aperigis dekon da artikoloj pri Esperanto, same informis aliaj gazetoj. La Zagreba entrepreno por enurba trafiko regalis kongresanojn per senpaga transporto dum la kongresa semajno. La donaco estis vere tre valora kaj sekve plej vaste uzita! La kongresa nomŝildo uzeblis ankaŭ kiel senpaga bileto por muzeoj, botanika ĝardeno, kablotramo...

La urbanoj estis tre amikaj kaj helpemaj al gastoj kun nomŝildo, ĉiuj ŝajnis scii pri la kongreso kaj Esperanto. Iun tagon ni, tri estoninoj, erariris kaj studis la mapon sur trotuaro, apud ni haltis aŭ to kaj juna sinjorino alparolis nin angle. Rememorante la pasintjaran rabistan kongreslandon Israelon, kie ankaŭ pro kelkaj vortoj kun vi oni postulis monon, mi eĉ ne kuraĝis respondi. Finfine klariĝis, ke ŝi simple volis helpi kaj proponis senpage veturigi nin al kongresejo. Similan helpemon kaj komplezemon ni spertis ankaŭ en kafejo, bierejo, tramo.

Pri la 86-a UK

La kongreson partoprenis 1691 esperantistoj laŭ la kongresa kuriero “Zagreba albumo” La ĉefa kongresejo estis unu el konstruaĵoj de la teknika altlernejo, la aranĝoj por la tuta kongresanaro okazis en la granda urba koncertejo “Vatroslav Lisinski” La migrado inter 2 lokoj (distanco je 2 tramhaltejoj) malŝparis la tempon kaj kaŭzis bedaŭrinde ofte ellason de programeroj aŭ malfruiĝon.

La programo estis miaopinie tute ordinara, meznivela. La kongresa temo “Kulturo de dialogo – dialogo inter kulturoj” estis dum kunvenoj vaste diskutita. Oni klopodis pli klare difini, kiel ni utiligu Esperanton por faciligi la komunikadon inter grandaj civilizoj, kulturoj kaj religioj de la mondo.

Kiel ĉiam dum kongresoj, multe da mia tempo prenis kantado en la kongresa ĥoro. Nia kantnivelo estis ĉi-jare bedaŭ rinde netolereble malalta. Bone, ke nia dirigento s-ro Terziev agadas malgraŭ sia alta aĝo kaj la tradicio ne rompiĝas, sed ni tamen devus strebi bonkvaliton.

Interesa kaj utila programero por mi estis la kurso pri japanstila pakado. Japaninoj instruis nin paki diversformajn aĵojn uzante ŝtoftukojn anstataŭ papero.

Kelkajn tradiciajn programerojn la kroatoj aranĝis novmaniere.

Unue, la kongresa balo okazis liberaere sur la placo de Jelaĉiĉ. Bonega ideo – multe da loko por dancemuloj kaj por rigardantoj-babilantoj, neniu ŝvitis nek interpuŝiĝis dancante, estis bona muziko kaj ankaŭ la urbanoj estis bonvenaj.

Due, la esperantlingva teatra prezentaĵo okazis en la Kroata Nacia Teatro, aganta jam 106 jarojn. La teatrejo estas granda belega barokstila palaco kun luksa riĉega interio. Kun ĝi bone harmoniis la spektaklo “La plej longa tago en la vivo de Maria Theresia” La ĉefrolon ludis kutime bone la fama Vida Jerman.

Menciinda estas ankaŭ la salutparolado de la prezidento de la Respubliko Kroatio, sinjoro Stjepan Mesiĉ en la Solena Malfermo.

Post la Internacia Vespero la delegacio de Brazilio, gastigonto de la sekva UK, donacis al ĉiu kongresano pajoĉapelon kun la ŝildeto “Fortaleza” Por kelkaj instigo, por aliaj konsolo...

En la Solena Fermo al mi plaĉis la parolado de la nova prezidanto de UEA Renato Corsetti, precipe lia eldiro “La estraro de UEA ekzistas por ĉiuj esperantistoj, ne inverse”

Pri kongresaj ekskursoj

Dum la kongresa ekskursita tago nia grupeto veturis al la nacia parko “Lagoj de Plitvice”, grandioza naturheredaĵo sub protekto de Unesko. Ĉar ni havis liberajn lokojn en la buso, aliĝis ankoraŭ 24 geesperantistoj el multaj landoj. La plej bela nacia parko de Kroatio konsistas el 16 lagoj, kiuj ĉeniĝas unu al la alia, formante unikan akvospektaklon kun belegaj kaskadoj, riveretoj kaj torentoj.

Piediraj vojoj gvidis nin al multnombraj akvofaloj ĉirkaŭ lagoj kun akvo blua kiel ĉielo aŭ verda kiel smeraldo. La rivero Plitvica fluas tra la plej alta akvofalo je 78 metroj al la rivero Korona. Ni ĝuis belecon kaj majestecon de la naturo kaj multe fotis. Nia ripozpaŭzo okazis lagborde en grandega liberaera herbeja kafejo: Post la ripozpaŭzo ni boate transiĝis la lagon, novaj kaj novaj akvofaloj vidiĝis preter nia vojo. Nin, lacajn turistojn atendis fine de la longa promenado vagonaro, kondukanta al la busparkejo.

Post la kongreso ni dum 2 tagoj vizitis la najbaran landon Slovenion. Ĝi estas bela lando, evolue samnivela kun Estonio. Mi priskribas nur viziton al la mondfamaj grotoj, same protektitaj de Unesko. Ili situas en la regiono Karst, de kie la nomo pri la certa geologia fenomeno disvastiĝis en la tuta mondo. Tie estas multegaj karstgrotoj, ni vizitis 2 plej grandajn kaj famajn – la grotojn de Škocjan kaj Postojna. La grotoj de Škocjan estas iom pli sovaĝaj kompare kun tiuj de Postojna. La grota trajno rapide veturigas turistojn al profundeco je 100 metroj subtere. La unuhora promenado tra sekuraj vojoj en mistike lumigitaj grotoj montris fantastajn pejzaĝojn. Beleco kaj diverseco de formo, grandeco kaj koloro de la stalaktitoj kaj stalagmitoj estas nepriskribebla. Ili kreskas nur po 1 milimetro dum 100 jaroj... Oni ĝuste diras, ke temas pri la plej mirinda kreaĵo de Dio. Se vi havos eblecon, vizitu nepre la grotojn!

Kion diri por resumi?

Mi ne havis konfese grandan deziron viziti Kroation, ĉar antaŭ aj informoj kaj bildoj ne estis tre allogaj. Aliflanke, kompare kun Azio kaj Ameriko Zagrebo estis relative proksima kongresa urbo, tiel mi decidis veturi kaj aligi ankaŭ aliajn geesperantistojn.

En nia brava grupo estis 6 estonaj geesperantistoj, 2 latvinoj kaj 1 finno, krome 16 turistoj-ripozantoj. Ni veturis tra la tuta Orient-Europa “koridoro” – Latvio, Litovio, Pollando, Slovakio, Hungario, Kroatio kaj Slovenio, povis vidi kaj kompari arkitekturon, vivnivelon, naturon.

Espereble ĉiuj restis kontentaj pri la nekonataj sudaj landoj kun belega naturo kaj la plej amika kongresa urbo Zagrebo.

VOJAĜO AL VIENO

La unua tago

(la 20-an de julio 1992)

Veturado, veturado, veturado,
sen manĝado, sen manĝado, sen manĝado.
Noktumado, noktumado, noktumado
en la aŭtobuso, sur la ruliĝintaj radoj.

La dua tago

(la 21-an de julio 1992)

Atendado, atendado, atendado,
longa vico sur la eksterlanda limo.
Fine eta streĉo kaj la landa transirado
pasis, same ankaŭ nia timo.
Nin akceptis suno en Pollando,
en malgranda lago tuj naĝado.
Kvankam estis tie tre malpura strando,
ĝoje daŭris nia veturado.
En arbaro starigitaj tendoj
donis nun agrablan noktumadon.

La tria tago

(la 22-an de julio 1992)

Antaŭe estas novaj lokoj,
ni kaptas l'urbon Bialistokon.
Naskiĝis tie la kreinto
de l' fama lingvo Esperanto,
Doktoro Zamenhof li estis.
Centjaran jubileon ni festis
de l'monda lingvo sur terglobo
tiel kaj popoloj kaj tre multaj triboj.
Varmego ĉie – kaj ni en Varsovio,
negoco floras, kiu havas varon.
Kiu havas monon, tiu povas ĉion,
se mankas mono, nur rigardi povas.

Varnega korpo tre sopiras maron
kaj ni trovis iun malgrandan lagon.
Nun ĉiuj naĝis aŭ sin lavis
kaj ĝuis belan vojaĝan tagon.
Vespere estis malsukceso,
sed tuj solviĝis kiel bonkompreso.
Mallume vespermanĝo, tendumado,
tiel estis apud vojo noktumado.

La kvara tago

(la 23-an de julio 1992)

Frumatene nia veturado sur la vojo,
direkto al la urbo Ora Prago.
La unua kaj tre refreŝiga pluvo
al ĉiu homo donis multan ĝojon.
Pri la montoj, landoj kaj la lagoj,
pri la urboj, homoj, siaj revoj
konatigis Madis, Tõnu, Hemmo, Karmen,
iliaj vortoj sonis saĝe, interese, varme.
Sur la limo estis eta malsukceso:
Madis perdis dokumenton, ĝi ja estis kaŝe.
Sed la Ora Prago revis nin en sia belo,
ĉiu vojaĝanto estis kiel abelo.
Denove daŭras la veturo laŭ la vojo
kaj ni ĉiuj havas bonhumoron, ankaŭ ĝojon.
Baldaŭ restos bela Ĉeĥoslovakio,
atendas nin nun pompa Germanio.
Longe staris nia aŭtobuso sur la limo,
alvenis ni al Germanio en mallumo.
Denove dormlok-serĉado,
rapidkurado kaj vigla noktmanĝado.

La kvina tago

(la 24-an de julio 1992)

Kun sunradioj ankaŭ ni vekiĝis,
denove por veturo ni aranĝis.
Tre akurata Germanio sian mienon
nun montras kaj invitas al reveno.
Munkeno estas bela granda urbo,
sed kelkaj stratoj formas multajn kurbojn.
Hazarde estis renkontiĝo strate
kun Esperanton parolanta homo.

Li aŭdis nian paroladon certe
kaj tuj demandis nian nomon.
Ni kune promenadis sur la stratoj
kaj sentis sin kiel tre konataj fratoj.
Ni vidis pompajn konstruaĵojn,
Munkenajn belajn vidindaĵojn.
Tiel multaj fruktoj en bazaro
kaj multaj varoj en komerc-domaro.
Kiu havas monon, ja aĉetas ion,
se mankas mono, povas ja nenion.

Grandkurado, atendado, veturado,
dum vojaĝo estas ordinara faro.
Denove limo, kie miskompreno,
estiĝis inter grupoj la demando:
kien iri – al Aŭstrio aŭ Svislando?
Decidon donis juste la voĉdono
kaj daŭris nokta vojaĝado.
Pramŝipo malvarmigis apartsupozojn
kaj ĉiuj ĝuis la somerripon.
Denove sur la limo postuladoj,
sed tuj estis sur la aŭtobusoradoj.

La sesa tago

(la 25-an de julio 1992)

Matenvekiĝon faris sonoriloj,
preĝejo helpis niajn dormemulojn.
Svislando tiel ja floras kiel paradizo
kaj ĉie oni montras al ni grandsurprizojn.
Lihtenŝtejno, limo kaj Aŭstrio,
belecon multan ni vidas ie.
Tunelobanoj, Alpmontaro,
la montvilaĝoj kaj arbaroj –
revas nin kiel pratemprakonto
kun nubaj pintoj en la firmamento.
Belega vido en la pacienco,
meznoktveturado per granda atenteco.

La sepa tago

(la 26-an de julio 1992)

Matenmangaĝado kaj sinlavado,
al Vieno daŭras veturado.

Kongresa tago, kie multaj homoj
de ĉiuj lokoj kun diversaj nomoj.
Belega urbo ja estas Vieno,
ĝi havas pompan, verdan mienon.
Ĉi tie povas amikojn trovi
kaj bonan estontecon revii.

La oka tago

(la 27-an de julio 1992)

Kongresaj tagoj ĉiam daŭras,
kiu kongresadas, kiu promenas.
Al ni ja ĉio bone taŭgas,
nur ĉiu sian volon aŭdas.
Nin ravis la vespera balo
en ege granda kongreshalo.
Kaj noktumado sub la ĉielo,
en arbusta parko de Vieno

La naŭa tago

(la 28-an de julio 1992)

Viena urbo ĉiujn ravas,
belegajn domojn ĝi ja havas.
Vendejoj ĉie miriade,
sur stratoj plaĉa promenado.
La novaj homoj, geamikoj,
komercoj logaj en butikoj.
Rapide pasas nia tempo,
nin kaptas ja grandega pompo.

La deka tago

(la 29-an de julio 1992)

La reĝkastelo, Vienarbaroj
ja ekmemoras antaŭaj jaroj.
Ni estas kvazaŭ vagabondoj
kaj kantas pri Dunabaj ondoj.
Ni ĝuas tutan Vieno-urbon,
noktumas ĝoje sur la herbo.

La dekunua tago
(la 30-an de julio 1992)

En Vieno-urbo lasta tago,
je ĉiu homo propra ago.
Kiu havas monon, aĉeti povas,
senmona homo nenion trovas.
Senpage povas nur rigardi,
en urbtrafiko tre singardi.
La lasta supo sur la placo,
fotado antaŭ kongrespalaco.
Kaj fine sekvas forveturo,
jam restas vienaj domoj, turoj.

La dekdua tago
(la 31-an de julio 1992)

Denove nokto kaj la limo,
Slovaka lando kun noktumo.
Novaj montoj, kampoj, urboj,
belaj vojoj, riverokurboj.
Sunbrila tago kaj vetero,
naĝado en la montrivero.
veturo kaj la limkontrolo,
preciza estas ofica polo.
En bona loko tendumado,
la supkuirado, noktumado.
Dormigas nin kvieta pluvo,
en tendoj esta nenia movo.

La dektria tago
(la 1-an de aŭgusto 1992)

Krakovo estas nun direkto,
vojaĝinsigno estas fakto.
Kaj kiujn ravas antikva urbo,
nun tuj vizitas ĉiun kurbon.
Sed kiuj komercistoj estas,
por ili nur bazar' ekzistas.
Kaj ĉiuj povas kontentiĝi,
tiel multmaniere amuziĝi.

Tendumado ĉe rivero,
kie estas jam tendaro.

Novajon tie ni ekaŭdis,
olimpa urbo nin ja laŭdis.
Brava biciklisto nia
venkis oron por Estonio.
Ni standardon tuj ja hisis,
Erika'n tiel ni respektis.
Pli solena la manĝado,
estis bona noktumado.

La dekkvara tago
(la 2-an de aŭgusto 1992)

Antaŭe ni jam Varsovion
vizitis, sed ne vidis ĉion.
Nun tuj kelkajn bazaro vokas,
aliajn al promen' indikas.
Detruis urbon la milito,
denove ĝi sed konstruita.
Heroa estas ĉiu polo,
modelo estas la popolo.
En tiu urbo memoraĵoj
kaj ankaŭ multaj okaĵoj.
Tie la Zamenhofa tombo,
preĝejoj, placoj, multaj klumboj.
Tie la strato "Esperanto"
por memoro de la kreinto.
Denove daŭras nia veturado,
en aŭtobuso estas noktumado.

La dekkvina tago
(la 3-an de aŭgusto 1992)

La limo sekvas al la limo
kaj ĉe la vojoj novaj nomoj.
sub aŭtobuso-radoj la land' Litovio
kaj post limkontrolo la lasta land' – Latvio.
Malgranda halto ĉe iu grandarbaro
kaj ni veturas laŭ la Balta maro.
La suno brilas kaj denove nube
kaj vojo kuras al busradoj suben.
Ni lastan limopunkton kaptas,
la patrolando nin akceptas.
Finintaj estas nun vojaĝoj,
komunaj agoj, vesperaj manĝoj.

En Tallinn estis disirado,
por finnoj restis ŝipvojaĝo.
En la buso nur TES-anoj
tute lacaj, ege sanaj.
Estas la kongres' fermita,
sed la nova malfermita.

Venontjare Valencio
vokas Esperanton tien.

Verkita dum la vojaĝo al Aŭstrio.

Lehte Kangur, la vojaĝkronikistino

PASPORTSERVUMI – KIAL DO NE?

Küllli Volmer

K: Saluton, amiko!

E: Ho, estas salutata ankaŭ vi!

K: Mi volonte ekscius, de kie mi venas kaj kial mi ne vidis vin lastjare dum la tuta somero?

E: Mi venas de mia laborloko, kompreneble. Necesas kolekti iomete da mono por la venonta somero. Por ke mi povus pagi vojaĝ-elspezojn.

K. Jes-jes. Mi komprenas. Vojaĝi eksterlande estas ja aĉe monrabanta. Ĉiuj tiuj terure multekostaj hoteloj, kaj aliaj pecaj tranokteblecoj...

E: Ne-ne! Mi prizorgas nur pri veturbiletoj, ĉar la tuta mondo estas plena je senpagaj loĝeblecoj.

K: Senpagaj? Ha-ha. Eble, vi havas tiom da ĉarmaj karulinoj en la tuta mondo?

E: Jen vi troviĝas! Ŝajnas, ke mi devas klarigi al vi pli precize. Nome, mi apartenas al "Pasporta Servo" Tio estas la servo por vojaĝemaj esperantistoj. Ĝiaj membroj havas la eblecon ricevi senpagan gastadon. Kie? Nu, "Pasporta Servo 1993" enhavas en 72 landoj pli ol 900 adresoj de gastigantoj, kiuj pretas akcepti vojaĝantajn Esperanto-parolantojn.

K: Cu? Nekredeble! Sed, por membriĝi mi pli verŝajne devos pagi, kaj ne mizeran sumon...

E: Hm, jes. Nome, se vi decidus aĉeti libron el libroservo. Mi mem uzas alian eblecon. Ĉiujare mi fariĝas simple gastiganto de "Pasporta Servo" Tio signifas, ke mi plenigas aligilon kaj mia nomo kaj adreso aperas en la listo de gastigantoj. En tio okazo mi ricevos tuj senpagan ekzemplon de libro kaj fariĝas membro de "Pasporta Servo"

K: Ho, senpaga membro mi estus volonte! Sed kiajn devojn havas gastiganto?

E: Vidu, se iu membro de “Pasporta Servo” volas viziti vin, li devas kontakti vin anticipe kaj vi respondas, ĉu la notita vojaĝ-tempo estas konvena por vi. Gastigado devas inkluzivi nur senpagan tranoktadon. Ne gravas, ĉu en luksa propra domo aŭ en la modesta studenta ĉambro.

B: Bone! Ankaŭ tio taŭgas por mi! Sed diru, ĉu tiu adreslisto donas ankaŭ iomete pli informoj, krom adresoj?

E: Ho, jes! Plimulte da gastigantoj notas: “Ne trinku, ne fumu endome!”

K: Ve! Ĉu pro tio mi ĉesigu ĝui cigaredojn??

E: Estus utila por via sano, kompreneble. Sed en Esperantujo vi havas senlime riĉajn eblecojn. Jen, vidu, iu sinjoro el Italio anoncas, ke “krudmanĝantoj, hipioj, punkuloj kaj ĉiuspecaj sovaĝuloj estas aparte bonvenaj.” Eble pro vi? Kaj jen, fraŭlino el Estonio notas: “Akceptas ankaŭ fumantaj kaj drinkantojn.”

K: Ŝajnas, ke vi ne devas plu agiti min. Mi volas esti membro de tiu “Pasporta Servo”! Kien mi povas turni?

E: Petu informilon kun aliĝilo ĉe “Pasporta Servo”, p/a Rob Keetlaer, Postbus 2310, NL-1000 CH Amsterdam, Nederlando. Vi rapidu, por ke via adreso aperu jam en “Pasporta Servo 1995”! Kaj nun mi iru, survoje mi volonte rakontus al vi pli kelkaj neforgeseblaj detaloj de mia lasta surprizplena vojaĝo...

*

Kara leganto! Kvankam la historio de Sperta Esperantisto kaj Komencanta Esperantisto estas elpensajo, tamen la presentitaj faktoj veras. Mi alvokas vin partopreni en “Pasporta Servo” Eĉ se vi, same kiel mi, ne havas eblecon mem vojaĝi, lasu Esperanto-mondon eniri vian ĉambron!

LA VIVO

Leena Gross (1)

Antaŭ ni etendiĝas vasta, senarba ebenaĵo, senfina ... senlima, malplena, tiel fore, kiel estas atingebla per la rigardo. Tio estas la vivo. Tra ĝi ni devas paŝi.

Kaj ni ne timas, ni ne repaŝas ĝin kun teruro, ĉar ni sentas en ni senfinan forton por plenigi la tutan malplenon ...

Ni eklaboras kuraĝe. Ni semadas grenon kaj plantadas arbojn, ni kolektadas ŝtonojn kaj konstruadas domojn. Se ni ne mem profitas tion, tamen niaj posteuloj povas trapaŝi la vivon pli facile.

Ni ne rimarkas, ke la nerikoltita greno ŝutiĝadas, la arboj malsekiĝadas kaj la domoj disfaliĝadas – ofte sub niaj okuloj. Sed ni rimarkas nenion, paŝo post paŝo progresinte, ni daŭras senlace labori.

Ilustraĵo de Gustav Mootse (1885–1957).

En la fino de la vivo ni rerigardas: antaŭ ni kuŝas senfine vasta ebenaĵo, kovrita per rompitaĵoj kaj ruinoj. Kaj ĉirkaŭ la ruinoj nia memoro estas ĵus elvokinta verdajn plektokreskaĵojn kun palaj floroj.

Sed tion vidas nur ni. Niaj posteuloj revidos nur malplenan, senarban ebenaĵon ... senfinan ... senliman ...

Tio estas la vivo!

El la libro “Elu lapsed” (Infanoj de la vivo) de L. Gross (Tartu, 1907) esperantigis Enn Ernits.

Rimarko

(1) Leena (Helene) Gross (1871–?) – unu el la iniciantoj de la virina ovado en Estonio. La unua prezidanto de la Tartua Virina Societo ekde 1907).

HARA KIRĈIT

Rerakonto de la jakuta (1) epika kanto

En la Meza mondo (2) loĝis heroo Hara Kirĉit kun sia fratino Kirtas Juĉugej. Ili havis grandan herdon.

Iam la virĉevalo de Hara Kirĉit ludis kun nekonata ĉevalino. Hara Kirĉit kaptis ŝin kaj ŝi naskis ĉevalidon. La antaŭa parto de la ĉevalido similis al homo, sed la malantaŭa parto al ĉevalo. La ĉevalido estis tute fera. Hara Kirĉit forbrulis la monstron. Kaj matene evidentigis, ke lia fratino estas malaperinta, kaj konvikiĝinte, ke la monstro estas forrabinta ŝin, li ekveturis okcidenten por trovi sian fratinnon.

Li alvenis al fera jurto (3) kaj frapadis al la pordo. El la jurto eliris abasiino (4). Ektiminte ŝin kaj ŝian fraton, Hara Kirĉit edziniĝis kun la abasiino kaj veturis hejmen kun sia edzino. Ŝi nomiĝis Hatan Ĉaski. Ŝi havis unu piedon, unu manon kaj unu okulon.

Iam Hara Kirĉit iris al la lago kaj vidis neordinare belan virinon, elirantan el akvo. Ŝi kantis: “Mi estas Haĉilan Kuo, filino de la orienta Soto Tojon. Mi havas tri fratojn. La plej maljuna el ili Jurung Uolan edziĝis kun via fratino helpe de la heroo-abasio Bie Uol Balhan. Mi estas destinita por vi, sed vi havas jam edzinon-abasinon. Vi devas ekstermi ŝin, post tio mi edziniĝos al vi.”

Hatan Ĉaski, posedante sagactalenton, eksciis pri la okazintaĵo. Kiam Hara Kirĉit ekdormis, ŝi deprenis lian piedon por si, deprenis lian manon por si kaj deprenis lian okulon por si. Senhăutiginte la vizaĝon de la edzo kaj surmetinte ĝin sur sian vizaĝon, ŝi vestis sin per liaj vestoj, direktiĝis al la lago kaj alvokis Haĉilan Kuo. La junulino aperis kaj Hatan Ĉaski vundis ŝin per sia lanco. Haĉilan Kuo, transformiĝinte en alaŭdon, forflugis orienten. Hatan Ĉaski, veninte hejmen, deprenis kaj relokigis ĉiujn korp partoĵojn de la edzo.

Hara Kirĉit, vekiginte, iris al la lago, sed vidinte sangon akvosurface, divenis, kio okazis. Soto Tojon sendis al li kurieron, heroo-abasion, kun la sciigo, ke Haĉilan Kuo mortos pro la vundo, kaŭzita de Hatan Ĉaski. Eksciinte pri tio, li ekveturegis, streĉinte la fortojn, kaj trovis ŝin apenaŭ viva.

Hara Kirĉit turnis sin pete al Soto Tojon, ke li sendu ŝamanojn por resanigi la fianĉinon. Tri ŝamaninoj descendis el la ĉielo kaj, resaniginte ŝin, forflugis. Hara Kirĉit edziniĝis kun Haĉilan Kuo.

Soto Tojon, dezirinte edzigi sian plej junan filon Jut Ujaktaj kun la filino de Hotoj Tojon, sendis Hara Kirĉit al li. Alveninte al Hotoj Tojon, Hara Kirĉit rimarkis, ke la heroo Bekestej, akompanata de herooj-abasioj, descendis el la ĉielo. Hara Kirĉit ekstermis heroojn, sed Bekestej mem forkuris. Nia heroo, profitante la okazon, forportis la belan filinon de Hotoj Tojon en la hejmon de la bopatro. Tie estis festita abunda nupto.

Hara Kirĉit reveturis hejmen kun sia edzino, sed iun kurieron, kiu loĝis tie dum lia forestado, li edzigis kun sia eksedzino kaj sklavigis ilin. Ĉiuj nuntempaj jakutoj devenas el Hara Kirĉit kaj liaj posteuloj.

El la ruslingva libro “Sufĵetoj de la jakutaj olonhooj” (kompilis N. Emeljanov; Moskvo, 1980) esperantigis Enn Ernits.

Rimarkoj

- (1) Jakutoj – turk-tatara nacio (nombreco pli ol 300 000) en la Respubliko Saĥa aŭ Jakutio en la orienta parto de Sibirio. Liaj epikaj kantoj *olonhoo*) respegulas ŝamanismon.
- (2) En la jakuta mitologio universo konsistas el kelkaj mondoj aŭ sferoj.
- (3) Jurto – tradicia loĝejo de jakutoj kaj aliaj aziaj popoloj.
- (4) Abasi(in)o – demo(ni)no en la jakuta mitologio.

SEKRETO DE SORNI-NAI

Fragmento

Juvan Ŝestalov (1)

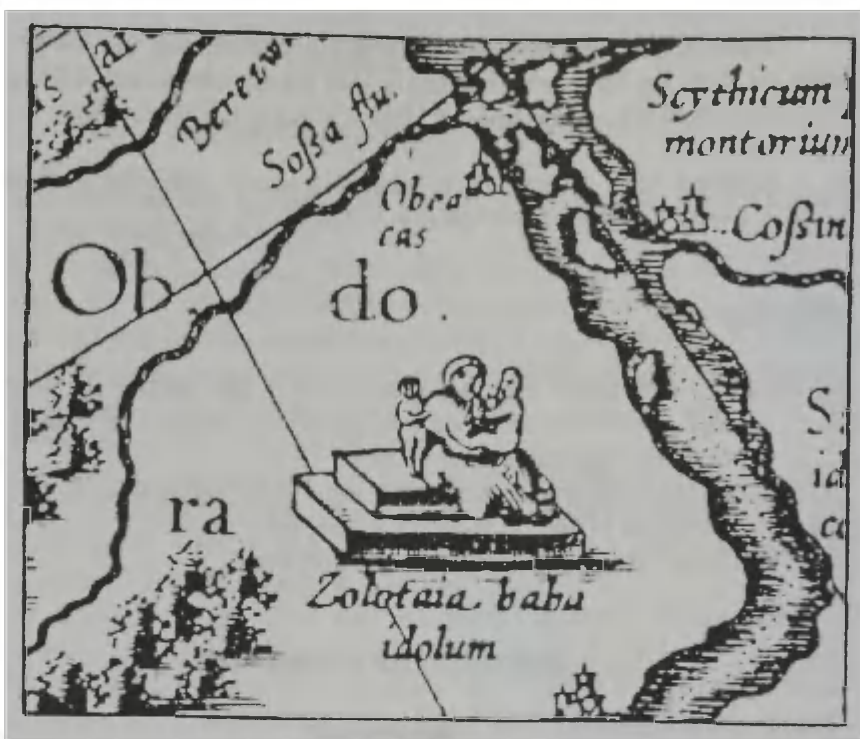
Iufoje Il’lja-Aki malsaniĝis. Kaj ŝajnas, ke ne simulate. Hazarde vizitante lin, Sergej trovis lin en delirego. La oldulo murmuris nekoherajn vortojn. Estis nekompreneble, ĉu li preĝis, ĉu li sorĉis iel, aŭ testamentis ion. Tra sia nelogika murmurado audiĝis nur izolaj vortoj. Ĉielo. Torum (2). Tero. Vivo. Morto. Animo. Sorni-nai (3) kaj eĉ la ruslingva *Zolotaja baba*... (4)

Kiam li iomete rekonsciiĝis kaj vidis antaŭ si Sergej, tiam, rigardante lin longe, nebule, li diris lante:

“Tiu ja estas vi, mia nepo. Vi ekaŭdis mian inviton. Vi venis. Bone. Fajron ...”

Denove liaj okuloj malfermiĝis. Kaj kvankam li ne finparolis, Sergej komprenis ĉion. En la domo estis malvarme. Ligno kaj betulŝelo, preparitaj por hejtado, kuŝis ĉe la fajrejo.

Post unu momento betulŝelo ekflamis, sekaj rezinaj ŝtipoj ekkrakis, revivigante negrandan, sed komfortan kabanon de la oldulo per gaja fajro, kiu ne vane nomiĝas animo de la loĝejo. Laŭ nocioj de mansoj la fajro estas ina. Kaj fajrejo, en kiu ŝi dancas, estas si’a vesto. Neniu en la vilaĝo ne havis plu tian fajrejon, starantan en la domangulo kaj ĉirkaŭŝmiritan kun argilo. Ĉiuj posedis jam rusajn fornojn, faritajn el brikoj. Nur Il’lja-Aki restis por si pratempan mansan fajrejon. Sergej ŝatis sidi sur la malalta benketo antaŭ la fajrejo, kie rapide eblas sin varmi, kuiru teon, kontempli, rigardante gajan dancon de la fajrino.

La Ora Virino sur la mapo (1595) de la konata flama kartografo Gerardus Mercator.

Al tiu fajrino, por indulgigi aŭ fari por ŝi ion afablan, kiel al ia-ajn virino, Il'lja-Aki ofte oferadis: aŭ verŝetis brandon, aŭ ĵetis pecon da viando, aŭ donis bonbonon. Sed iufoje li donacis al ŝi ruĝan ĥalaton, broditan, kun ornamentaĵoj kaj perloj, pro profunda dankemo por gaja dancado en lia eremita loĝejo, por neestiĝonta animo, por varmo kaj lumo.

Sergej sentis sin agrable, sidante antaŭ la fajrejo. Sed hodiaŭ li ne havis tempon: la oldulo estis tre malsana. Li devas tuj iri por inviti kuraciston ĉi-tien. Apenaŭ estis la pordo malfermiĝinta, kiam la oldulo vekigis.

“Kien vi iras?” demandis li, levante la kapon.

“Por veni kun la kuracisto.”

“Ne iru. Se mia animo laciĝis vivi kun mi, tiam la kuracisto ne helpas. Nur akvo ... Donu al mi akvon ...”

Sergej verŝis kujritan akvon el teujo glasen kaj etendis ĝin al la oldulo.

“Ne ŝovu al mi ordinaran akvon. Alportu la vivan akvon.”

Sergej iris al la rivero kaj alportis plenan sitelon da akvo. Kvankam eĉ nun Il'lja-Aki ne akceptis la etenditan al li glason. Li petis doni arĝentan

La Ora Virino sur la mapo (1555) de la kartografo Antonius Wied.

pladon el la kesto, kuŝantan sur la breto en la sankta angulo. Malantaŭ la kurteno, malheliĝinta pro la daŭro regis duonlumo. Vole-ne-vole ŝajnis, ke ĉi-tie loĝas iu mistera estaĵo. Malfermite kovrilon de la kesto, tegitaj per kupraj platoj, li ekvidis la estaĵon kaj estus preskaŭ mortinta pro timo: inter duonputraj zibelaj kaj mustelaj feloj brilis iu arĝenta vizaĝo, ĉirkaŭbindita per silka tuketo. Longa nazo, buŝo, ŝmirita kun sango, vitrecaj okuloj-perloj rigardis malvarme. Severa mieno de la diino efikis preme, abomene. Neatendite Sergej volis fermi la kovrilon de la kesto.

“Ne timu,” trankviligis lin Il’lja-Aki spiradege. “Tio estas Tagt-nai, la diino de nia rivero Sosva, filino de la granda Sorni-nai. Tio estas nia ĝenio kaj nutranto. Ne timu. Donu al mi arĝentan pladon. Ĝi kuŝas sub la feloj.”

Supre kuŝis malgranda fasko de sciuraj kaj ermenaj feloj. Ili estis preskaŭ freŝaj. Granda gula felo elfontis polvon kaj longaj, nigraj haroj ekflugetis. De sur feloj de la kastoro, zibelo kaj bistra vulpo falis tiom da haroj, ke ili kovris la arĝentan vizaĝon de la diino kaj ŝian silkan tukon, preskaŭ formanĝintan de tineoj. Sur la fundo de la kesto kuŝis tranĉiloj, sagoj, multege da trikitaj zonoj, tukoj, silka ŝtofo. Tie ĉi kuŝis senorde ankaŭ bronzaj bukoj, statuetoj de bestoj, birdosimilaj idoloj. Kaj sub ĉio estis plado el orumita arĝento. En la fundon de tiu ĉi ronda malaltfunda plado estis gravurita iu ora virinfiguro kun infano.

“La fandita ora dio sidas sur la plado, kaj sur tiun ĉi pladon ili verŝas akvon kaj trinkas ...” Tiuj vortoj el la kroniko de 1582 reviviĝis en la memoro, denove lumigante la rakonton pri la Ora Virino ...

Kaj kvazaŭ por konfirmado de lia supozo, Il’lja-Aki petis verŝi riverakvon en la pladon, enŝuti manplenon da grundo kaj meti la pladon sur la breton antaŭ la figuro de la diino. Li murmuris aŭ preĝante aŭ sorĉante. Per manĝesto li ordonis doni al si la pladon. Starigante el la lito, li prenis la pladon atente per siaj tremantaj manoj, kaj alpremiĝante labiojn al ĝia arĝenta rando, li ektrinkis avide, temp-al-tempe parolante:

“Diino Tagt-nai, nia gardanto kaj nutranto! La viva akvo el la arĝenta plado, el la plado de la sano revivigas eble mian mortantan animon.”

Eltrinkinte duonon da diafana, malheleta Sosva akvo, la oldulo donis la pladon atente al Sergej kaj ordonis remeti ĝin antaŭ la figuron de la diino.

Kvazaŭ sorĉita, Sergej alportis la pladon en la sanktan angulon. La ora bildo de la diino brilis sur la fundo de la arĝenta plado, kvazaŭ viva figuro. “La dio, el oro fandita, sidas en la plado.” Tiuj vortoj el la antikva Siberia kroniko, antaŭnelonga artikolo de ĵurnalisto kaj vidintajo en la kabano de Il’lja-Aki lumigis nove la sekreton de la Ora Virino. Sed en la nova artikolo kun la titolo “Sekreto de la Ora Virino” la ĵurnalisto rakontas:

“Iu el miaj gekonatuloj demandis iam min: “Kio estas la plej kara al la homo?” Mi estis tiam iom pli ol dudekjara kaj mi respondis: “Amo.” – “Ne.” – “Talento.” – “Sukceso.” – “Ne.” – “Sed kio do?” – “Sano.”

Verŝajne la Ora Virino posedis iun, fakte mirindan proprecon. Nur tio cirkonstanco devigis al Jugra tiom ĵaluze gardi ĝin kaj kaŝi for de fremdaj okuloj dum multaj jarcentoj. Pure religia sento klarigas nenion. Eble, koncerne la Oran Virinon, estas do pli ĝuste supozoj, ke ŝi servis ĉiel al taigofiloj dum multaj jarcentoj, alportante al ili tion, kion ili treege deziris. Kion ŝi donis al li? La sanon.

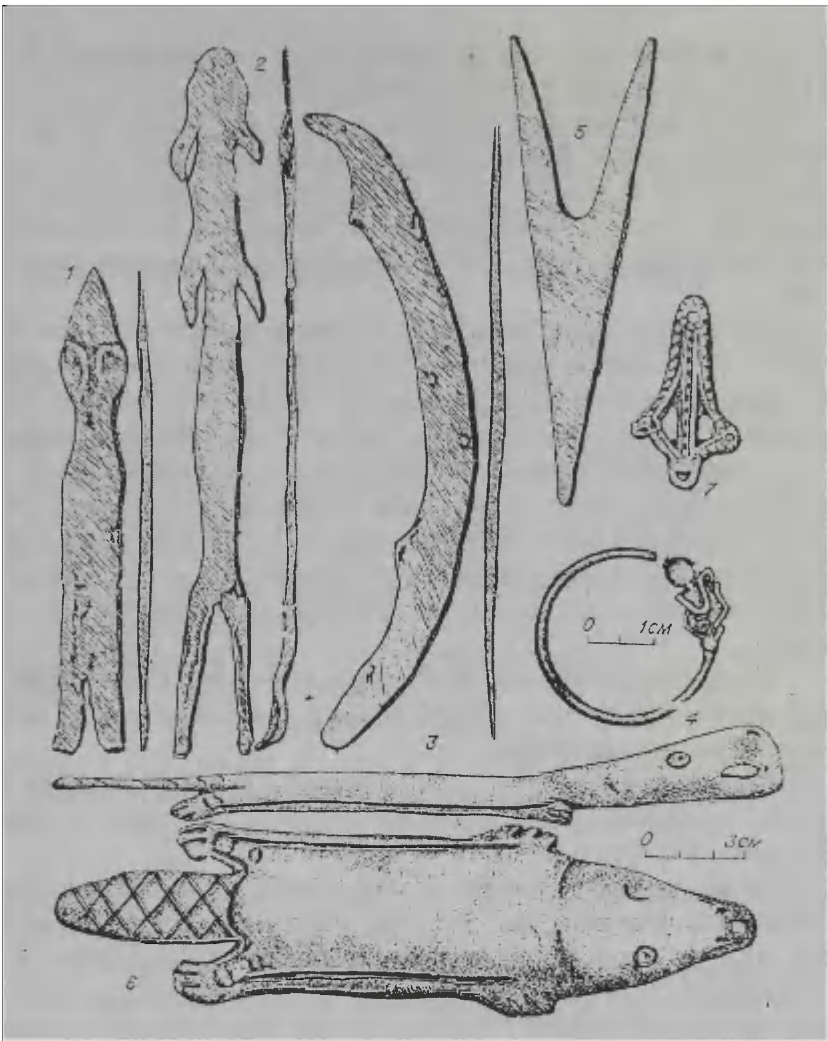
Antaŭ ol rapide interpreti nian respondon, ni turniĝu al kulto de la arĝento, kiu ekzistis en lokoj, estintaj en la patrolando de la Ora Virino [...].

Tio estis antikvaj sasanidaj (5) pladoj, kalikoj kaj pokaloj. Kiel ili estis importitaj el foraj urboj de la Centra Azio, kie ardas per varmego, en la sanktan regionon de la Ora Virino?

La vilaĝo Bartim estas en la Berezovska distrikto de la Perma provinco. Ĉiujare ĉi-tie estas trovataj produktoj, faritaj el la legenda transkama (6) arĝento. En 1947 – granda boatoforma plado kaj fandarĝento. Sur la plado estas fantaziaj birdoj, kiuj tenas la lunon kaj sunon surkape. En 1949 – peza, arĝenta kaliko. En 1950 – giganta, arĝenta pokalo kun ducent moneroj. En 1951 – plado kun leonfiguroj.

Ankaŭ malantaŭ la Urala montaro, en la Ĥanta-Mansa Nacia Distrikto arkeologoj ofte trovas bronzajn objektojn, kiel bukaj kun zoomorfaj imagoj, antropomorfaj kaj ornitomorfaj idoletoj, statuetoj de animaloj. Ankaŭ multaj arĝentaj pladoj, pokaloj kaj moneroj estas trovitaj

...

Figuroj de homoj kaj animaloj, trovitaj en antikva mansa kultoloko (laŭ Gemuev, Sagalaev 1986).

Esplorado de ĉiuj eltrovaĵoj montris, ke dum multaj jarcentoj oni transportis el la sudaj landoj multege da arĝentaj produktoj. Nordlandanoj treege volis aĉeti ilin. Nek militoj, nek minacaj atakoj de nomadoj, nek furiozaj bandoj de rabistoj interrompis tiun arĝentan riveregon, nepre atingatan la regnon de la Ora Virino.

Elfosaĵoj, faritaj de sciencistoj en trovejoj de la transkama arĝento konfirmis, ke ĉi-tiuj arĝentaj produktoj estis uzataj kulte.

Sekve ni estas alproksimiĝantaj al la solvo de la enigmo pri Ora Virino. Ĝi temis ne tiom en ŝi, sed en la plado, tenata per ŝiaj manoj.

Rememoru, ke la Ora Virino estas misterie ligita kun arĝento. La aŭtoro de la antikva sagao Snorri (7) rakontas, ke en la plado, kiun la diino haltas per manoj, estis arĝentaj moneroj, miksitaj kun grundo (interalie, atentigu la detalon – grundo sur la plado). Kaj oni povas supozi sen iuj-ajn

duboj, ke la plado estis ankaŭ el arĝento kaj ĝi estis importita el Horezmo (8) kaj ĝi kostis multege da malhelaj nordaj zibelfeloj.

Nun ni returniĝu al la kroniko el la jaro 1582: “La dio fandita, ora, en la plado sidas, kaj en tiun-ĉi pladon ili verŝas akvon kaj trinkas ...” Tio estas rakonto pri la Ora Virino. Iu ĉuvaŝa (9) skolto, ekspedita de Brjazki, atamano de Jermak (10), rakontis ankaŭ, ke paganoj festotrinkas sanktan akvon kaj laŭdas la Oran Virinon pro la akvo, donacanta aŭdacon kaj forton.

Evidente, ne temas pri arĝento, sed pri arĝenthalta akvo. En la plado de la Ora Virino estis ja arĝentaj moneroj, miksitaj kun la grundo. Pluvadis. Kaj supre de la plado formiĝis saloj kaj oksidoj de la arĝento, havantaj antibakterian efekton. Kaj la akvo en la plado ekhavis sanigan efekton [...].

Kompreneble la sekreto de la arĝenta akvo estis konata al multaj popoloj – helenoj, persoj, hindoj. Estas konate, ke la reĝo Kyros konservis dum siaj kampanjoj akvon en sanktaj arĝentaj ujoj. Kaj miraklaj fabeloj de praslavoj pri “viva akvo” kredeble, reehis la magian povon de la arĝento. Ĉu ĉio ne parolas pri tio, ke mi solvis la unuan enigmon de la Ora Virino?...

Kio helpis al Il’lja-Aki, ĉu la arĝenta akvo, kiun li trinkis dum kelkaj tagoj, aŭ simple lia animo ankoraŭ ne laciĝis vivi kun li, ni ne scias, sed post kelka tempo li resaniĝis.

Ni ne scias, kiom proksime al la vero estis la sciema ĵurnalisto en siaj supozoj kaj hipotezoj, sed li pravis per tio, ke antaŭe menciitaj arĝentaĵoj havis kultan karakteron.

Sergej estis mem atestanto, kiam pasintjare iu arkeologia taĉmento el la Moskva Universitato dum esplorfosado en la loĝloko Vurgasjan-Vad trovis trezoron – naŭdek du bronzaĵojn, enigmajn bestostatuetojn kun montrantaj dentoj, subfleksitaj kruroj kaj tre longaj vostoĵoj. Ĉu hundo aŭ linko, ĉu lupo aŭ kastoro? Malfacile diveni, kion pratempa mastro estis figurinta. Sciencistoj supozas, ke la statuetoj, kuŝintaj en la tero pli ol du mil jaroj, estas ne ornamoj, sed verkoj de rituala arto. Tiuj statuetoj, konsternantaj per intenco de skematismo figuras praavon de mortinto, lian totemon.

Laŭ legendoj de mansoj kaj hantoj ĉiu gento havis sian totemon – iun-ajn reale ekzistantan beston. Laŭ tiuj nocioj, “animo”, “aspiro” kaj “nomhavantino” vivdaŭras en la bildo kaj trovas senmortecon.

Tiam Sergej komprenis, ke la statuetoj apartenas al la kurioza arto – originala, altstila. Eble, ke tiel? Kiu scias, kiujn enigmojn solvos esploristoj en estonteco. Eble oni trovos la postsignon de la Ora Virino, kiun li treege volas trovi.

Dum la lasta tempo Sergej rilatis pli atente al Il’lja-Aki, kiu pli ofte kaj ofte aludadis, ke li eldiros ion tre gravan, kiam li atingos sian vivapogeon, kiam li transiros en la alian mondon.

“Homo, atinganta la lastan vivkulminon, eldiras gravafegon”, li elbuŝigis iam. “Ne preterlasu, nepo, mian gravegan vorton.”

Il'ja-Aki estas sendube la lasta vera manso. Kun li foriras multo. Kaj kvankam Sergej estas tute alia manso, tamen li havas ion de la avo. Sed ĉu ne tial? Se tial, li devas do koni kaj konservi legendojn de la praavoj, kaj samtempe konscii, ke li kreas per propraj manoj novon kaj donacas al la homoj fajron kaj varmon de la tero.

El la ruslingva libro "Sini veter kaslanija" (Moskva, 1985) esperantigis Enn Ernits

Rimarkoj

- (1) Juvan Ŝestalov (naskiĝis en 1937) – mansa kaj ĥanta verkisto, kiu publikigas siajn poemojn, rakontojn kaj infanlibrojn pri vivo kaj mitologio de nordaj popoloj. Li verkas en la mansa kaj rusa lingvoj. Mansoj kaj ĥantoj estas etaj parencaj finn-ugraj popoloj (nombreco respektive 8000 kaj 20000) en la Okcidenta Siberio, inter Uralo kaj la malsupro de la rivero Ob.
- (2) Torum – ĉiela dio en la religio de ĥantoj kaj mansoj.
- (3) Sorni-nai – Ora Virino (en la mansa lingvo).
- (4) Zolotaja baba – Ora Virino (en la rusa lingvo).
- (5) Sasanidoj – reĝodinastio en Irano (227–651). Dum lia regado ekzistis altnivela dekorativarto, al kies belegaj ekzemploj apartenis ankaŭ arĝentaj pladoj kaj kalikoj, ornamitaj per fantaziaj kaj mitologiaj animalfiguroj.
- (6) Transkama – situanta malantaŭ Kama – riverbranĉo (longa je 1800 km) de Volga en la Eŭropa parto de Rusio.
- (7) Snorri Sturluson (1179–1241) – islanda kronikisto kaj politikisto. Li verkis historion de de Norvegaj reĝoj, konsistantan el 16 sagaoj.
- (8) Horezmo – antikva regno (4a jarcento aKr – 1220) en la malsupro de la rivero Amu-Darja en la Centra Azio.
- (9) Ĉuvaŝoj – turk-tatara popolo (nombreco pli ol 1, 8 milionoj) ĉe la rivero Volga en Eŭropa parto de Rusio.
- (10) Jermak (mortis en 1585) – atamano de kozakoj ĉe la rivero Volga. Li estas unu el kruelaj konkerantoj de aborigenoj en la Okcidenta Siberio.

NOTTURNO

Friedebert Tuglas

La nokto estas hela. La blanka nebulo leviĝas kvazaŭ lakto el markoloj ĉe la insularo (1), ĝi pendas super la humidaj rokoj.

Blanka estas la kastelo de Kastelholm. Ŝtoniĝinta kalkotavolo kovras ĝin kvazaŭ prujno. Freŝa ŝenoprazo kreskas sur ĝiaj ŝtupoj, ĝiaj muroj estas enradikiĝintaj en la terprofundo.

Tiel Kastelholm staras diste en la interno de la insularo. Forgeso somnolas inter ĝiaj muroj, silento rigardas el la turfenestroj kaj ĝia rustiĝinta ventoflago indikas pasintecon.

En la hela nokto mi sidas sur la ŝtuparo de Kastelholm. La malebenaj ŝtonŝtupoj kondukas suben al herboplena vojeto. Malantaŭ mia dorso staras la muroj kun pezaj ferporoj.

La nokto estas hela. La nebula krepusko senmoviĝas super la nigra akvo kaj dormantaj montetoj. Laodoro de florantaj trifolioj disvastiĝas de pinoj kaj sovaĝaj ĉerizoj.

Silento kaj forgeso dormas en la fenestraj aperturoj de la kastelo. Memoroj kaj revoj fluktuas sur ŝtonoj supren kaj suben.

*

Griza maljunulo venas, apogante sin je junipera bastono, preter briletanta ŝoseo de Saltvik. Grandegaj bovoj, brido surkole, paŝas malantaŭ li, la unua bovo neĝoblanka, la alia karbonigra, kvietaj kaj falintaj en pensojn. Kaj eta knabo kun ruĝa ĉapelo pelas la bovojn.

Ili haltas antaŭ la kastelo kaj mi demandas:

“Avo, por kio estas ĉi-tiu kastelo?”

“Ĉi-tie la reĝo Erik (2) estas karceregita!” respondis la avo solene.

“Kial do li ne estas liberigita? Ĉu li ne havas filon, ĉu li ne havas fraton, kiu batalliberigus lin?”

“Li havas fraton, sed la frato mem enkarcerigis lin!”

“Avo!” diras la knabeto. “Vi ja estas forgesinta: la reĝo Erik estas jam delonge mortinta, kaj lia frato estas mortinta, kaj ĉiuj ajn reĝoj estas mortintaj! En la kastelo loĝas nur vespertoj, grandaj nigraj vespertoj!”

“Knabo, knabo!” suspiras la maljunulo zorge, sian kapon skuante. “Mi preĝigas vin dekoble en la monakejo de Lemböte.”

“Avo,” ridas la knabo. “Perdiĝinta estas la monakejo de Lemböte. Vi ja memoras, ke kiam ni vizitis ĝin lastfoje, iu granda lacerto varmigis sin en sunbrilo sur la ŝtono, kie iam situis altaro. Nur ruino staras tie kaj malantaŭ la ruino dormas la maro.”

Sed la maljunulo mallevas zorgeme sian kapon kaj suspiras:

“Kion signifas ruino, kion signifas lacertoj! Nenio ŝanĝiĝas, perdiĝas, ni ekscias nenian novaĵon. Ekzistas nek komenco, nek fino. Kion scias vi, kion scias lacerto kaj vesperto! Sed vi venas kaj opinias, ke la maljunaĵo

estas foririnta, ke maljunaĵo estas vin timinta, ke vi estas venkinta maljunaĵon. La maljunaĵo neniam mortas, neniam foriras, neniam perdiĝas! La maljunaĵo estas venkanto, ne junaĵo. Ĉar kiu estas iam aŭdinta ke maljunaĵo estas juniĝinta, sed ĉiu junaĵo vole-nevole maljuniĝas. Ĉe ĉiu vojo, kiun la juna homo estas trapasanta, la maljunulo jam sidas por akcepti lin, li sidas ĉe ĉiu vojkrucio. Kion vi scias pri tio, kion scias lacerto aŭ kion scias vesperto pri tio – vi ĉiuj, kiuj alvenas al mi!”

La kapo de la maljunulo kliniĝas zorgeme kaj la revantaj bovoj rigardas suben. Nur la knabo rigardas per gapaj okuloj en nebulon super la bovoj kaj la maljunulo.

Kaj tiam ili ekpaŝas kviete en la direkto de Bomarsund. La ĝiboj de la grandegaj bovoj nigras palpebrumdaŭre en la verdeta ĉielo sur la montopinto kaj post tio eĉ ili perdiĝas kiel fantomoj en la nebulo kaj lontano.

*

Silento kaj forgeso dormas en fenestraperturoj de la kastelo. Iu griza floro kreskas inter du dormantaj ŝtonoj. Ĝi estas la floro de memoroj.

La nokto estas hela. Nebulo leviĝas desur la maro Lumpar, ĝi fluktuas kvazaŭ vualo super humidaj rokoj.

1907

Esperantigis Enn Ernits

Rimarkoj

- (1) La agadloko de la rakonteto “*Notturmo*” estas la Alandaj insuloj en la Balta maro. Tie la estona verkisto Friedebert Tuglas (1886–1971) kaŝis sin kiel politika emigranto.
- (2) Erik – la sveda reĝo Erik, la 14-a (1533–1577).

AL A. P. KERN

Aleksandr S. Puŝkin

Memoras mi pri temp' tenera,
Dum vi aperis antaŭ mi,
Kiel vizio efemera
Kaj kiel pura belgeni'

En la langvor' de trist' senĉesa,
En la angor' de bru-babil',
Aŭdiĝis via voĉ' karesa,
Vidiĝis via ĉarma bild'

Sub prem' de temp' kaj ŝtorm' ekscesa
Disiĝis mia reva mild'
Forgesis mi pri voĉ' karesa,
Pri via elĉiela bild'

En la ekzila atmosfero
Vegetis mia vivodram',
Sen adorato, sen espero,
Sen viv', sen larmoj kaj sen am'

Vekiĝ' al koro venis vera.
Vi reaperis antaŭ mi,
Kiel vizio efemera
Kaj kiel pura belgeni'

La kor' ekstazas en libero,
Por ĝi aperis ree jam
Kaj adorato, kaj espero,
kaj viv', kaj larmoj kaj la am'

Tradukis el la rusa Boris Kolker (Usono)
la 30-an de novembro 2002

VARIAĴOJ

BRIGŬO

Marko Kolk

Multegas diversaj hobiaj. Unu el ili estas la kartludo *bridge*. La brigŭon oni ludas kvarope, paro kontraŭ paro, per 52 kartoj. Tiu ludo estas sufiĉe disvastiĝinta en la mondo. En la eksa Sovetio ĝi estis nefavorata, sed en Estonio oni ludis la kartludon tamen kontinue kaj pli-malpli sukcese. Estis tempo, kiam la estonaj ludantoj estis la plej sukcesaj en Sovetio.

En la jaro 1994 estis en Estonio proksimume 500 aktivaj ludantoj, unuiĝintaj proksimume en pardeko da kluboj. La plej grandaj brigŭo-centroj estas en Tallinn, Tartu, Rakvere, Pärnu kaj Viljandi.

Komence de la 90-aj jaroj ni ne povis, kompare kun la 80-aj, partopreni eksterlandajn aranĝojn pro ekonomiaj kaŭzoj, sed la estonaj brigŭoturnirojn ĉiam partoprenis finnoj kaj svedoj.

La plej grandaj turniroj en Estonio, kie kolektiĝas ĉiujare plejmulto de sukcesaj ludantoj, estas: Tallinna brigŭofestivalo (maje), Tartua novjarturniro, "Boatisto de Viljandi" (aŭguste), pokala konkurso por estonaj ludparoj en Pärnu, "Radiomasto de Tŭri" (marte), majstrokonkursoj en Rapla, Suure-Jaani, Järva-Jaani, Vŭhma ktp.

La en kelkaj etapoj aranĝata "Viru bridge" formiĝas en apartan konkurson, ĝi okazas somere proksime de Rakvere dank' al interesitoj kaj financhelpantoj kaj tie estas altnivela trofearo kiel en Okcident-Eŭropaj turniroj.

La konata brigŭokorifeo Zia Mahmoud el Pakistano petis mondajn gvidludantojn karakterizi per unu vorto idealan brigŭludanton. Li ricevis tre diversajn opiniojn kurantajn de psikologio ĝis logiko kaj de bonkoreco ĝis malamo, sed tre interese: neniuj menciis matematikon. Vere, en ĉiu koloro estas 13 kartoj – sufiĉas, se oni scipovas kalkuli ĝis 13!

Unu el la plej bonaj akiroj de estonaj brigŭludantoj estas certe la dua loko en la Usona majstroturniro en la 80-aj jaroj. Tie partoprenis la brigŭistoj Hillar Sula kaj Ain Otstavel, kiuj ambaŭ povus fariĝintaj pli riĉaj je 20 000 dolaroj, se la viroj estus partoprenintaj per sia propra mono. Sed la trofeon ricevis ilia financhelpanto el Ameriko.

Do, la brigŭado principe povus esti ankaŭ profesio.

La plej supran titolon *World Master* akiris la estonaj viroj Laanemäe kaj Levenko, kies necesa kvanto da punktoj estis akirita nur en kelkaj internaciaj turniroj. *World Master* estas honora titolo, kiu ne signifas ankoraŭ la veran mondmajstrecon, sed la akiritan nivelon.

1994

Rimarko

TES organizis 1993 amasan partoprenon en la 78-a Universala Kongreso, Valencia, Hispanio. La longa turismado iris tra Sud-Germanio. Estis interkonsentite, ke ni trafos Marko kaj lian fraton Marek en Nürnberg. Ili havis ie briĝturniron. Sed pro miskompreno (mankis ankoraŭ mobilaj telefonoj!) ni ne trafis niajn studentojn, postlasis Parizan telefonnumeron kun propono renkontiĝi sub la *Eiffel*-turo kaj forveturis. Ni vere renkontis la amikojn sub la turo. Ili persekutis nin per aŭtostopo, telefonis al s-ro Ilmar Raag, kiu vojaĝis en nia aŭtobuso por studi en Parizo (I. Raag estas nun ĉefdirektoro de la Estona Nacia Televizio; dankon al li pro la brila ekskursgvidado!), kaj atingis nin helpe de li antaŭ ol ni lasis Parizon.

Madis Linnamägi

**BIBLIOGRAFIO DE LA ESPERANTO-KLUBO DE
TARTU EN 1979–1988**

La jaro 1979 signifis por Tartu komencon de la nova periodo, kiam la loka Esperanto-movado konsiderinde ekintensiviĝis. La bibliografio respegulas librojn kaj artikolojn (eĉ mallongajn, krom kurtaj reklamajoj), ligitajn iel-ajn kun la Esperanto-Klubo de Tartu (EKT) en 1979–1988. En la lastmenciita jaro EKT ekagadis denove sub la nomo de la Tartua Esperanto-Societo kiel en 1921–1940.

La bibliografio konsistas el tri partoj:

A. Libroj, artikoloj kaj tradukoj de klubanoj;

B. Verkoj, redaktitaj fare de klubanoj;

C. Verkoj de neklubanoj pri membroj kaj agado de EKT.

Ĉiuj libroj kaj artikoloj estas ordigitaj alfabete laŭ aŭtoroj, verkoj de iu-ajn aŭtoro enviciĝas kronologie. La kirilaj literoj estas transliteritaj per modifita internacia latina alfabeto, uzante nur Esperantajn ĉ, ĵ kaj ŝ. Titoloj de eston-, latv- kaj litovlingvaj artikoloj estas tradukitaj ankaŭ en Esperanton. La bibliografio enhavas referencojn al artikoloj kaj libroj, kiuj pritraktas vivon kaj agadon de TES-anoj.

Ĉi-tiu bibliografio ne enhavas verkojn de prof. Aleksandr Duliĉenko, ĉar li havas en "Cejano" apartan bibliografion (vd.).

En kompilado de la bibliografio al mi helpis Lehte Kangur, Elisabeth Laas, doc. Leida Leivategija, Madis Linnamägi, Asta-Agnes Marand, Eda-Merike Pelt kaj Liidia Pettai (nomoj en la alfabeto ordo), al kiuj mi esprimas sinceran dankon pro la kunlaboro.

Certe la bibliografio estas mankhava, ĉar precipe mallongaj gazetartikoloj mankas en oficialaj bibliografiaĵoj kaj estas malfacile troveblaj. Tial la kompilanto estas dankema pro ĉiu kompletigo.

Ĉi-sube estas uzitaj la mallongigoj:

Ed = Edasi. Tartu; **EF ASE** = Estona Filio de Asocio de Sovetiaj Esperantistoj; **EKT** = Esperanto-Klubo de Tartu; **IT** = Interlingvistika Tartuensis. Tartu; **K** = Kommunist. Valga; **KK** = Keel ja Kirjandus. Tallinn; **NH** = Noorte Hääl. Tallinn; **NÕ** = Nõukogude Õpetaja. Tallinn; **otv. red.** = otvetstvennyj redaktor; **PA** = Põllumajanduse Akadeemia. Tartu; **rec.** = recenzo; **red. kol.** = redakcionnaja kollegija; **res.** = resumo; **rez.** = rezjume; **TGU** = Tartuskij gosudarstvennyj universitet.

A. Libroj, artikoloj kaj tradukoj de klubanoj

Ariste, P. Puteŝestvie v slovo: [Puti vyhoda iz Vavilonskogo stolpotvorenija]. – Nauka i religija. Moskva, 1980. N 1. S. 17–19.

– Esperanto – fremdlingvo por ĉiuj. – Paco. Sofio, 1981. N-ro 2. P 7–8.

– Liva poezio en Esperanto. – IT 1983. P 83–88. Res.. rusa.

Duliĉenko, A. D., vd. apartan bibliografion.

Ernits, E. Esperanto looja austuseks [= Por honorigi la kreanton de Esperanto]. – Ed. 19.12.1979. Lk. 4.

– Jaapani ohtu [=Japana vespero]. – Ed. 27.02.1980. Lk. 1.

– Esperantosündmus [= E-evento]. – Ed. 18.05.1980. Lk. 2.

– Külas olid Leningradi esperantistid [= Vizito de Leningradaj esperantistoj]. – Ed. 23.05.1980. Lk. 4.

– Esperantoohtu [= E-vespero]. – Ed. 19.06.1980. Lk. 3.

– Esperanto kunligas urbojn: [= Vizito de Leningradaj esperantistoj].

– Bulgara Esperantisto. Sofio, 1980. N-ro 7/8. P 30.

– Esperantouudiseid [= E-novaĵoj]. – Ed. 14.11.1980. Lk. 8.

– La esperantistoj celebris la jubileon de Tartu. – Bulgara Esperantisto. Sofio, 1980. N-ro 12. P 14.

– Esperantosõnumeid [= E-novaĵoj]. – Ed. 17.06.1981.

– [= Èrnits, È.] V Tartuskom klube èsperantistov. – Informacionnyj bjulleten' Associacii sovetskih èsperantistov. Moskva, 1981. N 2/3 (9/10). S. 14–15.

– O deĵatelnosti Tartuskogo akademiĉeskogo kluba èsperantistov. – IT. 1982. Vyp. 1. S. 187–194. Rez.: èsp.

– Votoj kaj ijoroj. – Amikeco. Vilnius, 1982. N-ro 48. P 13–15.

– Esperantouudiseid [= E-novaĵoj]. – Ed. 24.04.1983. Lk. 5.

– Eesti esimene pääsuke interlingvistika vallas [= La unua interlingvistika verko en Estonio]. – KK. 1983. Nr. 4. Lk. 212–214. – Rec.: IT. 1982. Vyp. 1. 200 s.

– Esperantoklubis [= En E-klubo]. – Ed. 22.10.1983. Lk. 8.

– Konverents "Plaankeeled: tulemused ja perspektiivid" [= La konferenco "Planlingvoj: rezultoj kaj perspektivoj"]. – KK. 1988. Nr. 4. Lk. 254–256.

– [= Èrnits, È.] B. Ojason i grammatika èsperanto. – Planovye jazyki. Tartu, 1988. S. 44–47.

Javoš, B. Tartu Esperantoklubis [= En la E-Klubo de Tartu]. – Ed. 23.10.1979. Lk. 5.

Joassoone, R. Esperantokeelne etendus [= E-lingva teatraĵo]. – Ed. 19.03.1980.

– Esperanto keele õpetajaks! [= Estiĝi E-instruisto!]. – Koit. Põlva, 21.06.1980. Lk. 3.

– Esperanto uudiseid [= E-novaĵoj]. – Koit. Põlva, 5.05.1983. Lk. 3.

- Kasemets, A.** Bulgaaria õhtu esperantoklubis [= Bulgara vespero en la E-klubo].
 – Ed. 27.10.1981. Lk. 4.
 – Ühendav keelehuvi [= Unuiga lingvointereso: E-agado en la urbo kaj distrikto de Tartu]. – Ed. 15.12.1981. Lk. 4.
 – Koos olid noored esperantistid [= Kunestis junaj e-istoj]. – Ed. 16.06.1982. Lk. 3.
 – Esperantoklubi alustas [= EKT komencis sian novan sezonon]. – Ed. 25.09.1982. Lk. 1.
 – Esperantopäevad [= E-tagoj en Tartu]. – Ed. 5.11.1982. Lk. 4.
 – Esperantoklubis [= En EKT]. – Ed. 26.09.1984. Lk. 8.
 – Esperantistid kartulipõllul [= E-istoj sur la terpomkampo]. – Ed. 31.05.1985. Lk. 1.
- Kirm, A. A., Avaste, O. A., Laas, E. A., Kikas, K. A., Teetsov, E.** La aplikado de la elektrokemiaj metodoj en la purigado de uzita akvo. – Ekologizacija na selskoto stopanstvo = Ekologizo de agrikulturo: Naučno-praktičeska konferencija: [Resumoj:] Ekologio kaj agrikulturo. Jambol, 1985. P. 25–27
- Kukk, T. E.** Ob odnom zabytom periode dviženija za meždunarodnyj jazyk v Estonii: (volapjuk v Estonii). – IT. 1982. Vyp. 1. S. 177–186. Rez.. Esp.
- Langsepp, O.** Esperantole roheline tee [= Verda vojo al E-o]. – Ed. 28.06.1979. Lk. 6.
- Laumets, K.** [Luuleõhtu K. Kanguriga = Poezivespero kun K. Kangur]. – Ed. 26.10.1985. Lk. 4.
- Leivategija, L.** Pri protektado de la kulturplantoj. – Sciencia Revuo. 1979. Vol. 30, n-ro 2 (134). P. 77–81.
 – La kokcinoj. – Sciencaj Komunikaĵoj. Budapest, 182. P. 4–6.
 – Teadus ja esperanto [– Scienco kaj E-o]. – PA. 28.04.1983. Lk. 3.
 – Ühest uuest akadeemiast [= Pri nova akademio: Akademio Internacia de la Sciencoj]. – PA. 13.06.1985. Lk. 1.
 – Pri la pomtortriko kaj la eblecoj de lukto kontraŭ ĝi. – Estonto de Ekologio. Svištov; Sofio: Bulgara Ekologia Societo; Bulgara E-ista Asocio, 1986. P. 223–228.
- Linnamägi, A.** Tartu Esperantoklubis [= En EKT]. – Ed. 18.01.1980. Lk. 3.
- Linnamägi, M.** Esperantistid alustavad lahtise koosolekuga [= E-istoj ekagadas per publika kunsido]. – Ed. 14.10.1979. Lk. 2.
 – Esperantokursus [= E-kurso: Anonco]. – K. 24.06.1980. Lk. 4.
 – Esperantot õpetajatele [= E-o por instruistoj]. – Ed. 29.07.1980. Lk. 3.
 – Õpetajad õpivad esperantot [= Instruktoroj lernas E-on]. – NÕ. 6.09.1980. Lk. 4.
 – Esperantoklubi uus hooaeg [= Nova sezono de EKT]. – Ed. 27.09.1980. Lk. 8.

- . Tartu Esperantoklubi [= EKT· agado en 1979–1980]. – Ed. 14.10.1980. Lk. 1.
- Esperanto keele näidistund [= Modelleciono de E-o]. – NÕ. 28.02.1981. Lk. 4, foto.
- . Mängiti “Hamletit” [= “Hamleto” estis prezentita]. – Ed. 3.04.1981. Lk. 3.
- . Esimene väitekiri veterinaaria ajaloo alalt [= La unua disertacio pri historio de la veterinario: ankaŭ pri E-agado de E. Ernits]. – Ed. 29.05.1981. Lk. 1.
- . Noored esperantistid kohtusid Helmes [= Junaj e-istoj renkontiĝis en Helme]. – NÕ. 25.07.1981. Lk. 4.
- . Enne koostöölepingu allakirjutamist [= Antaŭ subskribo de la kontrakto pri kunlaboro: Pri A. Skupas.]. – Ed. 30.12.1981. Lk. 5.
- . [= Linnamjagi, M. M.] Ob “Informacionnom bjulletene ASE” – IT. 1982. Vyp. 1. S. 195–198. Rez.: ĉsp.
- . Taidlusvõistlus “Kannel” [= Amatorarta konkurso “Kannel”]. – Ed. 1.06.1982. Lk. 5.
- . Esperanto-olümpiaad [= E-olimpiado]. – Ed. 15.07.1982. Lk. 4.
- . Esimest semestrit professor [= Profesoro ekde tiu-ĉi semestro: Pri A. Duliĉenko]. – Ed. 5.10.1982. Lk. 4.
- . Esperantosuvi Tartus ja Alatskivil [= E-somero en Tartu kaj Alatskivi: E-konkurso “Kannel” kaj kunveno de junaj e-istoj]. – Ed. 1.09.1983. Lk. 4.
- . Wortbildung einer Plansprache und einer Nationalsprache verglichen: (anstatt einer Rezension]. – IT. 1984. Bd. 3. S. 109–114. Zusammenfassung: Russ. –. Esperanto, sōpruse sild [= E-o, ponto de amikeco]. – Ed. 20.05.1984. Lk. 5.
- . Ŭpime keelt kirja teel: [Ni eklernu la lingvon E-on perletere]. – Koit. Põlva, 20.11.1984. Lk. 4.
- . [= Linnamjagi, M. M.] “Esperanto – most družby”: [Slet molodyh esperantistov v gorode El’va]. – Vpered. Tartu, 19.02.1985. S. 4.
- . Rahulainel [= Sur la ondo de paco]. – Ed. 28.10.1987. Lk. 1.
- Marand, A.-A.** Noorte esperantistide kokkutulek [= Renkontiĝo de junaj e-istoj en Helme]. – Ed. 12.07.1981. Lk. 2.
- . Võisteldi esperantos [= Oni konkursis en E-o: E-tagoj en Tartu (konkursoj, olimpiado)]. – NÕ. 24.05.1986. Lk. 2.
- . Ŭhendab rahu ja sōprus: Noorte esperantistide kokkutulek [= Unuigas la paco kaj amikeco: Renkontiĝo de junaj e-istoj en Elva]. – Ed. 7.08.1986. Lk. 1.
- . Ŭpilasesperantistide kokkutulek [= Renkontiĝo de E-lernantoj en Elva]. – NÕ. 9.08.1986. Lk. 3.
- Pettai, L.** Esperantistide konverents [= Konferenco de e-istoj: Kunsido de Estona Filio de ASE en Tartu]. – K. 19.12.1981. Lk. 2.

– Esperantopäevad Tartus [= E-tagoj en Tartu]. – K. 2.06.1983. Lk. 2.

– Kaheksa päeva Alatskivil [= Ok tagojn en Alatskivi: La 3-a renkontiĝo de junaj e-istoj]. – NH. Tallinn, 7.07.1983. Lk. 1.

– Ĥpilasesperantistid töö- ja puhkelaagris Alatskivil [=Labor- kaj ripoztendaro de E-lernantoj en Alatskivi]. – K. 14.07.1983. Lk. 2.

– Uus elulõngasort [= Nova klemalspeco “Esperanto”]. – K. 5.09.1985. Lk. 4.

– Eesti õpilasesperantistide 5. kokkutulek [= La 5-a renkontiĝo de E-lernantoj de Estonio en Elva]. – K. 16.08.1986. Lk. 2.

– Esperantistid Leedumaal [= E-istoj en Litovio: La 23-a Baltlanda E-ista Tendaro]. – K. 9.08.1986. Lk. 4.

– Kokkutulek Elvas [= Renkontiĝo en Elva]. – Säde. Tallinn, 3.09.1986. Lk. 1.

– Koos olid õpilasesperantistid [= E-lernantoj kunestis en Tartu]. – K. 26.11.1987. Lk. 2.

– “Esperanto” – K. 7.04.1988.

– Esperantistid Eestimaal [= E-istoj en Estonio: La 25-a Baltlanda E-ista Tendaro en Tallinn]. – K. 30.08.1988. Lk. 2.

Põder, E. Esperanto-huvilistele [= Por E-interesantoj]. – Ed. 5.12.1987. Lk. 6.

Tulev, I. Heia, heia!: Võistlusreportaaž [= Hei, hei!: Raporto pri konkurso: Beletraĵo, enhavanta E-tekston]. – Ed. 8.03.1983. Lk. 8.

Ülikoolilinn Tartu [= La universitaturbo Tartu] = Tartu – oppidum universitatis:[Urbokarto] / Artistoj: E. kaj O. Soans; kompilantoj: T Ilomets kaj H. Piirimäe; konsultanto: R. Kivi. En la lingvoj estona, rusa, germana, angla, franca, finna, sveda kaj Esperanto. E-traduko: **Dagmar Siitam**. Tartu, 1982. 88,5 x 58 cm.

B. Verkoj, redaktitaj fare de klubanoj

Interlinguistica Tartuensis:

– **Vyp. 1:** Aktual'nye problemy sovremennoj interlingvistiki: Sbornik v čest' semidesjatiletija akademika Paulja Aleksandroviča Ariste / Otv. red. A. D. Duličenko; red. kol.: V P. Grigor'ev, A. D. Duličenko, S. N. Kuznecov, M. Linnamjagi, P. Nurmekund, S. V. Smirnov, H. Yim. Tartu, 1982. 200 s. (Učenyje zapiski TGU, 613).

– **Vyp. 2:** Teorija i istorija meždunarodnogo jazyka / Otv. red. A. D. Duličenko; red. kol.: P. Aristè; V P. Grigor'ev, A. D. Duličenko, S. N. Kuznecov, M. Linnamjagi, P. Nurmekund, S. V. Smirnov. Tartu, 1983. 124 s. (Učenyje zapiski TGU, 644).

– **Vyp. 3:** Istorija i sovremennoe sostojanie interlingvistiki / Otv. red. i red. kol. te že, čto u vyp. 2. Tartu, 1984. 184 s. (Učenyje zapiski TGU, 671).

– **Vyp. 4:** Voprosy obščej i častnoj interlingvistiki / Otv. red. i red. kol. te že, čto u vyp. 2, tol’ko bez S. V. Smirnova. Tartu, 1987. 160 s. (Učenyje zapiski TGU, 775).

– **Vyp. 5:** Interlingvističeskaja teorija i praktika meždunarodnogo vspomogatel’nogo jazyka / Otv. red. i red. kol. te že, čto u vyp. 4. Tartu, 1988. 184 s. (Učenyje zapiski TGU, 791).

Planovyje jazyki: Itogi i perspektivy: Tezisy dokladov konferencii po interlingvistike (Tartu, 22–24 oktjabrja 1987) / Otv. red. A. D. Duličenko. Tartu, 1988. 88 s.

C. Libroj kaj artikoloj de neklubanoj

[**Anonimulo**]. Mihkel Aul: In memoriam. – PA. 23.10.1980. Lk. 4.

[–]. Teadaanded [= Anoncoj: Pri E-kurso por pedagogoj]. – NÕ. 31.05.1980. Lk. 4.

[–]. Hei, esperantohivilised [= He, interesiĝantoj pri Esperanto]. – PA. 10.10.1985. Lk. 3.

Arras, M. EÕM talvel [Tačmento de Estonaj Gelernantoj: Ĝi kunsidis en la ejo de EKT]. – Ed. 8.02.1986. Lk. 1.

Butin, A. Medal’ za ĕesperanto: [Ĕesperanto-olimpiada v Tartu]. Jaroslavl’, 8.05.1983. S. 4.

Dofša, R. Pasirode sekmingal [= Okazis io sukcesa: I. Ĉirvinskaite gajnis ĉefpremion en la konkurso “Kannel”]. – Darbas. Pasvalys, 17.05.1983. P. 1

Hanson, R. Neli kŭsimust kullassepale [= Kvar demandoj al orafiŝto: Pri Karl Nõmmoja]. – Ed. 7.01.1981. Lk. 3.

Heinsoo, H. Neljas lend [= La 4-a kurskolegaro: 13 finstudis la Popolan Universitaton de Tartu]. – Ed. 24.05.1981. Lk. 1.

Har’kovskij, A. Mužčina, o kotorom rasskazyvajut legendy [= P. Aristè]. – Leninec, 1.11.1979 [To že na baškirkom jazyke].

–. [= Ĥarkovskij, A.]. Kiu scias dekojn da lingvoj [: Pri P. Ariste]. – Hungara Vivo. Budapeŝt, 1980. N-ro 2 (90). P. 57–58.

–. “Liŝ’ slovu žizn’ dana...”: Etjudy o buduščem [: P. Aristè]. Moskva, 1980. N 11. S. 18–19

Ilisson, L. Ŭle lăve [= Trans la sojlon: Ankaŭ pri la Tartua Laborista E-o kaj Kultura Societo]. – Ed. 6.06.1980. Lk. 6.

Joosti, H. Lŭli: Pariisist ja Nuustakust [= Lŭli: Pri Parizo kaj Nuustaku: Pri L. Markus]. – NH. 20.11.1981. Lk. 2.

Kalasauskaite, A. Saluton, amikoj! [: Kunveno de junaj e-istoj en Helme]. – Moksleivis. Vilnius, 1983. N 2. P. 27.

Kaljusaar, A. Interlingvistikapăeval [= En la tago de interlingvistiko: La 70-a jubileo de EKT]. – Harju Elu. Tallinn, 19.04.1984. Lk. 3.

Karro, J. Teised meist [= Fremduloj pri ni: Pri P. Ariste en baŝkir-kaj ruslingva “Leninec” laŭ A. Ĥarkovskij]. – Ed. 20.11.1979. Lk. 5.

- Kevvai, L.** Tāna Noortemajas “Sõprus” [= Hodiaŭ en la junulardomo “Sõprus”. Ankaŭ pri EKT]. – Ed. 6.01.1985. Lk. 5.
- Korĵenkov, A. V.** Informilo por interlingvistoj [: Rec. pri IT]. Varsovio, 1985. Kajero 5. P 7–9.
- Kuldvere, G.** Kaks külastust: [...] Bulgaaria ökoloog Tartus [= Du vizitoj: /.../ La bulgara ökologo en Tartu: Pri Ĥ. Marinov]. – Ed. 26.10.1984. Lk. 1.
- Kruus, R.** Üksikasjalik inventuur [= Detala inventarigo: Rec. pri Duliĉenko, A. D. Sovetskaja interlingvistika: (Annotirovannaja bibliografija za 1946–1982 gg. Tartu: TGU, 1983]. – KK. 1984. Nr. 2. Lk. 118–119.
- Kuse, R.** Freundschaftswoche der Esperantisten: [Ĝin partoprenis Madis Linnamägi]. – Schweriner Volkszeitung. 23.09.1987 S. 8.
- Kuuli, O.** Sündinud ja võidelnud Tartus [= Li naskiĝis kaj batalis en Tartu: Pri E. Lepik]. – Ed. 13.11.1984. Lk. 6.
- Leht, V.** Asutati Eesti osakond [= EF ASE fondita: Ankaŭ pri EKT]. – NÕ. 9.05.1980. Lk. 4.
- Liepiņš, A.** Esperanto klubos konkurss “Kannel” [= La konkurso “Kannel” de E-kluboj]. – Stars. Madona, 24.05.1983. Lp. 4.
- Maadla, J.** “Interlinguistica Tartuensis”: [Rec.]. – Tartu Riiklik Ülikool. Tartu, 15.11.1985. Lk. 3.
- Meier, G. F.** [Rec. pri IT]. – Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung. Berlin, 1986. Bd. 36, H. 4. S. 517–518.
- Merisalu, E.** Ōpilaste esperantistide teine kokkutulek [= La 2-a kunveno de lernantaj e-istoj en Helme]. – Ühistöö. Rapla, 29.07.1982. Lk. 4.
- Muttik, S.** Pool sajandit esperantoga [= Dum duonjarcento kun E-o: Pri Eduard Lang]. – Ed. 6.03.1980. Lk. 6.
- Nigeev, Ju.** “Per Esperanto – por la mondpacu!”: [Intervjuo kun M. Linnamägi]. – Vpered. Tartu, 17.04.1986. S. 3.
- Ojalo, J.** Esperanto – mis see on? [E-o – kio tio estas? Ankaŭ pri historio de la E-movado en Tartu]. – NH. 26.04.1980. Lk. 2.
–. Esperanto [: La E-teatro de Leningrado en Tartu]. – KK. 1980. Nr. 8. Lk. 512.
- Palu, J.** Esperanto [: Pri E-kurso por pedagogoj en Tartu kaj P Ariste]. – KK. 1980. Nr. 9. Lk. 576.
- Pruler, A.** Esperantouudiseid [= E-novaĵoj: Ankaŭ pri la E-teatro de Leningrado en Tartu]. – K. 24.06.1980. Lk. 4.
- Ratassepp, E.** Esperanto [: E-movado en la mondo]. – Ed. 13.07.1979. Lk. 6.
- Raudsik, M.** Üks suvelaager [= Somertendaro en Alatskivi]. – Tee Kommunismile. Viljandi, 5.07.1983. Lk. 1.
- Rätsep, H.** Akadeemik Paul Ariste. Tallinn: Perioodika, 1980. 55 lk.
–. Akademiledamot Paul Ariste. Tallinn: Perioodika, 1980. 55 s.
–. Akateemikko Paul Ariste. Tallinn: Perioodika, 1980. 82 s.

– Paul Ariste: Akadémikus. Tallinn: Periodika, 1980. 54 l. [En la hungara lingvo].

– [= Rjatep, H.] Akademik Paul' Aristè. Tallinn: Periodika, 1980. 63 s.

Suurmets, A. ASE Eesti osakond: Esperanto-uudiseid [= EF ASE: Ankaü pri R. Joassoone]. – Koit. Põlva, 13.12.1980. Lk. 8.

Schubert, K. Debatinstiga kajero de sovetia interlingvistiko [: Rec. pri IT]. – Esperanto. Rotterdam, 1985. N-ro 4 (952). P. 72.

Zimmer, E. Lille tänaval ja Lille mäel [= En la strato kaj sur la monteto Lille: Pri ensemblo sub gvidado de E. Rätsepp; pri H. Pavel]. Ed. 19.05.1983. Lk. 1.

Referencoj al artikoloj kaj libroj pri klubanoj

Aul, Mihkel, vd [Anonimulo]. Mihkel Aul, 1980 (C); **Ariste, Paul**, vd. bibliografio de A. D. Duliĉenko; Ĥar'kovskij, A. Mužĉina, o katorom rasskazyvajut legendy, 1979 (C); Ĥarkovskij, A. Kiu scias dekojn da lingvoj, 1980 (C); Ĥar'kovskij, A. "Liŝ' slovu žizn' dana" 1980 (C); Karro, J. Teised meist, 1979 (C); Palu, J. Esperanto, 1980 (C); Rätsep, H. Akadeemik Paul Ariste, 1980 (C); Rätsep, H. Akademiendamot Paul Ariste, 1980 (C); Rätsep, H. Akateemikko Paul Ariste, 1980 (C); Rätsep, H. Paul Ariste: Akadémikus, 1980 (C); Rjatep, H. Akademik Paul' Aristè, 1980 (C); **Duliĉenko, Aleksandr**, vd. Linnamägi, M. Esimest semestrit professor, 1982 (A); **Ernits, Enn**, vd. Linnamägi, M. Esimene väitekiri veterinaaria ajaloo alalt, 1981 (A); **Joassoone, Riho**, vd. Suurmets, A. ASE Eesti osakond, 1980 (C); **Lang, Eduard**, vd. Muttik, S. Pool sajandit esperantoga, 1980 (C); **Linnamägi, Madis**, vd. Nigeev, Ju. "Per Esperanto – por la mondopaco!", 1986 (C); **Kuse, R.** Freundschaftswoche der Esperantisten, 1987; **Markus, Lüüli**, vd. Joosti, H. Lüüli: Pariisist ja Nuustakust, 1981 (C); **Nõmmoja, Karl**, vd. Hanson, R. Neli küsimust kullassepale, 1981 (C); **Pavel, H.**, vd. Zimmer, E. Lille tänaval ja Lille mäel, 1983 (C); **Rätsepp, Eda**, vd. Zimmer, E. Lille tänaval ja Lille mäel, 1983 (C).

Kompilis Enn Ernits

INTERLINGVISTIKAJ VERKOJ DE PROF. D-RO ALEKSANDR D. DULIČENKO

Mallongigoj

АСЭ = Ассоциация советских эсперантистов

ТГУ = Тартуский государственный университет

ТУ = Тартуский университет

1968

1. Дуличенко Ал. Универсальные языки. – Комсомолец Туркменистана, Ашхабад, 1968, № 41 (3590), 6 апреля, с. 4.

2. Дуличенко Ал. Как разрешить вавилонское столпотворение. – Комсомолец Туркменистана, Ашхабад, 1968, № 48 (3597), 23 апреля, с. 3.

3. Duličenko A. D. Kiel estiĝos universala lingvo? – Interlingvistika informa servo, Reinbek, 1968, n-ro 3, p. 38–39.

Rec.: Свадост, Э. Как возникнет всеобщий язык? – Москва, 1968. 287 с.

1969

4. Dulitschenko Al. Nova interlingvistika literaturo en Sovetunio. – Interlingvistika informa servo, Reinbek, 1969, n-ro 1, p. 13–15.

1970

5. Dulitschenko A. Universitata prelego pri interlingvistiko. – Interlingvistika informa servo, Reinbek, 1970, n-ro 3, p. 84.

1971

6. Dulichenko A. D. Interlinguistics in the USSR. – Eco-logos (Incorporating "Biophilist" Magazine and "International Language Reporter"), Denver, 1971, vol. 17, n-ro 61, p. 2, 15–16.

7. Dulichenko A. D. Rec.. R. Simeon. Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva na 8 jezika: hrvatsko-srpski, latinski, ruski, njemački, engleski, francuski, talijanski, španjolski. I–II. Zagreb: Matica hrvatska, 1969. – Interlingvistika informa servo, Reinbek, 1971, n-ro 2, p. 31–33. [Pri interlingvistikaj kaj esperantologiaj terminoj en la vortaro]

1972

8. **Duliĉenko A. D.** E. A. Bokarev (25.2.1904–11.3.1971): Nekrologo. – *Scienca revuo*, Beograd, 1972, vol. 23, n-ro 4 (96), p. 113–116. [Pri interlingvistika agado de prof. E. A. Bokarev]

9. **Duliĉenko A. D.** Nekrologo: Svadost (Istomin) Ermar Pavloviĉ. 3.3.1971. – *Interlingvistika informa servo*, Reinbek, 1972, n-ro 1, p. 21. [Pri interlingvistika agado de E. Svadost]

1973

10. **Duliĉenko A. D.** La lingvonimiko: (Ĝiaj esenco kaj problemoj). – *Scienca revuo*, Beograd, 1973, vol. 24, n-ro 2/3 (100/101), p. 83–90.

1975

11. **Doulitchenko A.** Rec.: A. Baziev, M. Isaiev. Iazyk i natsia: (La langue et la nation). Moscou, Ed. Naouka, 1973. 247 p. – *La Monda Lingvo-Problemo*, den Haag, 1975, vol. 5, n-ro 15, p. 184–189. [Pri interlingvistika aspekto de la verko]

1976

12. **Дуличенко А. Д.** Из истории интерлингвистической мысли в России. [I]. – *Проблемы интерлингвистики: Типология и эволюция международных искусственных языков* / Отв. ред. М. И. Исаев. Москва: Наука, 1976, с. 114–130.

1982

13. [Дуличенко А. Д.] Предисловие редактора. – *Interlinguistica Tartuensis 1*. Актуальные проблемы современной интерлингвистики: Сборник в честь семидесятилетия академика П. А. Аристэ. Тарту, 1982, с. 3–5 (*Ученые записки ТГУ*, 613).

14. **Дуличенко А. Д.** Академик П. А. Аристэ и интерлингвистика. – *Interlinguistica Tartuensis 1*. Актуальные проблемы современной интерлингвистики: Сборник в честь семидесятилетия академика П. А. Аристэ. Тарту, 1982, с. 6–14 (*Ученые записки ТГУ*, 613).

Res.. Akad. P. A. Ariste kaj interlingvistiko, p. 13–14.

15. **Дуличенко А. Д.** Интерлингвистика. – *Interlinguistica Tartuensis 1*: Актуальные проблемы современной интерлингвистики:

Сборник в честь семидесятилетия академика П. А. Аристэ. Тарту, 1982, с. 68–93 (Ученые записки ТГУ, 613).

Res.: La interlingvistiko, p. 93.

16. **Dulitšenko A.** Interlingvistika minevikust ja tänapäevast. – Keel ja Kirjandus, Tallinn, 1982, nr 6, lk. 288–295.

1983

17 **Дуличенко А. Д.** Советская интерлингвистика: (Аннотированная библиография за 1946–1982 гг.) / Под ред. акад. П. Аристэ. – Тарту: ТГУ, 1983. 88 с. Тираж 500 экз.

Res.: La soveta interlingvistiko: (Prinotita bibliografio de la jaroj 1946–1982), 88 p.

18. **Дуличенко А. Д.** О некоторых направлениях лингвопроектирования в современной интерлингвистике. – Interlinguistica Tartuensis 2: Теория и история международного языка. – Тарту, 1983, с. 3–20 (Ученые записки ТГУ, 644).

Res.: Pri kelkaj ĉefaj tendencoj de lingvoprojektado en la moderna interlingvistiko, p. 20.

19. **Дуличенко А. Д.** Концепция международного и всеобщего языка Э. К. Дрезена: (Фрагменты истории довоенной отечественной интерлингвистики). – Interlinguistica Tartuensis 2: Теория и история международного языка. Тарту, 1983, с. 89–121 (Ученые записки ТГУ, 644).

Res.: La koncepto de la internacia kaj tutmonda lingvo ĉe E. K. Drezen: (Unu fragmento el historio de la antaŭmilita soveta interlingvistiko), p. 121.

20. **Дуличенко А. Д.** Интерлингвистический аспект категории «межнациональный язык». – Русский язык – язык великого братства народов: Тезисы докладов и сообщений Республиканской научно-практической конференции (Ашхабад, 17–19 января 1984 года). Ашхабад, 1983, с. 38–39

21. **Дуличенко А. Д.** Интерлингвистические издания Тартуского университета. – Информационный бюллетень АСЭ, Москва, 1983, № 6–7 (33–34), с. 25.

22. **Duliĉenko A. D.** Interlinguistica Tartuensis II. – Informilo por interlingvistoj. (Centro de esploroj kaj dokumentado pri mondaj lingvaj problemoj de UEA. Eld. Akademia Centro Interlingvistika), Varsovio [Warszawa], 1983, kaj. 1, p. 14–15.

1984

23. **Дуличенко А. Д.** Обзор важнейших интерлингвистических изучений в СССР – Interlinguistica Tartuensis 3: История и

современное состояние интерлингвистики. Тарту, 1984, с. 3–39 (Ученые записки ТГУ, 671).

Res.. Revuo de la plej gravaj interlingvistikaj esploroj en Soveta Unio, p. 39.

24. [Дуличенко А. Д.] Несколько слов по поводу статьи Б. Г. Колкера «Вклад русского языка в структуру эсперанто». Interlinguistica Tartuensis 3: История и современное состояние интерлингвистики. Тарту, 1984, с. 107–108 (Ученые записки ТГУ, 671).

25. **Duliĉenko A. D.** Interlinguistica Tartuensis III. – Informilo por interlingvistoj, Varsovio / Warszawa, 1984, kaj. 2, p. 12.

1985

26. Дуличенко А. [К 80-летию академика Пауля Александровича Аристэ]. – Информационный бюллетень АСЭ, Москва, 1985, № 2–3 (51–52), с. 20–21.

1986

27. Дуличенко А. Д. К становлению интерлингвистики. – Fenno-Ugristica: Труды по финно-угроведению 13: Paul Ariste fennougristikakoolkond ja selle sidemed. = Финно-угроведческая школа Пауля Аристэ и ее связи. Тарту, 1986, с. 32–45 (Ученые записки ТГУ, 728).

Res.: Zur Entstehung der Interlinguistik, p. 44–45.

1987

28. Дуличенко А. Д. Лингвосоциокультурное движение и язык: (Об эсперантизмах в русском языке). – Interlinguistica Tartuensis 4: Вопросы общей и частной интерлингвистики. Тарту, 1987. с. 39–63 (Ученые записки ТГУ, 775).

Res.: Lingvosociokultura movado kaj lingvo: (Pri esperantismoj en la rusa lingvo), p. 63.

29. Дуличенко А. Д. Об интерлингвистической деятельности Э. Валя (с библиографическим приложением по данным «Kosmoglott» и «Cosmoglotta»). – Interlinguistica Tartuensis 4: Вопросы общей и частной интерлингвистики. Тарту, 1987, с. 87–117 (Ученые записки ТГУ, 775).

Res.. Pri la interlingvistika agado de E. de Wahl (kun bibliografia aldono laŭ "Kosmoglott" kaj "Cosmoglotta"), p. 117

30. Дуличенко А. Д. К принципам создания истории лингвопроектирования. – Serta gratulatoria in honorem Juan Régulo. II. Esperantismo. La Laguna: Universidad de la Laguna, 1987, p. 151–165.

Res.. Pri la principoj en kreado de la historio de la lingvoprojektado, p. 165.

31. Duliĉenko A. D. Cent jaroj provizis unikan modelon por la ĝenerala lingvistiko. – Esperanto, Rotterdam, 1987, n-ro 7–8 (979–980), p. 122–123.

32. Duliŝenko A. Uudisteos interlingvistika alalt: [Rets:]: D. Blanke. Internationale Plansprachen. Eine Einleitung. Berlin, Akademie-Verlag, 1985. 408 lk. – Keel ja Kirjandus, Tallinn, 1987, nr 3, lk 178–180.

33. Duliŝenko A. Esperanto 100: tehiskeel tegelikkuses. – Keel ja Kirjandus, Tallinn, 1987, nr 8, lk 480–487

34. [Дуличенко А. Д.] [Конференция по интерлингвистике «Плановые языки: итоги и перспективы» в ТГУ 22–24 X 1987]. Информационный бюллетень АСЭ, Москва, 1987, № 2 (60), с. 19–20.

1988

35. Duliĉenko A. D. Cent jaroj provizis unikan modelon por la ĝenerala lingvistiko. – Jubileo: Jarcento de Esperanto. Rotterdam: Universala Esperanto-Asocio, 1988, p. 61–62.

36. Dulichenko A. D. Esperanto: A Unique Model for General Linguistics. – Language Problems and Language Planning, Austin, 1988, vol. 12, N 2, p. 148–151.

Res.. Esperanto: Unika modelo por la generala [!] lingvistiko, p. 150.

37. Дуличенко А. Д. К истории и современному состоянию интерлингвистики. – Плановые языки: итоги и перспективы: Тезисы докладов конференции по интерлингвистике (Тарту, 22–24 октября 1987). Тарту: ТГУ, 1988, с. 3–7

38. Дуличенко А. Д. Интерлингвистика, ее значение и вклад в развитие общелингвистической теории. – Плановые языки: итоги и перспективы: Тезисы докладов конференции по интерлингвистике (Тарту, 22–24 октября 1987). Тарту: ТГУ, 1988, с. 35–40.

39. Дуличенко А. Д. Международный искусственный язык в практике: к столетию функционирования эсперанто. – Interlinguistica Tartuensis 5: Интерлингвистическая теория и практика международного вспомогательного языка. Тарту, 1988, с. 3–24 (Ученые записки ТГУ, 791).

Res.: Internacia konstruita lingvo en praktiko: okaze de la centjara funkciado de Esperanto, p. 24.

40. Дуличенко А. Д. Проекты всеобщих и международных языков: (Хронологический индекс со II по XX вв.). – Interlinguistica Tartuensis 5: Интерлингвистическая теория и практика

международного вспомогательного языка. Тарту, 1988, с. 126–162 (Ученые записки ТГУ, 791).

Res.: Projektoj de universalaj kaj internaciaj lingvoj: (Kronologia listo de la II jc. ĝis la XX jc.), p. 162.

1989

41. [Дуличенко А. Д.] Тартуская интерлингвистическая конференция "Плановые языки: итоги и перспективы" (22–24 октября 1987 г.) – *Interlinguistica Tartuensis* 6: Общая интерлингвистика и плановые языки. Тарту, 1989, с. 3–17 (Ученые записки ТГУ, 858).

42. Дуличенко А. Д. Интерлингвистика: сущность и проблемы. – *Interlinguistica Tartuensis* 6: Общая интерлингвистика и плановые языки. Тарту, 1989, с. 18–41 (Ученые записки ТГУ, 858).

Res.: La interlingvistiko: esenco kaj problemoj, p. 41.

43. Дуличенко А. Д. Рец.: Serta gratulatoria in honorem Juan Régulo. II. Esperantismo. La Laguna: Universidad de la Laguna, 1987. 790 p. – *Interlinguistica Tartuensis* 6: Общая интерлингвистика и плановые языки. Тарту, 1989, с. 174–176 (Ученые записки ТГУ, 858).

44. Дуличенко А. Д. Социоллингвистический аспект современной интерлингвистики: серия «Международная языковая коммуникация». – *Interlinguistica Tartuensis* 6: Общая интерлингвистика и плановые языки. Тарту, 1989, с. 176–181 (Ученые записки ТГУ, 858).

45. Дуличенко А. Д. [Интерлингвистическая конференция «Плановые языки: итоги и перспективы» в Тартуском университете]. – Вопросы языкознания, Москва, 1988, № 6, с. 154–157. В соавторстве с С. Н. Кузнецовым.

46. Duličenko A. D. Ethnic language and planned language: On the particulars of the structural-genetic and the functional aspect. – *Interlinguistics: Aspects of the Science of Planned Languages* / Ed. by K. Schubert. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 1989, p. 47–61 (*Trends in Linguistics: Studies and Monographs*, 42).

47. Duličenko A. D. Ĉefaj tendencoj de lingvo-projektado en la moderna interlingvistiko. – *Acta interlinguistica: 13-a Scienca Interlingvistika Simpozio. 27.04.–01.05.1985* / Red. R. Rokicki. Varsovio [Warszawa], 1989, p. 151–172.

48. Duličenko A. D. Sveslovenski jezik Juraja Križanića u kontekstu slovenske interlingvistike. – *Јужнословенски филолог*, Београд, 1989, т. 45, с. 71–90.

49. Дуличенко А. Д. Крупнейшие полиглоты мира, [1–7]. – Вперед, Тарту, 1989, № 78 (499), 6 июля, с. 3; № 79 (500), 8 июля, с. 3; № 80 (501), 11 июля, с. 3; № 81 (502), 13 июля, с. 3; № 82 (503), 15 июля, с. 3; № 83 (504), 18 июля, с. 3; № 84 (505), 20 июля, с. 3.

50. Дуличенко А. Д. Международные вспомогательные языки. – Таллинн: Валгус, 1990. 448 с. Тираж: 1 000 экз.

Res.: Rahvusvahelised abikeeled (p. 438–439); Les langues auxiliaires internationales (p. 440–441); Internationale Hilfssprachen (p. 442–443); Internaciaj helpilingvoj (p. 443–445).

Rec-oj: **Blanke, Detlev.** Fundamenta verko pri planlingvoj. – Esperanto, Rotterdam, 1992, n-ro 1036 (4), p. 74–75.

Blanke D. Fundamenta interlingvistika verko: Kiom da planlingvaj sistemoj? – Esperanto aktuell, Bad Hersfeld, 1994, n-ro 4, p. 6.

Schubert K. – Language problems and language planning. Austin, 1992, vol. 16, p. 291–293.

Воронина С. Б. – Общественные науки в СССР Реферативный журнал. Серия 6: Языкознание. Москва, 1991, № 6, с. 50–52.

51. Дуличенко А. Д. Конференция по интерлингвистике в Тартуском университете. – Вперед: Тартуская городская газета, Тарту, 1990, № 116 (689), 2 октября, с. 4.

52. Дуличенко А. Д. Академик Пауль Аристэ (3. II. 1905 – 2. II. 1990): In memoriam. – Interlinguistica Tartuensis 7: Интерлингвистическое конструирование и языковые реформы: Сборник памяти академика Пауля Аристэ. Тарту, 1990, с. 4–5 (Ученые записки ТУ, 904).

53. **Duličenko A. D.** Akademiano Paul Ariste (3. II. 1905 – 2. II. 1990): In memoriam. – Interlinguistica Tartuensis 7: Интерлингвистическое конструирование и языковые реформы: Сборник памяти академика Пауля Аристэ. Тарту, 1990, с. 6–7 (Ученые записки ТУ, 904).

54. Дуличенко А. Д. Языкотворчество как (интер)лингвистическая проблема. – Interlinguistica Tartuensis 7: Интерлингвистическое конструирование и языковые реформы: Сборник памяти академика Пауля Аристэ. Тарту, 1990, с. 10–28 (Ученые записки ТУ, 904).

Res.: Lingvokreado kiel lingvistika kaj interlingvistika problemo, p. 27–28.

55. Дуличенко А. Д. Язык и международное общение. – Interlinguistica Tartuensis 7: Интерлингвистическое конструирование и языковые реформы: Сборник памяти академика Пауля Аристэ. Тарту, 1990, с. 127–129 (Ученые записки ТУ, 904).

56. Дуличенко А. Д. Проблемы интерлингвистики. – Interlinguistica Tartuensis 7: Интерлингвистическое конструирование и языковые реформы: Сборник памяти академика Пауля Аристэ. Тарту, 1990, с. 130–133 (Ученые записки ТУ, 904).

57. Дуличенко А. Д. Acta interlinguistica. – Interlinguistica Tartuensis 7: Интерлингвистическое конструирование и языковые

реформы: Сборник памяти академика Пауля Аристэ. Тарту, 1990, с. 134–137 (Ученые записки ТУ, 904).

58. Дуличенко А. Д. Статус интерлингвистики и ее место среди лингвистических дисциплин. – *Interlinguistica Tartuensis 7*: Интерлингвистическое конструирование и языковые реформы: Сборник памяти академика Пауля Аристэ. Тарту, 1990, с. 139–141 (Ученые записки ТУ, 904).

59. Дуличенко А. Д. Интерлингвистика и инженерная лингвистика. – *Interlinguistica Tartuensis 7*: Интерлингвистическое конструирование и языковые реформы: Сборник памяти академика Пауля Аристэ. Тарту, 1990, с. 141–142 (Ученые записки ТУ, 904).

60. Дуличенко А. Д. Языковая интеграция и ее значение для интерлингвистики. – *Interlinguistica Tartuensis 7*: Интерлингвистическое конструирование и языковые реформы: Сборник памяти академика Пауля Аристэ. Тарту, 1990, с. 142–143 (Ученые записки ТУ, 904).

61. Дуличенко А. Д. Социальная управляемость языка: аспекты и границы. – *Interlinguistica Tartuensis 7*: Интерлингвистическое конструирование и языковые реформы: Сборник памяти академика Пауля Аристэ. Тарту, 1990, с. 143–144 (Ученые записки ТУ, 904).

62. Дуличенко А. Д. Формы существования международного языка. – *Interlinguistica Tartuensis 7*: Интерлингвистическое конструирование и языковые реформы: Сборник памяти академика Пауля Аристэ. Тарту, 1990, с. 145–146 (Ученые записки ТУ, 904).

63. Дуличенко А. Д. Литературный язык и международный искусственный язык. – *Interlinguistica Tartuensis 7*: Интерлингвистическое конструирование и языковые реформы: Сборник памяти академика Пауля Аристэ. Тарту, 1990, с. 146–147 (Ученые записки ТУ, 904).

64. Дуличенко А. Д. Социализованные международные искусственные языки и приобретаемые ими "нелогичные" свойства. – *Interlinguistica Tartuensis 7*: Интерлингвистическое конструирование и языковые реформы: Сборник памяти академика Пауля Аристэ. Тарту, 1990, с. 150–151 (Ученые записки ТУ, 904).

65. Дуличенко А. Д. Международный искусственный язык и эстетическая функция. – *Interlinguistica Tartuensis 7*: Интерлингвистическое конструирование и языковые реформы: Сборник памяти академика Пауля Аристэ. Тарту, 1990, с. 155–156 (Ученые записки ТУ, 904).

66. Дуличенко А. Д. Перспективы лингвоконструирования и его значение для языкознания. – *Interlinguistica Tartuensis 7*: Интерлингвистическое конструирование и языковые реформы: Сборник памяти академика Пауля Аристэ. Тарту, 1990, с. 159–160 (Ученые записки ТУ, 904).

67. Дуличенко А. Д. Языковое будущее человечества, его контуры и возможности прогнозирования. – *Interlinguistica Tartuensis*

7: Интерлингвистическое конструирование и языковые реформы: Сборник памяти академика Пауля Аристэ. Тарту, 1990, с. 161 (Ученые записки ТУ, 904).

68. **Duličenko A. D.** Jazyková tvorba ako lingvistický a interlingvistický problém. – Problémy interlingvistiky II: Zborník materiálov 2. interlingvistického seminára (Bratislava 29.–31 .3. 1990). Bratislava, 1990, s. 9–21.

Res.: Lingvokreado kiel lingvistika kaj interlingvistika problemoj, p. 21.

69. **Дуличенко А. Д.** Интерлингвистика: компонент лингвистической парадигмы XX века. – Slavist, god. I, Sarajevo, 1990, br. 1, s. 15–21.

Res.. Interlingvistika: komponenta lingvističke paradigme XX vijeka, s. 21.

70. **Дуличенко А. Д.** Языковые реформы с точки зрения интерлингвистики. – Интерлингвистические аспекты языковых реформ и проблемы лингвоконструирования: Тезисы докладов 2-ой конференции по интерлингвистике (Тарту, 4–6 октября 1990 г.). Тарту: ТУ, 1990, с. 9–11.

1991

71. **Дуличенко А. Д.** Рец.: Language Planning in the Soviet Union / Ed. by M. Kirkwood. London, University of London, 1989, X, 230 pp. – Russian linguistics, Dordrecht, 1991, vol. 15, N 2, p. 189–193.

72. **Дуличенко А. Д.** [2-ая конференция по интерлингвистике «Интерлингвистические аспекты языковых реформ и проблемы лингвоконструирования», Тарту, 4–6 октября, 1990 г.]. – Вопросы языкознания, Москва, 1991, № 5, с. 157–159.

73. **Дуличенко А. Д.** Из истории интерлингвистической мысли в России (1900–1917), [2]. – Проблема международного вспомогательного языка. Москва: Наука, Главная редакция восточной литературы, 1991, с. 41–49

74. **Дуличенко А. Д.** Вторая тартуская конференция по интерлингвистике. – Language Problems and Language Planning, Amsterdam, 1991, vol. 15, N 2, p. 202–206.

75. **Duličenko A. D.** Fonto por la historio de interlingvistiko. – Forumo: Internacia kultura-literatura revuo en Esperanto, St. Ingbert; Saarbrücken, 1991, n-ro 2, p. 55.

Rec.: R. Haupenthal. August Theodor von Grimm (1805–1979), forgesita prapatro de la interlingvistiko. Saarbrücken: Iltis, 1990, 36 p. (Iltis Serioj, 4: Interlingvistiko, 2).

1992

76. **Duličenko A. D.** Фран Миклошич и Матия Маяр Зильский: от языка праславянского к языку всеславянскому – Miklošičev zbornik: Mednarodni simpozij v Ljubljani od 26. do 28. junija 1991. (Obdobja 13). Ljubljana, 1992, s. 431–444.

1994

77. **Дуличенко А. Д.** Новый Вавилон. – Наука и жизнь, Москва, 1994, № 3, с. 67–73.

78. **Дуличенко А. Д.** Лингвистическое чудо. – Наука и жизнь, Москва, 1994, № 7, с. 33–37

79. **Дуличенко А. Д.** Глагол времен.... (Рассказы о языке). – Наука и жизнь, Москва, 1994, № 9, с. 41–45.

1995

80. **Дуличенко А. Д.** О принципах философского языка Якоба Линцбаха: (К истокам лингвосемиотики). – Вопросы языкознания, Москва, 1995, № 4, с. 111–122.

81. **Дуличенко А. Д.** Международные искусственные языки: объект лингвистики и интерлингвистики. – Вопросы языкознания, Москва, 1995, № 5, с. 39–55.

82. **Дуличенко А. Д.** Некоторые соображения о перспективах лингвистики после XX века. – Лингвистика на исходе XX века: итоги и перспективы: Тезисы международной конференции, 1. Москва, 1995, с. 162–164.

83. **Дуличенко А. Д.** Сольресоль. – Наука и жизнь, Москва, 1995, № 3, с. 90–93.

84. **Дуличенко А. Д.** “И порешил я говорить общим языком...” – Наука и жизнь, Москва, 1995, № 9, с. 142–146.

1996

85. **Дуличенко А. Д.** О перспективах лингвистики XXI века. – Вестник Московского университета, серия 9 “Филология”, 1996, № 5, с. 124–131.

1997

86. **Dulichenko A. D.** Esperanto: A Unique Model for General Linguistics. – Esperanto, Interlinguistics, and Planned Language / Ed. by H. Tonkin. Lanham; New York; Oxford: University Press of America, 1995, p. 67–69 (Papers on the Center for Research and Documentation on World Language Problems, 5).

1998

87 **Дуличенко А. Д.** [Выступление по докладу И. В. Чуркиной "Проблема создания общеславянского языка в конце XVIII–XIX вв. (Национально-политический аспект)"]. – Záznamy z diskusie k predneseným referátom. XI. medzinárodný zjazd slavistov. Bratislava 30. augusta – 8. septembra 1993 / Ved. red. a editor J. Dorul'a. Bratislava: Slovenský komitét slavistov, Slavistický kabinet SAV, 1998, s. 213–214.

2000

88. **Дуличенко А. Д.** Языки Объединенной Европы: Sprachen in Europa: Sprachsituation und Sprachpolitik in europäischen Länder / Hrsg. I. Ohnheiser, M. Kienpointner und H. Kalb. Innsbruck: Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck, 1999, XI, 516 S. (Innsbrucker Beiträge für Kulturwissenschaft, Bd. 30). – Wiener Slawistischer Almanach, Wien, 2000, Bd. 45, S. 259–265.

89. **Duličenko A. D.** Rec.: Menade bal püki bal: Festlibro por la 50a naskiĝtago de Reinhard Haupenthal. Saarbrücken: Iltis, 1998, 487 p. – Esperanto, Rotterdam, 2000, № 1124 (4), p. 74.

90. **Dulitšenko A.** Jakob Linzbachi filosoofilise keele printsiipidest: (Lingvistilise semiootika allikad). – Keel ja Kirjandus, Tallinn, 2000, nr 1, lk 25–31.

2001

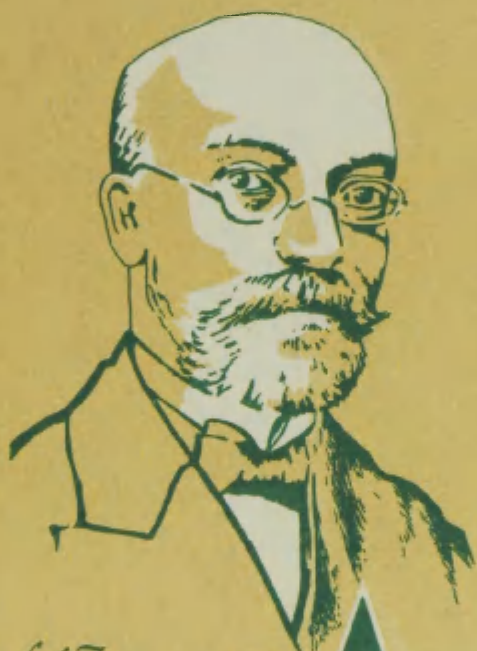
91. **Duličenko A. D.** Planlingvo: inter lingvokonstruo kaj etna lingvo: (La sperto de tipologia analizo). – Studoj pri interlingvistiko = Studien zur Interlinguistik: Festlibro omaĝe al la 60-jariĝo de Detlev Blanke = Festschrift für Detlev Blanke zum 60. Geburtstag / Red./Hrsg. S. Fiedler, Liu Haitao. Dobřichovice (Praha): Kava-Pech, 2001, S. 109–115.

Pri prof. d-ro A. D. Duličenko

1. **Linnamägi, Madis.** Esimest semestrit professor. – Edasi, Tartu, 1982, nr 230 (9958), 5. oktoober, lk 4.
2. Dulitšenko, Aleksander. – Tartu Riikliku Ülikooli õppeteaduskoosseisu biobibliograafia-nimestik 1944–1980. – Tallinn: Valgus, 1987. lk 206.
3. Dulitšenko, Aleksandr Dmitrijevitš. – Eesti Nõukogude Entsüklopeedia 2. Cera–fill. Tallinn: Valgus, 1987, lk 177.
4. Duličenko, Aleksandr. Aütobiografia resumo. – Forumo: Internacia kultura-literatura revuo en Esperanto, Ingbert; Saarbrücken, 1989, n-ro 3, p. 95–96.
5. Dulitšenko, Aleksandr. – Album professorum Universitatis Tartuensis anno MCMXCVIII. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 1998.
6. Duličenko, Aleksandr. – Enciklopedio pri la Estona Esperantomovado / Kompilis J. Ojalo. Tallinn: Esperanto-Asocio de Estonio, 2000, p. 17–18.
7. Dulitšenko, Aleksandr. – Eesti Entsüklopeedia 14. Eesti elulood. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, 2000, lk 47–48.
8. **Linnamägi, Madis.** Aleksandr Dulitšenko. – Postimees, Tartu, 2001, 30. oktoober, lk 23.

ESTONA ESPERANTO ASOCIO

PEDAGOGIA FAKO

D. L. Zamenhof

**1859 -
1917 †**

**Diplomo por estonaj Esperantaj olimpiadoj (2-a pago)
Esperanto olümpiaadi diplom (2. lehekülg)**

Diplomo de someraj renkontoj por estonaj E-lernantoj
Ŭpilaste esperanto-suvekooli diplom